

Werken op de KWE: een praktische gids

Handboek voor professionals werkend op
een Kleine Woon Eenheid voor
alleenstaande minderjarige
vreemdelingen
september 2021

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Werken op de KWE

Een praktische gids

Handboek voor professionals werkend op een Kleine Woon Eenheid
voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen

© Nidos, METAdrasi, Fundació Idea, Apostoli, CECL, PLAN and Athens Lifelong Learning Institute, september 2021

Auteurs: Marjolein Groen, Jomi Latuheru, Chris Lelivelt and Eva Tempesta (Nidos)

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
0 Het opzetten van kleinschalige opvang	7
0.1 Inleiding.....	7
0.2 Context van een KWE	7
0.3 Welke verschillende functies zijn er op een KWE?.....	7
0.4 Groepssamenstelling op de KWE	10
0.5 Clientbetrokkenheid organiseren.....	11
0.6 Afspraken over praktische kaders	12
1 Juridisch kader	14
1.1 Inleiding.....	14
1.2 VN-instrumenten.....	14
1.3 EU-wetgeving	15
1.4 Ontbreken van ouderlijk gezag.....	16
1.5 De asielprocedure	17
1.6 Gezinshereniging.....	18
1.7 Vertaling naar je eigen praktijk	18
2 Begeleiden van vluchtelingenkinderen.....	20
2.1 Inleiding.....	20
2.2 Alleenstaande gevluchte kinderen.....	20
2.3 Wat betekent dit voor de begeleiding?.....	23
2.4 Cultuursensitief werken	23
2.5 Mensenhandel.....	26
2.6 Begeleiden in fases.....	29
2.7 Vertaling naar je eigen praktijk	29
3 Fase een - wennen.....	31
3.1 Inleiding.....	31
3.2 Basishouding.....	31
3.3 Wonen	32
3.4 Netwerk.....	34
3.5 School en werk	35
3.6 Gezondheid	35
3.7 Vrije tijd.....	37
3.8 Overig	38
3.9 Vertaling naar je eigen praktijk	39

4	Fase twee - ontwikkelen	40
4.1	Inleiding.....	40
4.2	De faseovergang.....	40
4.3	Wonen.....	41
4.4	Netwerk.....	42
4.5	School en werk.....	44
4.6	Gezondheid.....	46
4.7	Vrije tijd.....	47
4.8	LGBTQI+ op de KWE.....	48
4.9	Overige.....	49
4.10	Vertaling naar je eigen praktijk.....	49
5	Fase drie - zelfstandigheid	50
5.1	Inleiding.....	50
5.2	De faseovergang.....	50
5.3	Wonen.....	51
5.4	Netwerk.....	51
5.5	School en Werk.....	52
5.6	Gezondheid.....	53
5.7	Vrije tijd.....	54
5.8	Overige.....	54
5.9	Vertaling naar de eigen praktijk.....	55
6	Tools	56
6.1	Introductie.....	56
6.2	Begeleidingsplan.....	56
6.3	Signaleringslijst zorgelijk gedrag.....	60
6.4	Rapportage format.....	63
6.5	Bijna 18 training.....	64
	Bijlage I Duits perspectief op integratie	71
	Bijlage II Kleinschalige opvang in Duitsland	74
	Bijlage III Integratie perspectieven in Griekenland	77
	Bijlage IV Integratie perspectieven in NL	80
	Bijlage V Integratie perspectieven in Spanje	83
	Referenties	86

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Inleiding

Dit handboek werd ontwikkeld voor professionals die werken met alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV) die op een Kleine Woon Eenheid (KWE) wonen en is bedoeld als algemene handleiding. Ze kan nuttig zijn voor verschillende soorten professionals, afhankelijk van het land waar ze werken en het zorgsysteem voor kinderen dat daar gebruikt wordt. Het handboek is in eerste instantie bedoeld voor professionals die weinig tot geen ervaring hebben met AMV en net gestart zijn op een KWE, of een KWE willen opzetten. Dit handboek is daarnaast interessant voor voogden, maatschappelijk werkers, mentoren, gedragswetenschappers en alle andere medewerkers die betrokken zijn bij de opvang van AMV. Het kan daarnaast gebruikt worden tijdens de training van professionals of vrijwilligers betrokken bij maatjesprojecten.

Deze handleiding is gebaseerd op de methodiek die in Nederland wordt gebruikt, die een lange geschiedenis kent van kleinschalige alternatieve opvang alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv). In dit handboek zijn ook good practices uit Griekenland, Duitsland en Catalonië opgenomen. Het is bedoeld om een gemeenschappelijk kader te geven en kan dienen als referentiedocument bij het opzetten van een KWE. Het is niet bedoeld om een-op-een toe te passen in andere lidstaten, aangezien wettelijke kaders, jeugdzorgstelsels en de financiering van ervan per lidstaat verschillen.

Het handboek maakt onderdeel uit van de training voor professionals die op een KWE werken of deze willen gaan opzetten. Het handboek bevat alle praktische kennis die nodig is voor het begeleiden van alleenstaande minderjarige vluchtelingen die op een KWE wonen. De belangrijkste hulpmiddelen zijn terug te vinden in Hoofdstuk 6.

Achtergrond

De training en het handboek werden ontwikkeld als onderdeel van het PROUD (Promoting Supported Independent Living as an alternative care practice for unaccompanied minors) project 2019-2021, gefinancierd door het AMIF-programma van de Europese Commissie en gecoördineerd door METADRASI-Action for Migration and Development (METAdrasi, Griekenland) en haar partners Nidos (Nederland), Fundació Privada Idea Per A La Millora Social D Infants I Families (Fundació Idea, Spanje), Apostoli (Griekenland), Centre for European Constitutional Law (CECL, Griekenland), PLAN International Deutschland (PLAN, Duitsland) en Athens Lifelong Learning Institut Eastiki Mi Kerdoskopiki Etairia (ALLI, Griekenland).

Het PROUD-project heeft als doel begeleid zelfstandig wonen als alternatieve opvang voor niet-begeleide minderjarigen te promoten. Het is gericht op minderjarigen tussen 15 en 18 jaar oud. Good practices met betrekking tot dit soort zorg zijn verzameld, uitgewisseld en verspreid. Dit heeft geleid tot het vormgeven van dit handboek voor begeleiding aan niet-begeleide minderjarigen. De gids zal in het veld worden getest door professionals, geëvalueerd via follow-up en aan het einde van het project verfijnd.

In H0 wordt praktische achtergrondinformatie over de KWE gegeven: welke locaties zijn geschikt, welke rollen en functies zijn er werkzaam, welke factoren hebben invloed op de groepsamenstelling, hoe kun je cliëntbetrokkenheid faciliteren en welke praktische afspraken moeten in overweging genomen worden.

H1 geeft een beeld op welke manier nationale en internationale richtlijnen en wetgeving van invloed is op de opvang van AMV: de belangrijkste VN-instrumenten en twee richtlijnen uit EU-wetgeving gericht op opvang staan hier centraal. Er wordt ingegaan op het ontbreken van ouderlijk gezag, de manier waarop de asielpcedure van invloed is op de jongere en de invloed die het proces van gezinshereniging op jongeren heeft. Dit hoofdstuk sluit, net als hoofdstuk 2 t/m5, met een aantal vragen om het geleerde te koppelen aan de praktijk.

H2 is bedoeld als introductie op de belangrijkste houdingsaspecten die het werken met deze kinderen vraagt. Het geeft een aanzet in dat wat als de belangrijkste elementen in de begeleiding van AMV wordt gezien. Bij het begeleiden van AMV is cultuursensitiviteit het sleutelbegrip. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de achtergrond van de vlucht van AMV en zijn aankomst Europa. Ook de invloed die dit heeft op de begeleidingsbehoefte van de jongere wordt beschreven. Er wordt uitgelegd wat er onder cultuursensitief begeleiden verstaan wordt. Vervolgens wordt het begeleiden in fases geïntroduceerd, wat vervolgens hoofdstuk 3, 4 en 5 verder uitgewerkt zal gaan worden. Het hoofdstuk sluit af met een aantal vragen.

H3 beschrijft de begeleiding in de eerste fase. In deze fase staan *rust en veiligheid* centraal: 'landen', kennismaken, oriënteren op de omgeving en opbouwen van relaties met de andere bewoners, de coaches, jeugdbeschermer, vrienden. Wat dit van de coach vraagt en wat daarin van de jongere verwacht wordt per leefgebied behandeld. Die leefgebieden zijn: Wonen, Netwerk, School en werk, Gezondheid en Vrije tijd. Deze leefgebieden komen ook in hoofdstuk 4 en 5 terug en bieden de lezer zo een herkenbare structuur.

In H4 staat de ontwikkeling richting zelfstandigheid van de jongere centraal. Dit is de tweede fase in de begeleiding. Het accent ligt op het stimuleren van een gezonde persoonlijke ontwikkeling. Naast het bieden van veiligheid en bescherming zijn het versterken van de veerkracht en empowerment in de ontwikkelfase belangrijk. Er wordt meer van de jongere verwacht, waarbij de coach hem ondersteunt waar nodig is.

H5 behandelt de laatste fase waar de begeleiding gericht is op afsluiting van het wonen op de KWE en het evalueren van de behaalde zelfstandigheid. De coach is nu op de achtergrond aanwezig en de jongere wordt geacht veelal zelf initiatief te nemen.

In H6 zijn een aantal ondersteunende documenten te vinden: Het begeleidingsplan, de rapportageformat, de signaleringslijst zorgelijk gedrag en de 'Bijna 18 training'.

De bijlagen I-V geven achtergrondinformatie over de integratieperspectieven in Duitsland, Griekenland, Nederland en Spanje.

0 Het opzetten van kleinschalige opvang

0.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is praktische achtergrondinformatie te vinden over het werken in een KWE. Het is bedoeld voor coaches die aan het begin staan van het opzetten van kleinschalige opvang (KSO) of er nog weinig ervaring in hebben. In paragraaf 0.2 vertellen we wat over de context van een KWE: wat is het precies, hoeveel jongeren kunnen er wonen en welke locaties zijn geschikt. In 0.3 beschrijven we de verschillende functies en rollen op een KWE. Op het samenstellen van de groep wordt ingegaan in paragraaf 0.4. In 0.5 staan twee good practices beschreven van de manieren waarop je cliëntparticipatie kunt organiseren. Ten slotte is in 0.6 informatie te vinden over praktische kaders.

0.2 Context van een KWE

De afkorting KSO staat voor 'kleinschalige opvang'. In Nederland zijn er twee typen: De kindergroep (KWG) en de kleine wooneenheid (KWE). In een KWG wonen over het algemeen de wat jongere jongeren, die nog niet zo zelfstandig zijn. In een KWG wonen 8-12 jongeren en er is sprake van 24-uursbegeleiding. Dit handboek zal verder niet ingaan op de KWG, omdat het specifiek bedoeld is voor coaches die op een KWE werken.

Als locaties voor een KWE zijn reguliere gezinswoningen of appartementen het meest geschikt. Deze kunnen zich zowel in een woonwijk van een stad bevinden als in een dorp. Een groep bestaat uit 3 of 4 jongeren, wat samenhangt met de grootte van de woning. Maar ook vanuit begeleidingsaspecten heeft het plaatsen van niet al te veel jongeren bij elkaar de voorkeur. Je creëert zo meer rust voor de jongeren, waardoor het samenleven minder conflicten met zich meebrengt. Het is een optie om meerdere woningen naast elkaar te gebruiken, maar dit legt tegelijkertijd veel nadruk op de opvanglocatie. Buren zullen sneller opmerken dat de samenwonende jongeren in een opvanglocatie wonen als er meer dan vier jongeren is in een bepaald huis of meerdere huizen wonen. Enige spreiding is aan te raden om dit te voorkomen. Tegelijkertijd is het praktisch gezien wel prettig wanneer er meerdere woningen dicht bij elkaar liggen. Op deze manier kun je zoveel mogelijk tijd in de begeleiding investeren, omdat er weinig reistijd verloren gaat. Ook kunnen de coaches en jongeren op deze manier als het ware een kleine gemeenschap vormen.

Het is van belang om KWE's zo veel mogelijk op te zetten in buurten waarvan de bewoners een open attitude hebben ten aanzien van vreemdelingen en dat er vanuit de medewerkers wordt geïnvesteerd in het contact met een buurt of dorp. Deel succesverhalen om zo positieve tegengeluiden te laten horen. Dit zorgt ervoor dat de kinderen er zich veilig voelen en tegelijkertijd kunnen kennismaken met de normen en leefgewoontes van de bewoners, een belangrijke stap in het integratieproces.

0.3 Welke verschillende functies zijn er op een KWE?

Op een KWE kunnen verschillende soorten medewerkers werkzaam zijn, dat hangt ervan af hoe een organisatie zijn KWE ingericht heeft en in hoeverre de voogdij centraal geregeld is. De taken en rollen die deze medewerkers uitvoeren verschillen naar mate de context verschilt. Zo zullen de jeugdbeschermer en de coach met elkaar afstemmen wie wanneer de jongere in een specifieke

situatie ondersteunt. Ook is het verstandig om regelmatig zogenaamde netwerkgesprekken te organiseren waarbij alle professionals en vrijwilligers samen met de jongere bij elkaar komen om met elkaar zaken af te stemmen. Het is aan te raden om een jongere met verschillende volwassenen contact te laten hebben. Omdat de jongere zonder ouders in Europa is, heeft hij¹ recht op een wettelijk vertegenwoordiger. Daarnaast zullen pedagogisch geschoolde medewerkers betrokken zijn bij de jongere. Hun rol is om vanuit een betrokken houding de dagelijkse begeleiding uit te voeren. Bij NEO is ervoor gekozen om daarnaast ook een gastvrouw en een huismeester in te zetten. Deze medewerkers zijn niet pedagogisch geschoold, maar bezitten vaardigheden waardoor ze op een laagdrempelige manier contact met de jongeren aangaan. Van belang is dat de medewerkers die bij de jongeren betrokken zijn enerzijds vanuit hun deskundigheid de jongere begeleiden, maar tegelijkertijd ook de warmte van een ouder uitstralen. Juist het hebben van contact met verschillende volwassenen is belangrijk, omdat deze als rolmodel fungeren.

De verschillende functies die hieronder worden beschreven proberen zo veel deze rollen te vervullen in het leven van de jongere. Maar dit zal niet in elk land hetzelfde georganiseerd zijn. Onderzoek daarom in je eigen context welke rollen en taken er al bestaan en probeer een vertaling te maken van de onderstaande rollen en taken naar de lokale situatie. Het is belangrijk om zo goed mogelijk te coördineren wie waarvoor verantwoordelijk is en samen te werken. Spreek af wie er bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het onderhouden van contact met het gezin in het land van herkomst. Of wie jongeren helpt met het invullen van formulieren? In sommige gevallen wordt dit gedaan door de voogd, bijvoorbeeld bij inschrijving op school, maar in andere situaties is het de coach die dat doet.

In Nederland zijn organisaties die met kwetsbare **groepen** werken wettelijk verplicht om van elke nieuwe medewerker een verklaring van gedrag te vragen, dit is ook iets om rekening mee te houden.

Jeugdbeschermer

De jeugdbeschermer is juridisch verantwoordelijk voor de jongere. Denk hierbij aan het bieden van ondersteuning in de asielpcedure, het verkrijgen van een verblijfsvergunning en het helpen bij de aanvraag van gezinshereniging. Ook is een jeugdbeschermer verantwoordelijk voor de inschrijving bij de gemeente en op school, het geven van toestemming voor reizen naar het buitenland en dat een jongere in een passende opvang wordt geplaatst. Als er specialistische hulpverlening nodig is, zorgt de jeugdbeschermer voor een verwijzing. De jeugdbeschermer is verantwoordelijk voor het voeren van casemanagement en het onderhouden van contacten met de verschillende betrokken andere professionals. In NL heeft de jeugdbeschermer minimaal een keer per maand face to face contact met de jongeren. Een jeugdbeschermer is een professional, die in dienst is bij Nidos. Het meest voorkomende opleidingsniveau is een Hbo-opleiding Social Work.

Coach

De coach is verantwoordelijk voor de dagelijkse begeleiding en biedt psychosociale ondersteuning. Hij is dagelijks op bepaalde tijden op een KWE locatie aanwezig, vooral wanneer de jongeren ook thuis zijn. Een coach blijft alleen in uitzonderlijke situaties overnachten. Als coach ben je zowel groepswerker als individueel begeleider. De coach stelt samen met de jongere een begeleidingsplan op en voert deze samen uit. Hij ondersteunt de jongere bij activiteiten als huiswerk maken,

¹ Waar hij staat, kan ook zij gelezen worden.

administratie uitvoeren en het bijwonen van afspraken. Als coach werk je regelmatig samen met externe partijen zoals de voogdij organisatie, jeugdhulpverleningsorganisaties en scholen. De coach is verantwoordelijk voor de hygiëne in de woning en het contact met de buurt. De meeste coaches hebben een MBO 4 diploma of een HBO Social Work of HBO Pedagogiek.

Gastheer/gastvrouw

De gastheer of -vrouw is niet geschoold als pedagogisch medewerker maar is aangenomen omdat hij vanuit een natuurlijke manier contact kan leggen met de jongeren. Deze medewerker ondersteunt de jongeren in het huishouden en biedt daarnaast ook de warmte van een ouder. Denk hierbij aan het helpen bij schoonmaken, koken tijdens bewonersavonden en de inrichting van de woning. Hij of zij is ook een laagdrempelig luisterend oor, waar de jongere zijn verhaal kwijt kan. Hij wordt vaak een bekend gezicht voor de buurt, omdat ze vaak in de woning aanwezig is.

Huismeester

De huismeester voert kleine reparaties en technisch onderhoud uit, in en om de woning. De huismeester maakt samen met de gastvrouw de woningen klaar voor gebruik. De huismeester coördineert technisch specialistisch onderhoud van de woning. Denk hierbij aan het inschakelen van een loodgieter of elektricien. Een huismeester kan een jongere betrekken bij zijn werkzaamheden, zo dat de jongere hiervan kan leren. De huismeester kan ook een bekend gezicht voor de buurt worden. Deze functie vereist geen speciaal opleidingsniveau, maar er kan worden geselecteerd op een technische achtergrond of op ervaring met (licht) technisch werk.

Intercultureel mediator

Een van de grootste knelpunten in het begeleiden van vluchtelingenkinderen is de taal- en cultuurbarrière. Dit kan door tolken, maar nog meer door intercultureel mediators overbrugd worden. Een tolk vertaalt enkel hetgeen de coach zegt, een intercultureel mediator heeft zijn eigen inbreng en kan aansluiten bij twee werelden en daarom van grote toegevoegde waarde zijn. De intercultureel mediator kan culturele gevoeligheden over en weer benoemen en uitleggen. Hij werkt dus twee kanten op, adviseert de coach in de omgang met de jongeren maar legt ook aan de jongeren uit welke dingen anders zijn dan in het land van herkomst en waarom dat zo is. De interculturele mediator ondersteunt op deze manier bij het oplossen van 'misverstanden' tussen jongeren of 'misvattingen' tussen een jeugdige en professional door beide partijen uitleg te geven over de betekenissen van de ander. Naast het voeren van persoonlijke gesprekken met de jongere en daarmee het vormen van een brug tussen hem en de coach is er een ander punt waar de intercultureel mediator een belangrijke rol in kan spelen. Dat is in het geven van voorlichting van de jongeren over de (regionale) maatschappij, het onderwijs, de gezondheidszorg en integratie in het algemeen. De intercultureel mediator heeft het ooit, lang geleden of meer recent, ook allemaal doorlopen en kan als ervaringsdeskundige deze kennis doorgeven. De WHO (2019) concludeert dat intercultureel mediators een bijdrage leveren op het gebied van het faciliteren van communicatie, het vergroten van intercultureel begrip en bijdragen aan het aanpassen van gezondheidsfaciliteiten op de culturele eigenschappen en behoeften van vluchtelingen en migranten.

Werken de KWE in Griekenland

Mentoren werken in de KWE-appartementen, meestal in nachtdiensten, in het kader van het bieden van veiligheid aan de minderjarige. Ze bieden praktische ondersteuning, voorzien in de dagelijkse behoeften, begeleiden jongeren naar medische afspraken wanneer dat nodig is en grijpen in bij praktische problemen die zich voordoen.

Maatschappelijk werkers van het kantoor van METAdrasi komen ook op de KWE-appartementen om met jongeren te praten, de zaken van de minderjarige op te volgen en het up-to-date houden van de dossiers van de minderjarigen (inclusief medische rapporten, en individuele caseplan, in samenwerking met de voogd), begeleiden de minderjarigen naar diensten en schrijven doorverwijzingen wanneer dat nodig is.

Een **psycholoog** en een **advocaat** maken ook deel uit van het KWE-team, om de minderjarigen psychologische ondersteuning of juridisch advies te bieden. Jongeren hebben de gelegenheid om een uur per week naar de psycholoog of de advocaat te gaan. Wanneer de situatie daarom vraagt kan dit ook vaker.

Voogden/ gemachtigde vertegenwoordigers van niet-begeleide minderjarigen zijn niet lid van het KWE-team, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor de juridische procedures van de minderjarigen, maar werken nauw samen met het KWE-team. Zij worden benoemd door het Openbaar Ministerie. Voogden bezoeken de kinderen regelmatig, de frequentie hangt af van de mate van kwetsbaarheid van minderjarige en zijn / haar huidige behoeften. Voogden zijn ook verantwoordelijk voor het houden van toezicht op de schoolgang en de algemene vooruitgang in het leven van de minderjarigen.

0.4 Groepssamenstelling op de KWE

In het ontwikkelen van een visie over het opzetten van een KWE, is de groepssamenstelling ook iets waar over nagedacht wordt. Bij het plaatsen van jongeren kan er aandacht zijn voor de volgende demografische, procedurele en culturele omstandigheden van de jongeren en de overweging om deze wel of niet gemengd te plaatsen. In Nederland worden alleen jongeren met een verblijfsstatus op de KWE geplaatst, de jongeren die nog in de asielprocedure zitten, vallen onder verantwoordelijkheid van het Centraal Orgaan Asielzoekers (COA) voor opvang. Dit verschilt van bijvoorbeeld Griekenland, Duitsland of Spanje, waar ook jongeren zonder verblijfsvergunning in de KWE opgenomen worden.

-Gemengd plaatsen van jongens en meisjes: In de meeste Europese lidstaten is het gebruikelijk om tienerjongens en -meisjes meestal in aparte locaties te plaatsen. Rekening houdend met de culturele verschillen tussen de westerse samenlevingen en de landen van herkomst waar de meeste AMV vandaan komen, wordt het nog belangrijker om na te denken over de manier waarop de huisvesting voor hen georganiseerd wordt. De rollen die jongens en meisjes in hun land van herkomst hadden, kunnen verschillen van de invulling van genderrollen in het gastland, wat spanningen op kan leveren.² Meer hierover in de hoofdstukken 3 tot en met 5.

-Houdt rekening met cultuur en geloofsverschillen: Ook het plaatsen van jongeren van verschillende cultuur of godsdienst in één huis, is iets waarbij stilgestaan moet worden. Hoewel dit niet tot problemen hoeft te leiden, is het wel goed om er rekening mee te houden dat niet alle culturen even goed matchen. Of zelfs jongeren die behoren tot bevolkingsgroepen/stammen die uit hetzelfde land afkomstig zijn. Door als coach het gesprek te voeren met de huidige bewoners, doe je steeds meer

² Voor nadere uitleg over de verschillende genderrollen wordt u verwezen naar het onderzoek van Hofstede, Hofstede en Minkov (2016).

kennis op van de verschillende culturen, achtergronden en geloofsovertuigingen. Zo krijg je hier meer inzicht in en kun je dit ook bespreekbaar maken met jongeren.

Want los van zijn culturele achtergrond is de jongere ook een uniek individu, waardoor het per jongere verschilt hoe hij daarover denkt. Als er meerdere KWE-locaties zijn, verdient het de voorkeur jongeren bij elkaar te plaatsen met dezelfde cultuur en/of geloofsovertuiging.

-Fase asielprocedure: Het al dan niet hebben van een verblijfsvergunning is van invloed op de mate waarop een jongere in staat zal zijn de toekomst vorm te geven. Jongeren die in verschillende fases van de asielprocedure zitten, zullen in andere ontwikkelingsstadia zitten. Het is goed om je te realiseren dat het niet hebben van een verblijfsvergunning stress oplevert, wat een effect heeft op het gedrag wat jongeren laten zien. Het mengen van jongeren met en zonder verblijfsdocument kan van invloed zijn op de groepsdynamiek. In Nederland worden alleen jongeren met een verblijfsvergunning in een KWE geplaatst. Dit hangt samen met het feit dat de opvang voor jongeren die nog in de asielprocedure zitten en jongeren die deze al doorlopen hebben door verschillende organisaties uitgevoerd wordt.

-Wat vindt de familie ervan? Wanneer je overweegt om jongens en meisjes samen te plaatsen, is het goed om voor de plaatsing met de jongere en zijn familie in het land van herkomst te bespreken hoe zij daar tegenaan kijken. In een aantal culturen wordt het plaatsen van meisjes wens jongens samen gezien als een schending van de eer van het meisje. Dit is de reden waarom in Nederland niet langer jongens en meisjes gezamenlijk op één KWE geplaatst worden.

Het zal niet altijd mogelijk zijn bovenstaande factoren allemaal mee te laten wegen in de gewenste groepsamenstelling. Immers, na de eerste opstart, zullen jongeren ieder op hun eigen moment uitstromen, waardoor de jongeren zich altijd in verschillende fases van de begeleiding bevinden. Ook is de asielprocedure in elk land anders geregeld, waardoor jongeren niet altijd al een verblijfsvergunning hebben wanneer ze op de KWE komen wonen. Daarnaast zal misschien niet elke organisatie de beschikking hebben over meerdere KWE locaties, waardoor het niet mogelijk is om culturen gescheiden te plaatsen. Als de capaciteit van de voorliggende opvang beperkt is, zoals bv. in Griekenland, zullen andere factoren een rol gaan spelen. Dan wil je graag die jongeren een plek bieden die dat het meeste nodig hebben. Het belangrijkste is om steeds de afweging te maken of een jongere past in de groep en dit bespreekbaar te maken met collega's en de andere bewoners. Het gemengd plaatsen is iets wat doorgaans wel gebeurt en wat ook in veel gevallen goed verloopt.

0.5 Clientbetrokkenheid organiseren

Er zijn verschillende manieren waarop je clientparticipatie van de jongeren kunt organiseren en jongeren een eigen stem te geven.

Good practices in Nederland: The Trusted Juniors en de Connected Youngsters

De Trusted Juniors zijn jongeren die in gesprek gaan met andere jongeren over hun kwaliteitsbeleving. De verwachting is dat de jongeren op deze manier openhartiger zullen zijn over wat zij van Nidos vinden, omdat ze zich eerder identificeren met andere jongeren. Bovendien is er geen afhankelijkheidsrelatie waardoor zij waarschijnlijk meer vrijuit kunnen praten. Jongeren worden uitgenodigd feedback en adviezen te geven. Daarnaast hebben de Trusted Juniors de taak jongeren te informeren over hun rechtspositie in de organisatie. Bovendien doen de jongeren zelf ook mooie

leerervaringen op en vormen zij op hun beurt een positief rolmodel vormen voor de jongeren die ze spreken.

Zeven voormalige amv's vormen samen de Board van de Connected Youngsters. Als board hebben zij samen met de stichting Samah en New Dutch Connections (dit zijn allebei organisaties die focussen op het creëren van ontwikkelkansen en stimuleren van integratie van vluchtelingen) op 30 juni 2019 een evenement georganiseerd voor jongeren die dat jaar 18 jaar werden en in Nederland met een verblijfsvergunning kunnen blijven. Het motto van het evenement was time-to-connect. Het doel was om jongeren in contact te laten komen met rolmodellen en elkaar. Samen vormen zij na hun 18e jaar een (digitale) community, vooralsnog in een gesloten facebookgroep. De rolmodellen inspireren jongeren en bieden hoop voor een succesvolle integratie. Bovendien kunnen de 18-jarigen aan deze ervaringsdeskundigen en lotgenoten vragen stellen die zij nergens anders (kunnen) stellen. De bijna 130 jongeren die aan de dag hebben deelgenomen waren enthousiast. Vanuit alle kanten is het een succes en een hoog gewaardeerd evenement geworden. Daarom gaat Nidos hier in 2020 mee door met als doel time-to connect uit te laten groeien tot een jaarlijks terugkerend overgangsroutine.

Nidos geeft jongeren en voormalige amv's een eigen stem en zoekt op verschillende manieren het contact. De cliëntparticipatie van Nidos bestaat uit World cafés voor opvangouders en jongeren, interviews met jongeren als onderdeel van wetenschappelijk onderzoek en de feedback van jongeren als de voogdijbegeleiding eindigt bij meerderjarigheid. Ook gaan jongeren met andere jongeren in gesprek en zijn voormalige AMV'ers betrokken bij het werk van Nidos.

0.6 Afspraken over praktische kaders

Voorafgaand aan het starten van de begeleiding maak je met je collega's afspraken over praktische kaders. Bijvoorbeeld over aantal uren aanwezigheid, hoe de locatie in te richten of hoeveel leefgeld een jongere krijgt. Dit zijn slechts een aantal punten waarover je met elkaar afspraken maakt, het is goed om hier bij het opstarten van een KWE bij stil te staan.

-Aanwezigheid: Op een KWE is in Nederland in de middag en avond een coach op locatie aanwezig. Vanuit de overheid worden 7 begeleidingsuren per jongere, per week gefinancierd. Het inzetten van nacht- en ochtenddiensten gebeurt alleen als de situatie daarom vraagt. Bijvoorbeeld wanneer het niet goed gaat met een jongere of een jongere tijdelijk gewekt wordt voor school. Omdat jongeren overdag naar school gaan, is de aanwezigheid van coaches dan niet nodig. De pedagogische visie die hier onder ligt is dat de jongere zelf een dagstructuur moet gaan aanleren en de coach pas een interventie pleegt wanneer het niet lukt. Naast de begeleiding moeten in deze uren ook de administratie, trainingen en vergaderingen worden gedaan. Dus wanneer er 4 jongeren in een huis wonen, kan er 28 uur begeleiding ingezet worden. Coaches zijn binnen kantooruren bereikbaar. Voor dringende situaties buiten deze werk uren is er een bereikbaarheidsdienst opgesteld waar jongeren, bureaus of instanties naar kunnen bellen. De coaches hebben deze dienst om de beurt. Een coach beheert zelf zijn agenda. Vaak heeft een coach meerdere locaties waar hij jongeren begeleidt en zijn er twee coaches aan een locatie verbonden, die elkaar vervangen tijdens afwezigheid. Om elkaar op de hoogte te houden van dingen die spelen en de ontwikkeling van jongeren te kunnen volgen is het handig een rapportagesysteem op te zetten. Een voorbeeld van hoe dit er uit kan zien is terug te vinden in 6.4.

- *Inrichten van het huis*: De taak van inrichten van de SIL ligt vooral bij de gastvrouw en huismeester, maar de coach en de jongeren zijn hier ook bij betrokken. De huismeester en gastvrouw zorgen voor de basis inrichting. Bij plaatsing mag een jongere een aantal spullen zelf uitkiezen zoals beddengoed, vloerkleed en kleine decoraties voor zijn kamer. Hier is per nieuwe jongere een van te voren vastgesteld budget voor. Deze manier van werken helpt de jongere om zichzelf thuis te voelen, dit helpt ook om een eigen identiteit aan de woning te geven. Tegelijkertijd zorgt het er ook voor dat de jongere zorgvuldig met de spullen om gaat

- *Leefgeld*: Een jongere leert op de KWE hoe hij zelfstandig kan zijn wanneer hij 18 is. Daar hoort ook bij dat hij leert met geld om te gaan. Voor dit doel ontvangt hij leefgeld per week. In Nederland is dit ongeveer 60 euro per week. Met dit geld wordt er van de jongere verwacht dat hij eten, drinken, items voor persoonlijke verzorging, kleding en beltegoed koopt. Een jongere mag zelf bepalen waar hij zijn geld aan uitgeeft. Verder hebben jongeren recht op de eenmalige aanschaf van een fiets, laptop voor school, een basiskleding pakket en schoolspullen. Ook de jaarlijkse contributie voor een sportvereniging of culturele activiteit wordt vergoed.

1 Juridisch kader

1.1 Inleiding

Dit handboek is ontwikkeld voor professionals die weinig tot geen ervaring hebben in het werken met alleenstaande minderjarige vluchtelingkinderen. Een alleenstaand kind is een kind dat niet in zijn land van herkomst is en dat gescheiden is van beide ouders of een ander persoon die het gezag over hem heeft. In Nederland worden deze kinderen alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) genoemd. Er zijn verschillende redenen waarom een kind alleen reist of gescheiden raakt van zijn ouders, waaronder vervolging van het kind of de ouders; internationale conflicten en burgeroorlogen; mensenhandel en -smokkel, met inbegrip van verkoop door ouders; toevallige scheiding van de ouders tijdens hun reis en het zoeken naar betere economische kansen.

Ongeacht hun achtergrond en afkomst, alleenreizende kinderen hebben veel van overeenkomsten. Ze zijn alleen en minderjarig, hebben hun land verlaten en zoeken bescherming en onderdak.

Alleenstaande vluchtelingenkinderen zijn, door het ontbreken van hun ouders en hun vluchtelingenstatus extra kwetsbaar en hebben recht op speciale bescherming en bijstand. De juridische positie als vluchteling en de procedures die hiermee samenhangen, hebben vaak invloed op het wonen op de KWE. Daarom is het van belang dat je als coach jezelf een beeld vormt op welke manier nationale en internationale richtlijnen en wetgeving van invloed is op de jongere die je begeleid. Paragraaf 1.2 geeft de belangrijkste VN-instrumenten weer. In 1.3 staan twee richtlijnen gericht op opvang uit EU-asielwetgeving centraal. In 1.4 wordt ingegaan op het ontbreken van ouderlijk gezag. Paragraaf 1.5 beschrijft op welke manier de asielprocedure van invloed is op de jongere. In 1.6 wordt ingegaan op gezinshereniging en de invloed die dit proces op jongeren heeft. In 1.7 staan richtinggevende vragen als brug naar de eigen praktijk.

1.2 VN-instrumenten

Er zijn verschillende VN-instrumenten die de positie van vluchtelingekinderen ondersteunen.

Verdrag inzake de Rechten van het Kind (20 november 1989)

Er zijn verschillende redenen waarom AMV naar de EU komen. Maar ongeacht hun nationaliteit of immigratiestatus, stelt het VN-Kinderrechtencomité dat een kind op de allereerste plaats een kind is, ongeacht de situatie waarin hij zich bevindt. Kinderen van wie tijdelijk of permanent de gezinsomgeving is ontnomen, hebben recht op bijzondere bescherming en bijstand van de staat. Anders moet er voor alternatieve zorg worden gezorgd³.

De overheid moet vluchtelingenkinderen bescherming bieden. Het gaat daarbij niet alleen om basale bescherming zoals een dak boven het hoofd, eten en drinken en gezondheidszorg. Het gaat ook om bescherming bij het verkrijgen van een vergunning als dat nodig is. Daarnaast zijn vluchtelingenkinderen ook gewoon kinderen. Zij moeten daarom onderwijs kunnen volgen, buitenschoolse activiteiten kunnen ondernemen en vrij kunnen spelen. En zij hebben recht op continuïteit en stabiliteit.⁴

³ Artikel 20 IVRK

⁴ Artikel 22 IVRK, <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-22-vluchtelingen/>

Er is een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, die toeziet op de naleving van het VN-Kinderrechtenverdrag. Om Staten te helpen bij de implementatie van het VN Kinderrechtenverdrag publiceert het Kinderrechtencomité regelmatig een General Comment, dit is een nadere uitleg van één of meer artikelen van het Kinderrechtenverdrag. De General Comments bieden concretere richtlijnen voor wat er nodig is om deze kinderrechten en meer volledig te verwezenlijken. Twee General Comments zijn met name van belang voor de opvang van UASC:

-Algemeen commentaar № 6 (2005) over de behandeling en begeleiding van niet-begeleide en alleenstaande kinderen buiten hun land van oorsprong. Dit commentaar vestigt de aandacht op de kwetsbare situatie van niet-begeleide en alleenstaande kinderen en geeft richtlijnen voor de bescherming, zorg en behandeling van niet-begeleide vreemdelingen.

- Algemeen commentaar № 14 (2013) over het recht van kinderen dat hun belang de eerste overweging vormt bij alle hen betreffende maatregelen (artikel 3 paragraaf 1). Het belangrijkste doel van dit algemeen commentaar is het versterken van het besef dat kinderen het recht hebben dat hun belang het belang voorop staat bij alle maatregelen die hen betreffen.

VN-Richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen (2010)

Wanneer kinderen niet bij hun ouders kunnen opgroeien is er andere opvang nodig. Denk hierbij aan OWG-gezin, de POL of de KWE of KWG. Deze vormen van opvang worden ook wel alternatieve zorg genoemd. De richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen hebben als doel om de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind te verbeteren. Dit geldt ook voor relevante bepalingen van andere internationale instrumenten die gericht zijn op de bescherming en het welzijn van kinderen zonder ouderlijke zorg of die daartoe risico lopen. In deze richtlijnen wordt uiteengezet hoe beleid en praktijk zich zouden moeten ontwikkelen en zijn opgesteld ten behoeve van brede verspreiding binnen alle sectoren die op het gebied van alternatieve zorg.

De richtlijnen zijn met name bedoeld ter ondersteuning van de inspanningen die worden geleverd om kinderen zoveel mogelijk in het (eigen) gezin op te laten groeien en waar dat niet kan een passende en permanente oplossing te vinden. In gevallen waarin dat niet mogelijk is of niet in het belang van het kind, moet de meest geschikte vormen van alternatieve zorg worden vastgesteld en geboden, die de volledige en harmonieuze ontwikkeling van het kind bevorderen. De KWE valt ook onder alternatieve zorg.

Deze verdragen en richtlijnen zijn van toepassing op alle kinderen, en geldt daarmee ook voor vluchtelingenkinderen. Zeker wanneer er bijvoorbeeld vanuit de omgeving weerstand is tegen het openen van een KWE is het goed om het belang van het kind te benadrukken en zijn recht om veilig te mogen opgroeien. Ook heeft de jongere vanuit het IVRK recht op onderwijs.

1.3 EU-wetgeving

Zowel de Herziene Opvangrichtlijn (Directive of the European Parliament and of the Council, 2013/33/EU, 2013) als de Herziene Procedurerichtlijn (Directive of the European Parliament and of the Council, 2011/95/EU, 2011) geven regels over de opvang van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Herziene Opvangrichtlijn

Deze richtlijn stelt minimumnormen vast voor de opvang van personen die om internationale bescherming vragen en beoogt een betere en meer geharmoniseerde levensstandaard te bieden aan aanvragers van internationale bescherming in de hele EU (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken), ongeacht in welke lidstaat de aanvraag is ingediend. De richtlijn bevat ook een meer specifieke regeling voor de beoordeling van de bijzondere opvangbehoeften van kwetsbare personen zoals minderjarigen en slachtoffers van marteling.

Herziene Procedurerichtlijn

Deze richtlijn werd in 2011 goedgekeurd en is van toepassing op alle EU-landen, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken. Ze stelt normen met betrekking tot wie in aanmerking komt voor internationale bescherming en de inhoud van de verleende bescherming en is een centraal wetgevend instrument in het gemeenschappelijke Europese asielstelsel. De preambule van de richtlijn stelt dat het belang van het kind de eerste overweging dient te vormen bij het uitvoeren van de richtlijn.

Hoewel de uitvoering van de asielprocedure en opvang in elke lidstaat anders is, is het goed om je ervan bewust te zijn dat in de meeste lidstaten dezelfde EU-wetgeving van toepassing is. Ook in deze richtlijnen is de bescherming van de kwetsbare positie van minderjarige vluchtelingenkinderen vastgelegd.

1.4 Ontbreken van ouderlijk gezag

Kinderen tot 18 jaar zijn juridisch gezien afhankelijk en handelingsonbekwaam. Daarom kunnen en mogen ze niet in een land verblijven zonder dat een volwassene het gezag over hen uitoefent. Ieder Europees land heeft zijn eigen systeem waarop het gezag wordt ingevuld als ouders ontbreken. Er zijn landen waar een professionele voogd door een rechter wordt aangewezen om het gezag tijdelijk uit te oefenen, zoals bijvoorbeeld in Nederland. In andere landen wordt dit door vrijwilligers gedaan, zoals bijvoorbeeld in Italië.

De voogd is er verantwoordelijk voor dat de zorg voor de jongere op een goede manier uitgeoefend wordt en grijpt in als deze niet toereikend is. Omdat elk Europees land zijn eigen voogdijsysteem heeft, zijn er grote verschillen in de mate waarin en de manier waarop een voogd direct betrokken is bij de jongere en invulling geeft aan het voogdijschap.

In Nederland is Stichting Nidos de onafhankelijke (gezins-)voogdijinstelling die op grond van de wet, de voogdijtaak uitvoert voor AMV. De Nederlandse wet bepaalt dat aan elk kind een volwassene moet worden toegewezen die het ouderlijk gezag uitoefent. Nidos heeft de wettelijke plicht om deze jongeren tot hun volwassenheid te begeleiden en hun belangen te behartigen. De voogd biedt met respect voor de eigen culturele achtergrond, vanuit betrokkenheid en met specifieke deskundigheid langdurige zorg. Hij is verantwoordelijk voor het mentale en fysieke welzijn van het kind en de ontwikkeling naar zelfstandigheid.

Als coach is het belangrijk om te weten wie de voogd van de jongere is en hem te betrekken bij de begeleiding. Je werkt met de voogd samen om ervoor te zorgen dat een jongere zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen naar zelfstandigheid.

1.5 De asielprocedure

De asielprocedure is een bureaucratisch proces. In de meeste landen, met name de landen aan de Europese grenzen, zijn er geen tolken beschikbaar. Voor een vluchtelingenkind is de procedure daardoor onnavolgbaar. Bovendien is het kind vaak opgegroeid in een land waar de overheid corrupt en onbetrouwbaar is, waardoor functionarissen vaak met wantrouwen benaderd worden. De ervaring leert dat vluchtelingenkinderen in het begin het verschil niet zien tussen alle functionarissen met wie ze te maken krijgen. Ze begrijpen niet wie waarvoor verantwoordelijk is en vertrouwen in beginsel niemand. Ook is het vertrouwen in de medemens vaak geschaad door traumatiserende gebeurtenissen tijdens oorlog en vlucht.

Dit is voor het kind een lastige situatie. De procedure is zó belangrijk en spannend dat ze die zo snel mogelijk achter de rug willen hebben. Het wantrouwen en de haast van de kinderen staan goede ondersteuning tijdens de asielprocedure daarom weleens in de weg. Daar komt bij dat vluchtelingen vaak geïnstrueerd zijn door reisagenten, medevluchtelingen, familie of via sociale media, over wat ze wel en vooral niet moeten vertellen in de asielaanvraag. Deze informatie is helaas niet altijd correct. Het echte vluchtverhaal komt dan ook niet altijd goed uit de verf, terwijl de gebeurtenissen vaak nog veel schrijnender zijn en meer recht op asiel geven dan het ingestudeerde verhaal. Het echte verhaal vertellen vluchtelingen vaak pas na de asielprocedure, als ze hun begeleiders een beetje gaan vertrouwen.

Een van de belangrijke behoeftes van alleenstaande vluchtelingenkinderen is dan ook begrip te krijgen van de procedure door goede en (heel) vaak herhaalde uitleg in de eigen taal. Een kind moet gaan begrijpen dat de procedures gevolgd moeten worden en niet beïnvloed kunnen worden door druk uit te oefenen of door omkoping. De beschikbaarheid van tolken, cultureel mediators en hulp van landgenoten is daarbij van groot belang.

Een ander probleem voor veel kinderen is de Dublin-claim.

De Dublinverordening (officieel Verordening Dublin III) is een Europese Verordening. Hierin staat beschreven hoe kan worden bepaald welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming (asiel). In de meeste gevallen is het land waar de vreemdeling het Schengengebied als eerste is binnengekomen verantwoordelijk. Maar het kan ook zijn dat een ander land verantwoordelijk is, omdat daar gezins- of familieleden wonen, die daar een verblijfsvergunning hebben. Vreemdelingen die in bv. Nederland geen asiel aanvragen, maar dat eerder in een ander Schengenland wel deden, kunnen ook aan dat andere land worden overgedragen. Als op grond van onderzoek blijkt dat een ander land dan Nederland verantwoordelijk is voor een asielverzoek, dan wordt het asielverzoek in Nederland niet-ontvankelijk verklaard.

(<https://www.dienstterugkeerenvertrek.nl/Werkindeuitvoering/Reismogelijkheden/dublin-claim.aspx>)

De Dublin-claim kan een kind veel stress geven. Het kan bijvoorbeeld terug worden gestuurd naar Italië, waar de opvang en bescherming vaak slecht geregeld zijn en gezinshereniging heel lang kan duren of niet te realiseren is. Ook komt het voor dat er een Dublin-claim ligt op een familielid met

wie het kind reist. Dat kan tot dilemma's leiden: gaat het kind mee terug of gaat het bijvoorbeeld naar andere familie in het land waar het dan verblijft. Hoewel zoals eerder beschreven sinds een arrest van het Hof van Justitie van de EU 2013 voor minderjarigen geldt dat het belang van het kind zwaarwegend is bij de claim, geeft dit toch vaak veel onzekerheid en stress, mede doordat de procedures ook weer maanden duren.

1.6 Gezinshereniging

Het recht op familieleven is een mensenrecht. Toch is het recht op gezinshereniging in asielprocedures in Europese landen sterk wisselend. Men is bang dat er een aantrekkende werking vanuit gaat. In veel landen is de gezinsherenigingsprocedure daarom zeer onaantrekkelijk gemaakt. De procedure is lang en er moeten vaak meerdere officiële documenten aangeleverd worden als ondersteuning aan het verzoek. Zeker wanneer de overige gezinsleden ook al gevlucht zijn is dat voor de jongere niet gemakkelijk om te regelen. Voor alleenreizende kinderen is de gezinsherenigingsprocedure dan ook vaak een bron van stress. Lange en ingewikkelde procedures, noodzakelijke documenten die bijna niet te krijgen zijn, de reis die gefinancierd moet worden en de onzekerheid die er mee gepaard gaat zet veel jongeren gedurende lange tijd onder druk. De achtergebleven familie begrijpt vaak niet dat de jongere geen invloed heeft op de procedure. En als de procedure dan uiteindelijk niet slaagt of de familie besluit niet meer te komen omdat er inmiddels andere perspectieven zijn ontstaan of niet iedereen mee kan komen, is dit voor deze kinderen een grote teleurstelling. Maar ook wanneer de gezinshereniging wel toegekend wordt kan dit moeilijk zijn voor een jongere. Ze zijn soms al jaren gescheiden geweest van hun familie en gewend voor zichzelf te zorgen. Het kan moeilijk zijn weer in te moeten passen in het gezin van herkomst en je aan de regels te houden.

Kortom: Gezinshereniging is om verschillende redenen vaak een bron van stress voor de amvër. Ieder kind zal anders reageren op deze stress, maar als coach is het goed om je hiervan bewust te zijn. Alle juridische procedures die samenhangen met de asielprocedure zoals bijvoorbeeld; het verkrijgen van een vergunning, een Dublin-procedure of gezinshereniging leggen veel druk op kinderen. Tijdens de periode dat een jongere op de KWE woont, kun je hier als coach op meerdere manieren ondersteunend in zijn naar de jongere. Dit zal in hoofdstuk 3 tot en met 5 verder aan bod komen.

1.7 Vertaling naar je eigen praktijk

Kijkend naar de informatie die hiervoor gegeven is, wat betekent dit voor de begeleiding aan van de jongeren? Een coach zou zichzelf de volgende vragen kunnen stellen:

-Hoe is de opvang geregeld? Zijn er speciale locaties voor minderjarigen? Hoe heeft de jongere de periode voor de KWE ervaren?

-Op welke manier is de voogdij over minderjarige vluchtelingenkinderen in je land geregeld? Wie is zijn voogd? Hoe vaak ziet de jongere zijn voogd?

- In hoeverre wordt in jouw land de jongere in eerste instantie als kind gezien, in plaats van als vluchteling? Op welke manier heeft dat invloed op de jongere?

-Hoe wordt in jouw land invulling gegeven aan de asielprocedure? Hoe heeft de jongere de procedure ervaren? Hoe is hij daarin ondersteund?

-Hoe is de gezinsherenigingsprocedure in jouw land geregeld? Op welke manier is de jongere ermee bezig? Is het makkelijk om aan ondersteunende documenten te komen? Welke verwachtingen leven er bij de familie?

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

2 Begeleiden van vluchtelingenkinderen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de basishouding die van een coach gevraagd wordt als je een AMV begeleidt. Vluchtelingenkinderen hebben vaak een reis vol ontberingen, akelige gebeurtenissen, onzekerheden en zorgen achter de rug. Hij heeft op een gegeven moment zijn eigen vertrouwde omgeving moeten verlaten. Eenmaal aangekomen in Europa moet hij zich verhouden tot een nieuwe sociaalmaatschappelijke en culturele omgeving, die vaak erg verschilt van zijn land van herkomst. Veel jongeren zijn 16-17, waardoor er relatief weinig tijd is om ze te begeleiden in hun ontwikkeling tot zelfstandige volwassene. De culturele ontworteling, de geringe kennis van- en inbedding in de nieuwe omgeving, samen met zijn vreemdelingrechtelijke positie maakt hem kwetsbaar. Dit vraagt om een begeleiding waarbij een respectvolle houding, het bieden van veiligheid en ondersteuning centraal staan. Om dit goed te kunnen doen is het noodzakelijk om te begrijpen wie 'het vluchtelingenkind' is. Uit wat voor familie en cultuur is hij afkomstig? Wat zijn de daarbij behorende normen en waarden? Welke krachten en kwetsbaarheden heeft het kind?

Dit hoofdstuk is bedoeld als introductie op de belangrijkste houdingsaspecten die het werken met deze kinderen vraagt. Het biedt daarmee geen compleet overzicht, maar geeft een aanzet in dat wat als de belangrijkste elementen in de begeleiding van AMV wordt gezien. Het begeleiden van deze jongeren vraagt namelijk wat anders dan het begeleiden van autochtone jongeren in de jeugdzorg. Bij het begeleiden van AMV is cultuursensitiviteit het sleutelbegrip. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op de achtergrond van de vlucht van AMV en zijn aankomst Europa. De invloed die dit heeft op de begeleidingsbehoefte van de jongere wordt beschreven in 2.3. In 2.4 wordt uitgelegd wat er onder cultuursensitief begeleiden verstaan wordt. In 2.5 wordt ingegaan op de gevaren van mensensmokkel. In 2.6 tenslotte het begeleiden in fases geïntroduceerd, wat vervolgens hoofdstuk 3, 4 en 5 verder uitgewerkt zal gaan worden. Tenslotte wordt in 2.7 de verbinding met de eigen praktijk gelegd.

2.2 Alleenstaande gevluchte kinderen

Mensen vluchten over het algemeen voor oorlog, vervolging, armoede en uitzichtloosheid. Hetzelfde geldt voor AMV. De meeste kinderen hebben in hun thuisland onveiligheid, armoede en ontberingen meegemaakt. Het ervaren van onveiligheid en het gebrek aan toekomstperspectief geeft op een bepaald moment aanleiding om te vluchten. Vaak neemt een jongere dit besluit niet zelf, maar wordt de beslissing om een kind alleen op pad te sturen door de (groot)familie genomen. Zij schat in wie er fysiek en mentaal sterk genoeg is om de reis te volbrengen. Daarom wordt vaak de oudste zoon gestuurd. Hij vertrekt over het algemeen dan ook met het gevoel volwassen te zijn en heeft het gevoel dat hij de vlucht aankan. Naast de hierboven genoemde redenen om te vluchten, hoopt de (groot)familie ook dat de jongere in Europa een betere toekomst kan opbouwen, wat op termijn de familie die achterblijft ten goede kan komen. De jongere vertrekt daarmee vaak met een opdracht, waar hij zich verantwoordelijk voor voelt. Voor de jongeren die in Nederland asiel aanvragen geldt bijvoorbeeld dat de familie verwacht dat er snel gezinshereniging plaats zal vinden. Ook komt het voor dat wordt verwacht van het kind dat het financiële bijdragen kan opsturen nu het in een rijk land verblijft.

Voor andere kinderen was een specifiek incident de reden om op de vlucht te gaan. Zij vertrekken plotseling en onvoorbereid, omdat de situatie te gevaarlijk wordt. Dit zie je bijvoorbeeld bij jongeren afkomstig uit Eritrea.

De vlucht is altijd stressvol, waarbij een jongere mogelijk traumatische gebeurtenissen meemaakt. Hij moet zich tijdens de reis alleen staande zien te houden, zonder troost en steun van mensen die vertrouwd zijn. Na de eerste opluchting en blijdschap dat hij de reis overleefd heeft en het gelukt is om naar Europa te komen, volgt vaak een periode van teleurstelling, ontheemding en rouw. De realiteit steekt vaak schril af tegen het ideaalbeeld.

Het gemis van familie en het zorgen maken over hen, geeft stress en onzekerheid, net als de toekomst in het gastland. De asielpcedure is ingewikkeld, de maatschappij en diens sociale regels vreemd of tegengesteld aan wat er gewend was, en zelfs altijd toegang hebben tot basisbehoeften als eten en drinken zijn nog steeds niet altijd vanzelfsprekend. Omdat de achterblijvers geen realistisch beeld hebben van het verblijf in Europa blijven zij de jongere belasten met hun hooggespannen verwachtingen. De jongere op zijn beurt vindt het lastig om hen uit te leggen hoe de werkelijkheid tegenvalt en dat bijvoorbeeld gezinshereniging lang duurt of niet gaat lukken. Hij heeft dan het gevoel te falen in zijn opdracht.

Stresssysteem

Zoals benoemd hebben vluchtelingenkinderen, zeker de eerste periode na aankomst, te maken met stress rond de procedure, een onzeker toekomstperspectief, ontworteling, gemis van en zorgen over familie. Ook heeft voor velen de situatie voor en tijdens de reis traumatiserend gewerkt. Veel jongeren hebben hierdoor te maken met klachten die een relatie hebben met trauma's en chronische stress. Dit heeft grote invloed op het welzijn en gedrag van jongeren. Het kan tot uiting komen als internaliserende en/of externaliserende problematiek. Om dit proces te kunnen signaleren en begeleiden is het van belang basiskennis te hebben van de werking van het stresssysteem.

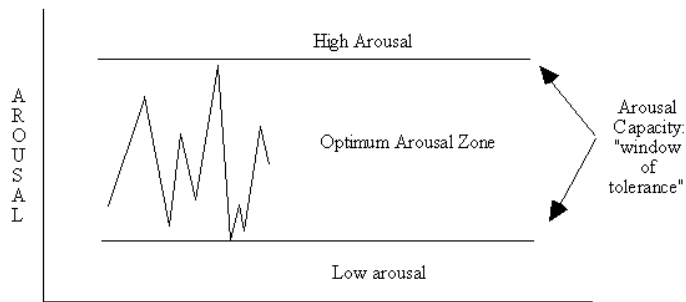
Het menselijke stresssysteem wordt in de hersenen gecontroleerd door de amygdala, ook wel amandelkern genoemd. De amandelkern richt zich op onmiddellijke reactie op waargenomen bedreigingen. Neurotransmitters zoals adrenaline en noradrenaline komen vrij, waardoor de hartslag en spierspanning toenemen. Deze staat van 'hyperarousal' van het lichaam is gericht op onmiddellijke afwending van gevaar. Het hormoon cortisol voedt hyperarousal verder (Stöfsl, 2010). De zone van stress die kan worden getolereerd wordt ook wel het venster van *tolerantie* genoemd (Ogden & Minton, 2000).

Dit systeem kan door langdurige stress zo overprikkeld raken dat er geen goed onderscheid meer gemaakt kan worden wat wel of niet gevaarlijk is. Dit kan er voor zorgen dat iemand gevaarlijke of onveilige situaties als veilig inschat, of er juist een continu signaal van 'gevaar' ervaart.

Als er bij vluchtelingenkinderen door de stress en trauma's sprake is van een overgevoelig stresssysteem hebben ze een kleine *window of tolerance*. Dit houdt in dat ze door veel verschillende triggers snel in een toestand van hyper- of hypo-arousal komen, die langdurig kan zijn. Het gedrag wat hiermee gepaard gaat komt voort uit de instinctmatige reactie op het ervaren van (vermeend) gevaar.

Figuur 1- The Window of Tolerance (Ogden & Minton, 2000)

In het geval van hyperarousal is de jongere de hele tijd hyperalert, waakzaam en hyperbeweeglijk en raakt hij snel getriggerd. Dit gaat dan gepaard met verminderd concentratievermogen en een slecht werkend geheugen (Struik, 2010). Voor de omgeving lijkt het of de jongere 'uit het niets, zonder zichtbare aanleiding' agressief wordt. Staat de actieve verdediging de overleving juist in de weg en kan het gevaar mogelijk niet worden afgewend, dan gaat het stresssysteem over op passieve verdediging.

Het lichaam komt in een toestand van verlaagde arousal, oftewel hypo-arousal. Een toestand van hypo-arousal gaat gepaard met onder andere een langzame hartslag en een oppervlakkige langzame ademhaling, verminderde doorbloeding en ondertemperatuur. Passieve overlevingsstijlen zijn onder andere submissie (onderwerping) of passieve *freeze* (verlammen). In beide arousal toestanden kan dissociatie optreden (Ogden, 2000; Struik, 2010).

Chronische stress en traumaklachten spelen hierdoor ook een belangrijke rol in het cognitief functioneren van kinderen. Door stress en traumaklachten vermindert het cognitief vermogen en door de heftigheid van de emoties schiet ook de regulatie te kort. Kinderen kunnen hierdoor

Wanneer een AMV op de KWE komt wonen, moeten er veel dingen geregeld worden en de jongere wil dat alles zo snel mogelijk geregeld wordt. Dit is niet altijd het mogelijk of gemakkelijk zichtbaar te maken. Doordat een jongere veel vragen heeft en onduidelijkheid ervaart, kan de jongere snel getriggerd worden. Woedeuitbarstingen kunnen hier een gevolg van zijn. Neem daarom in de eerste periode voldoende tijd om alles uit te leggen en aandacht te besteden aan de behoeften van de jongere. Op deze manier kan een staat van hyperarousal voorkomen worden. Focus op het doen van praktische dingen, zodat de jongere onmiddellijk resultaten ziet. Als een jongere in een staat van hyperarousal komt, wat ondanks de inzet van de coach kan gebeuren, probeer dan de jongere grenzen te geven waar nodig en terwijl er tegelijkertijd ruimte is om de woede te uiten, zolang dit binnen deze grenzen valt. Daarna kun je met de jongere bespreken op welk moment de overprikkeling die leidde tot de woedeuitbarsting plaatsvond, wat de trigger was en hoe je dit in de toekomst samen kunt voorkomen.

overspoeld raken door emoties, gedachten en ook

herbelevingen waardoor ze minder capaciteit overhouden om gebeurtenissen te onthouden en op te slaan (Struik, 2010).

2.3 Wat betekent dit voor de begeleiding?

Deze rollercoaster aan gebeurtenissen en daarmee gepaarde emoties maken dat de begeleiding van coaches in de beginfase soms moeizaam op gang komt. Een vluchtelingenkind moet eerst ervaren dat de begeleiding betrouwbaar en steunend is, volledig aan zijn kant staat en geen dubbele agenda heeft. Dat heeft tijd nodig. Als coach moet je kunnen aansluiten bij datgene wat een jongere op dat moment van je vraagt. Er wordt van je verwacht dat je oog hebt voor zowel de krachten als de kwetsbaarheden van de jongere en dat je daarop de ondersteuning afstemt. Het is voor vluchtelingenkinderen in het begin van zijn verblijf op de KWE vaak lastig te begrijpen dat een coach er is om hen te steunen en te begeleiden. Zij krijgen te maken met veel verschillende mensen met verschillende functies. Bovendien kennen ze het beroep van hulpverlener meestal niet. In de landen waar de jongeren vandaan komen wordt hulp meestal binnen de familie of gemeenschap geregeld, niet door de overheid of door professionals.

Een vluchtelingenkind zegt tegen een coach: "Jij wordt ervoor betaald om mij te helpen, dus dan kan ik je niet vertrouwen, want je doet het voor het geld en niet voor mij."

Als het wantrouwen na verloop van tijd verdwijnt, dan wordt een begeleider al gauw een zus of broer of vader of moeder genoemd. Dit komt doordat de kinderen ervaren dat de begeleiders vanuit betrokkenheid steun bieden en is een blijk van vertrouwen. Daarentegen roept een begeleider die te veel voor de kinderen wil bepalen, al gauw weerstand op. De kinderen zijn tijdens de vlucht gewend geraakt zichzelf te redden en ze voelen zich op een bepaalde manier volwassen en zelfredzaam. De kinderen respecteren in hun zelfstandigheid en hen invloed, agency, laten ervaren op de eigen situatie versterkt juist hun veerkracht.

AMV hebben tijd en positieve ervaringen nodig om te zien dat begeleiders wel betrokkenheid en steun kunnen bieden, ook al krijgen ze ervoor betaald. Wees betrouwbaar in wat je zegt en doet. Laat zien dat je de jongere zelf ook vertrouwt. Een betrouwbare begeleidingsrelatie moet het doel zijn. Respect, openheid en belangstelling zijn cruciaal in het opbouwen van een vertrouwensrelatie. Door als coach inzicht in het vluchtelingenkind en zijn begeleidingsbehoefte te hebben, helpt om hem vanaf het begin goed te kunnen begeleiden en daarmee zijn ontwikkeling naar herstel en zelfstandigheid te bevorderen. Een cultuur sensitieve houding is nodig om in contact te komen met het vluchtelingenkind en zijn familie, om aan te kunnen sluiten bij de behoeftes en drijfveren, de ontwikkeling te bevorderen, eventuele ontwikkelingsbedreigingen op te heffen en om waar nodig tot passende oplossingen te komen.

2.4 Cultuursensitief werken

Cultuursensitiviteit is het vermogen om bij de begeleiding van vluchtelingenkinderen oprecht geïnteresseerd te zijn in de culturele achtergrond van het kind en de familie. Om cultuurverschillen te onderkennen zonder oordeel, door het hebben en kunnen toepassen van culturele vaardigheden als interculturele sensitiviteit en -communicatie en interculturele kennis. Cultuursensitief begeleiden wil zeggen dat je probeert je in te leven in de normen en waarden van de ander, als het ware in de

schoenen van de ander probeert te staan, zonder dat je deze normen en waarden hoeft over te nemen. Dit vraagt om inzicht en de vaardigheid de eigen normen en waarden te herkennen en relativeren.

Interculturele vaardigheden

Intercultureel werken vraagt om het begrijpen van het waardesysteem van de ander. Dat betekent dat je dit moet (leren) kennen om er als het ware in te kunnen stappen. Je zult je eigen waardesysteem 'even' los moeten kunnen laten. Om dit te kunnen zul je je waardesysteem eerst moeten herkennen en je van je eigen cultuur bewust zijn om deze te kunnen relativeren. Het bewust kunnen zijn van de eigen cultuur maakt het begrijpen van andere culturele waarden en normen makkelijker. Samengevat: De omgang met mensen met een andere culturele achtergrond dan die van jezelf vraagt om een attitude (houding) die gebaseerd is op bewustzijn, herkenning en relativering van de eigen normen en waarden. Het openstaan, belangstelling en respect hebben voor de normen en waarden van de ander wordt cultuursensitiviteit of cultuurempathie genoemd. Hoe deze cultuur sensitieve houding terugkomt in het werken met UASC wordt in de volgende hoofdstukken verder uitgewerkt.

*“Straal een open en eerlijke houding uit, zonder vooroordelen; wees nieuwsgierig met respect voor de achtergrond van de client. Durf vragen te stellen over die achtergrond. Probeer je bewust te zijn van mogelijke vooroordelen en je eigen vanzelfsprekendheden”
(Bellaert, 2018)*

Het is belangrijk om interesse te tonen en een open-houding te hebben in het maken van contact met de jongere. 'Goed' of 'echt' contact maakt dat het kind zich gesteund voelt door een coach. Contact maken vormt de basis voor het krijgen van een goed begrip van krachten van en de zorgen over het kind. Zorg dat je er voor een jongere bent, fysiek aanwezig bent, naar hem luistert, bevestigt wat hij vertelt. Zo kun je stap voor stap uitleggen hoe het in 'dit gastland' werkt. Wel vanuit het idee dat een jongere er mag zijn zoals hij is, hij mag ontdekken en ook fouten mag maken. Jongeren waarderen het als jij naar hen toe beweegt, hun taal gaat leren of hun gewoonten probeert op te pakken.

Weet bijvoorbeeld hoe je “Hoe gaat het?” kunnen zeggen in de taal van het kind. Of maak samen met een jongere een gerecht uit zijn thuisland klaar. Door het samen bezig zijn, kan een jongere zich al prettiger gaan voelen, doordat hij even afleiding heeft van datgene waar hij over piekert of wat hem stress geeft. Ook is het voor jongeren makkelijker een gesprek te voeren terwijl jullie samen met iets bezig zijn.

Het belang van de familie

Vluchtelingen komen over het algemeen uit een zogenaamde collectivistische of wij-cultuur, ook wel aangeduid als grootfamiliecultuur. Ook in Zuid-Europa zie je veel kenmerken van een grootfamiliecultuur, terwijl er in Noordwest-Europa vooral sprake is van een individualistische of ik-cultuur. Een belangrijk aspect van de grootfamiliecultuur is het belang dat vluchtelingenkinderen hechten aan het bijdragen aan het welzijn en eer van de familie en de zorg om de familie niet te

beschamen en de eer van de familie niet te schenden. Het wordt daarom ook wel een eercultuur genoemd. Dit is een groot contrast met de Westerse ik-cultuur waar de individuele ontplooiing van een kind, het ontwikkelen van talenten en mogelijkheden, een belangrijk streven is. Contact met een kind uit een grootfamiliecultuur betekent ook contact met zijn familie. Dit contact wordt op cultuur sensitieve wijze opgebouwd, rekening houdend met wantrouwen, schaamte en het belang van eer voor het kind.

Schuld en schaamte

Er is een interessant verschil tussen collectivistische en individualistische cultuur als het gaat om schuld en schaamte. Het houdt verband met de ontwikkeling van het geweten en wat als passend gezien wordt in situaties van negatief of onnoemelijk gedrag. Over het algemeen kun je zeggen dat in een collectivistische cultuur de nadruk meer ligt op schaamte, terwijl een individualistische cultuur meer nadruk legt op schuld. Wanneer een persoon zich heeft misdragen binnen een collectivistische cultuur, zal het hele gezin zich schamen. Een misstap leidt tot schaamte en gezichtsverlies voor jezelf én de groep. Individualistische culturen fungeren meer als schuldculturen; als je je niet aan de regels houdt, voel je je schuldig en laat je je leiden door je eigen geweten: een misstap leidt tot schuld en verlies van eigen zelfrespect. In een typische schaamtecultuur heeft wat andere mensen vinden een veel grotere invloed op gedrag dan wat het individu gelooft. De wens om de eer van de (groot)familie of de gemeenschap te behouden en schaamte te vermijden is een van de belangrijkste fundamenteën van een cultuur van schaamte. In individualistische, westerse culturen wordt schaamte eerder gezien als het 'slechte' en schuldgevoel als de 'goede' morele emotie.

Schematisch weergegeven

Collectivistische cultuur	Individualistische cultuur
Hoofddoel: Behoud van de eer van de familie	Main aim: To clean conscience by acknowledging misstep.
Schaamte is de 'goede' morele emotie	Schaamte is een 'slechte' emotie
Schuld is een slechte emotie	Schuld is de 'goede' morele emotie
Als je schuldig pleit, beschaam je de eer van de familie.	Als je schuldig pleit en gestraft wordt, kun je 'verder'
Door het te ontkennen, laat je zien dat je je schaamt voor wat je hebt gedaan.	Wees eerlijk (biecht), erken fouten en geef ze toe.

AMV komen over het algemeen uit collectivistische samenlevingen waar belang wordt gehecht aan familieer en schaamte. Een van de belangrijkste waarden die daarbij hoort is dat je door ontkenning van verondersteld 'slecht gedrag' laat zien dat je je schaamt voor wat je hebt gedaan, en je niet de eer van de familie met je gedrag wilt aantasten. Bekennen zou betekenen dat je je schaamte toegeeft en daarmee de eer van de familie aantast.

De rechter vroeg de jongen waarom hij bleef ontkennen dat hij had gestolen, terwijl camerabeelden duidelijk lieten zien dat hij dat deed. Zijn antwoord: "Als ik toegeef dat ik het gedaan heb, lijkt het erop dat ik me niet schaam. Dan beschadig ik openlijk de eer van mijn familie. Ik schaam me heel erg, dus ik kan het niet toegeven."

Als een kind uit een collectivistische cultuur wordt gevraagd om zich te verontschuldigen, dan komt het kind klem te zitten. Iemand uit een schaamtecultuur heeft als eerste wens om de relatie te herstellen en daarmee de schaamte weg te nemen. Tijdens een gesprek in de asielopvang tussen een AMV en de mentor over ongewenst gedrag probeert een kind uit een collectivistische cultuur eerst de relatie te herstellen: "We kunnen altijd goed met elkaar overweg, toch?." De mentor, afkomstig uit een individualistische cultuur, wil echter eerst het probleem bespreken en oplossingen zoeken door middel van vragen excuses of opleggen van sancties. Een kind uit een collectivistische cultuur vermijdt dergelijke confrontaties het liefst en zoekt naar een meer indirecte manier om het conflict of probleem op te lossen. Het loopt bijvoorbeeld weg tijdens de confrontatie, maar doet wel allerlei klusjes voor de mentor. Dit is hun poging om indirect de relatie met de mentor te herstellen.

AMV wennen aan de westerse manier van kijken naar 'negatief gedrag' naarmate de tijd verstrijkt en zullen zich leren te verplaatsen tussen verschillende culturen, maar zeker in de vroege stadia is het nuttig om de cultuur van schaamte te begrijpen en in contact te blijven met kinderen, vooral in het geval van misstappen die ze maken.

2.5 Mensenhandel

In de meeste Europese landen mogen asielzoekers wettelijk gezien niet werken. Kinderen hebben nog minder rechten of mogelijkheden om te werken. Dit, in combinatie met het gebrek aan ouderlijk toezicht, maakt AMV bijzonder kwetsbaar voor mensenhandel. De noodzaak om geld naar hun familie te sturen, een mensensmokkelaar af te betalen, de reis van het gezin te betalen voor gezinshereniging of dakloosheid te overleven, maakt hen gemakkelijk slachtoffers van uitbuiting.

De Europese Commissie ziet de term 'uitbuiting' als een overkoepelende term die de uitbuiting van mensen omvat, door middel van gedwongen prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting, dwangarbeid of het verlenen van diensten, slavernij en soortgelijke praktijken, evenals de verwijdering en verkoop van iemands organen. Mensenhandel en mensensmokkel worden vaak gezien als uitwisselbare termen. Ze zijn echter zeer verschillend wat betreft ervaren slachtofferschap en hulp die nodig zou zijn. *Mensensmokkel* kan worden gedefinieerd als de illegale binnenkomst van een persoon in een land, waarbij de persoon bewust en vrijwillig heeft besloten om aan de reis te beginnen waarvan de kosten en risico's doorgaans bekend zijn bij de persoon. De smokkelaar is de persoon die ze illegaal vervoert op hun verzoek. *Mensenhandel* kan worden gedefinieerd als "De werving, het vervoer, de overdracht en de opvang van personen, waarbij iemand ook de zeggenschap over zichzelf verliest, door middel van de dreiging of het gebruik van geweld, dwang, ontvoering, fraude, bedrog, misbruik van macht of met het oog op uitbuiting." Onder uitbuiting wordt ten minste verstaan: de uitbuiting via prostitutie of andere vormen van seksuele uitbuiting, dwangarbeid of diensten, met inbegrip van bedelen, slavernij of praktijken die vergelijkbaar zijn met slavernij, dienstbaarheid of de uitbuiting van criminele activiteiten, of de verwijdering van organen (Khadraoui & Rijken, 2020).

Als minderjarig slachtoffer van mensenhandel wordt beschouwd elke persoon jonger dan 18 jaar, die wordt geworven, overgeplaatst, al dan niet met geweld, of onderdak krijgt met het oog op uitbuiting, zelfs als er geen bewijs is van bedreiging, dwang, gebruik van geweld, ontvoering, misleiding, fraude of enige andere vorm van misbruik.

Een veel voorkomend misverstand is dat mensenhandel uitsluitend een misdrijf is gericht op het oversteken van landsgrenzen. Daarom zien professionals over het hoofd dat mensenhandel ook binnen de grenzen van een land kan plaatsvinden. Elke handeling die wordt uitgevoerd met het oog op uitbuiting van een andere persoon, door middel van misleiding, dwang of bedreiging, kan worden beschouwd als mensenhandel.

Aangezien er zoveel verschillende dwangmiddelen, soorten uitbuiting en slachtofferachtergronden bestaan, is er geen one-size fits all-aanpak. Sommige slachtoffers zijn naar Europa gelokt met de belofte dat ze daar perspectief zouden hebben. Bij aankomst komen ze erachter dat het eigenlijke plan uitbuiting was, zoals prostitutie of dwangarbeid. Deze groep heeft vaak minder moeite om zichzelf te identificeren als slachtoffer en accepteert over het algemeen gemakkelijker hulp, hoewel dit sterk afhankelijk is van de (waargenomen) invloed van de handelaar op hen (zoals het bedreigen van het gezin in het land van herkomst of het gebruik van traditionele spirituele methoden om controle over het slachtoffer uit te oefenen). Andere slachtoffers hebben misschien een persoonlijke band met de handelaar. Gedurende het hele proces investeren deze handelaars in het creëren van een afhankelijkheids relatie met het slachtoffer, wat zelfidentificatie als slachtoffer belemmert. Dit wordt vaak gezien in seksuele en criminele uitbuiting. Voor de slachtoffers wordt het moeilijk om onderscheid te maken tussen 'gedwongen worden' en 'een vriend helpen' en 'loyaal zijn'.

Het helpt een AMV wanneer de professionals om hen heen de signalen van mensenhandel en/of smokkel kunnen identificeren en daardoor het gesprek hierover en eventueel ingrijpen kunnen initiëren. Helaas zijn de signalen zeer divers en vertonen ze overlap met signalen van andere vluchtelingengerelateerde problemen. Toch zijn er instrumenten beschikbaar waarmee signalen van mensenhandel gemeten kunnen worden. Het gebruik ervan wordt aanbevolen, maar de lijst is niet uitputtend. De meest voorkomende signalen zijn :veel van huis zijn, de telefoon haastig beantwoorden (en dan vaak direct vertrekken), laat thuiskomen en er vaak ellendig uitzien, relatief veel nieuwe en dure dingen hebben, prikkelbaar zijn en plotselinge verschillen in gedrag.

Als coach kun je de volgende signalen zien die wijzen op mensenhandel:

- Veranderingen in het appartement (nieuw meubilair, een nieuw tv-stel, een duur geluidssysteem, telefoon of laptop etc);
- Veranderingen in het uiterlijk van een minderjarige (dure juwelen of kleding, nieuwe tatoeages, blauwe plekken of enig teken van fysiek misbruik);
- Slechtere schoolresultaten (een opmerkelijke daling van de cijfers) en/ of slechte schoolgang (hoewel de minderjarige vroeg wakker wordt en het appartement verlaat);
- terughoudendheid in het deelnemen van activiteiten (bijvoorbeeld het vermijden van het bijwonen van buitenschoolse activiteiten, meestal door excuses te maken over beperkte vrije tijd, zware schooldruk enz.);
- Plotselinge veranderingen in persoonlijke hygiëne (meerdere en lange douches, of juist verwaarlozing van persoonlijke verzorging);
- Gedragsveranderingen (zich niet houden de regels van de KWE, plotselinge en intense stemmingswisselingen, tekenen van depressie, nachtmerries of intens geseksualiseerd gedrag)

Sommige van signalen zijn uitingen van het leiden aan PTSS of andere geestelijke stoornis, of het gebruik van verslavende middelen, zoals alcohol en drugs. Veranderingen in het gedrag van een minderjarige kunnen tekenen zijn dat het kind op wordt uitgebuit. Een minderjarige kan gedwongen worden om te werken, of zich te prostitueren. Soms bevindt een AMV zich dan ook in een onmogelijke situatie, wanneer het verplicht is om in slechte omstandigheden te werken, lange uren te maken, in een kwetsbare toestand, om een "schuld" te betalen die het gezin of het kind zelf heeft "gecreëerd" door te migreren.

Het kan moeilijk zijn het verschil te zien tussen signalen die wijzen op mensenhandel of 'normaal' pubergedrag. De grenzen opzoeken, bezig zijn met seksualiteit, je terugtrekken, met vrienden buiten zijn en veranderde hygiëne horen ok bij de puberteit. Bij twijfel geldt "Beter een vals alarm dan geen alarm"!

Voor meer informatie over mensenhandel en kinderuitbuiting:

London Safeguarding Trafficked Children Toolkit, London safeguarding children board, London 2011, http://www.harrowlsch.co.uk/wp-content/uploads/2016/10/london_safeguarding_trafficked_children_toolkit_feb_2011.pdf

Toolkit to combat trafficking in persons. Global Programme against Trafficking in Human Beings, United Nations Office on Drugs and Crime, 2008 <https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-toolkit-en.pdf>

Development of a child-rights methodology to identify and support child victims of traffic, Italy, Bulgaria, Germany, Romania, AGIS Programme 2005-2007 https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/468_505_en_original.pdf

Protocol for Identification and Assistance to Trafficked Persons and Training Kit, Anti-Slavery International 2005, <https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/16%20Protocol%20for%20Identification%20and%20Training%20Kit.pdf>

Guidelines for the identification of victims of trafficking in human being, Especially for Consular Services and Border Guards, European Commission DG Home Affairs Luxembourg: Publications Office of the European Union 2013 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/guidelines_on_identification_of_victims_1.pdf

Combating the trafficking in children for sexual purposes Questions and Answers, ECPAT 2006 [https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/191%20FAQ%20Child%20Trafficking%20\(ECPAT,%202006\).pdf](https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/191%20FAQ%20Child%20Trafficking%20(ECPAT,%202006).pdf)

The identification of victims of human trafficking in transit and destination countries in Europe A practical guideline for frontline workers, Danish Red Cross <https://www.trafficking-response.org/wp-content/uploads/2019/03/The-identification-of-victims-of-human-trafficking-in-transit-and-destination-countries-in-Europe-English.pdf>

Uniform Guidelines for the Identification and Referral of Victims of Human Trafficking within the Migrant and Refugee Reception Framework in the OSCE Region, OSCE Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings <https://www.osce.org/cthb/413123>

2.6 Begeleiden in fases

De begeleiding aan AMV op de KWE is afgestemd op de drie fases die samenhangen met het proces van vluchten, aankomen, herstellen, ontwikkelen en zelfstandig verder gaan. De begeleiding van een jongere verschuift in de loop van de tijd waarbij de nadruk op andere accenten wordt gelegd. In de praktijk zullen fases door elkaar heen lopen, zeker als een jongere meer tijd nodig heeft om te herstellen van de vlucht en 'te landen', ze zijn niet lineair. Ook kan het zijn dat als er weinig tijd ligt tussen de aankomst van het kind en het moment dat hij achttien wordt, waardoor de fases ingekort moeten worden en door elkaar zullen lopen.

Een jongere heeft bijvoorbeeld meer tijd nodig om bij te komen van de vlucht en te 'landen'. Dan kost de eerste fase meer tijd. Tegelijkertijd geldt dat wanneer, als er slechts een paar maanden zitten tussen de komst van kinderen en het moment dat ze achttien worden, dan zullen de drie fasen korter zijn en meer door elkaar lopen.

Bij de start van het verblijf op de KWE, **fase een**, ligt het accent meer op in contact komen en kennismaken met het kind en de familie (ook de familie in het land van herkomst) en zo nodig zorgdragen voor veiligheid en gezondheid. In **fase twee** ligt het accent op het stimuleren van een gezonde persoonlijke ontwikkeling. Naast het bieden van veiligheid en bescherming zijn het versterken van de veerkracht en empowerment in de ontwikkelfase belangrijk. In **fase drie** is de begeleiding gericht op het afronden van de begeleiding en het voorbereiden van het kind (en de familie) om op eigen benen te kunnen staan na het 18e jaar en het leiden van een zelfstandig leven. In alle fases is het belangrijk dat het contact zodanig is dat het kind zich veilig voelt en weet wat de coach voor hem kan betekenen in verschillende situaties.

Vanuit deze gedachte is het belangrijk dat de jongere gedurende zijn hele verblijf op de KWE dezelfde coach houdt en ook continuïteit van huisvesting is een voorwaarde voor een jongere om zich veilig te kunnen gaan voelen in het gastland waar hij woont.

Hoe de begeleiding in elke fase eruit ziet en wat daarin verwacht wordt van de coach en de jongere zal in de hierop volgende hoofdstukken verder uitgewerkt worden.

2.7 Vertaling naar je eigen praktijk

Hoe vertaal je de informatie uit dit hoofdstuk naar de begeleiding aan van de jongeren? Een coach zou zichzelf de volgende vragen kunnen stellen:

-In welke culturele context ben je zelf opgegroeid? En je collega's? Wat zijn hierin verschillen en overeenkomsten?

-Waar komen de jongeren vandaan die je begeleid? Wat was hun motief om te vluchten?

-Hoe zou jij contact maken met een jongere in het beginperiode van de begeleiding? Wat doe je wel en wat juist niet?

-Welke verschillen zie jij tussen je eigen culturele achtergrond en die van de jongeren? Hoe ga je met deze verschillen om?

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

3 Fase een - wennen

3.1 Inleiding

Bij de start van het verblijf op een KWE begint een jonger in **fase een**. In deze fase is alles erop gericht dat de jongere zich veilig voelt in de nieuwe omgeving en uit de vluchtmodus gaat. Vanuit een pedagogische visie gaat het in fase één om de boodschap jongere de boodschap te geven: 'Het vluchten stopt hier'. In deze fase staan *rust en veiligheid* centraal: 'landen', kennismaken, oriënteren op de omgeving en opbouwen van relaties met de andere bewoners, de coaches, jeugdbeschermer, vrienden. En tevens is er in deze periode ook veel aandacht voor kennismaken met de belangrijkste Nederlandse gewoontes, normen, waarden en wetgeving zodat de jongere behoed wordt voor overschrijding daarvan. De jongere moet een basisgevoel van veiligheid bereiken.

Een coach wil in de eerste fase een veilige sfeer neer zetten waarin er zo goed mogelijk aan de basisbehoefte van de jongere tegemoet gekomen kan worden. Daarnaast zet hij concrete acties in op de volgende leefgebieden: wonen, netwerk, school en werk, gezondheid en vrije tijd. Door de combinatie van het zorgdragen voor het bieden van een veilige sfeer en concrete activiteiten op de bovenstaande leefgebieden zorgt de coach ervoor dat de jongere op zijn tempo een basisgevoel van veiligheid kan ontwikkelen. In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste acties van de coach per leefgebied uitgewerkt worden. In 3.2 wordt de basishouding van de coach in deze fase toegelicht. In paragraaf 3.3 tot en met 3.7 staat steeds één van de leefgebieden centraal. Elke paragraaf bevat twee delen. Als eerste een stuk theoretische achtergrond die uitlegt wat de belangrijkste uitdagingen op dit leefgebied voor een AMV zijn. Vervolgens de praktische uitwerking in acties voor de coach. In paragraaf 3.8 staan overige zaken beschreven die in deze fase van belang zijn. Ten slotte wordt er in 3.9 de vertaling gemaakt naar de eigen praktijk.

3.2 Basishouding

In deze fase wordt de basis gelegd voor de fases erna. In deze fase is het de coach die actief is en wordt er nog weinig van de jongere zelf verwacht. De jongere heeft soms een lange en stressvolle reis gemaakt en moet hiervan bijkomen. Omdat het per jongere verschilt hoe lang hij nodig heeft om te 'landen', is er geen tijdsduur aan deze fase gekoppeld, maar gemiddeld genomen duurt deze een paar weken.

De kinderen tijd en ruimte geven om te 'landen' is niet altijd eenvoudig. Overheden kunnen organisaties onder druk zetten in wat ze van hen verwachten. Zoals een van Spaanse deelnemers aan de trainingen beschreef: "We hebben een deadline, afgezien van dat jongeren meerderjarig worden. We moeten de autoriteiten een document verstrekken, waarin staat welke vorm van opvang (bijv. SIL of gezinszorg) het beste is voor de jongere. Onze focus ligt op het op tijd afronden van dit administratieve proces, maar onze tegelijkertijd willen we oog hebben voor de jongens en meisjes en wat ze nodig hebben. En meestal hebben ze in het begin rust en hersteltijd nodig, zoals beschreven staat. Administratieve processen en datgene waar de kinderen behoefte aan hebben zijn soms lastig te verenigen. "

Door middel van het maken van contact, van oppervlakkig tot diepgaand, wordt er gewerkt aan het opbouwen van een relatie met de jongere. Het doel is om tot een respectvolle en betrouwbare

relatie te komen. De coach is actief in het leggen van contact met de jongere en initieert activiteiten. Hij laat zien dat hij betrouwbaar is door afspraken na te komen. Samen eten en eten als onderwerp nemen van gesprek vormt vaak een goede start om het contact op gang te brengen. Je welkom voelen, voldoende passend eten, het tonen van interesse en het bieden van ondersteuning zijn allemaal factoren die bijdragen aan een basisgevoel van veiligheid. Ook het faciliteren van het contact met familie helpt de jongere om te 'landen' en een gevoel van basisveiligheid te ervaren. Het ervaren van basisveiligheid helpt vluchtelingen om tot rust te komen en bij te komen van de stress en traumatische gebeurtenissen, van waaruit ze zich kunnen oriënteren op de nieuwe samenleving waarin ze zijn terecht zijn gekomen.

3.3 Wonen

Theoretisch kader

In deze eerste fase staan het tot rust komen en het bieden van veiligheid centraal. Het is voor de kinderen belangrijk dat ze zich welkom en veilig voelen in de woning. Het hebben van voldoende 'eigen' eten is in deze fase een basisbehoefte.

Hoewel het per land kan verschillen of alleen kinderen met een verblijfsvergunning op de KWE geplaatst worden of ook kinderen die nog in de procedure zitten, is het voor het overgrote deel van hen wel de eerste plek waar ze tot rust kunnen komen na de vlucht. De opvang op de KWE is de eerste opvang die kleinschalig is en die zich alleen richt op het bieden van opvang aan kinderen. Coaches kunnen tegemoet komen aan de behoefte van AMV aan onderdak, zekerheid en continuïteit door expliciet te laten zeggen: 'Welkom, hier is je woonplek en we hopen dat dit je thuis kan zijn.'

AMV's kunnen op hun nieuwe woonplek ervaren gediscrimineerd te worden, niet alleen direct op straat of in de grootschalige opvang, maar soms ook indirect als een dorp en buurt zich tegen de aanwezigheid van een KWE keert. Overigens zijn het niet alleen autochtone medelanders die de AMV discrimineren, maar gebeurt dit ook door andere AMV. Dat is heftig voor vluchtelingenkinderen; het is alsof de oorlog en vijandigheid doorgaan en ze nog steeds niet veilig zijn, ook niet in hun onderkomen.

In de eerste weken na aankomst zijn kinderen vooral binnen, in de woning en eten ze veel. De jongeren krijgen per week leefgeld en zorgen voor hun eigen maaltijden. Pas na verloop van tijd krijgen ze interesse in hun nieuwe omgeving en willen ze de draad oppakken. Het belang van eten, de beschikking hebben over voldoende en bekend eten en de emotionele en sociale functie van eten, wordt vaak onderschat bij de opvang van vluchtelingenkinderen. Dit heeft enerzijds te maken met onbekendheid met de omstandigheden waarin vluchtelingenkinderen leefden voordat ze in het gastland in de asielopvang kwamen en anderzijds met cultuurverschillen rond eten. De meeste vluchtelingen hebben tijdens de vlucht honger gekend. En voor velen was er in de periode voorafgaand aan de vlucht ook sprake van honger door oorlog en armoede. Vluchtelingenkinderen verwachten, eenmaal in Europa, dat ze in een veilige omgeving zijn waar voldoende voedsel is. Eten is een primaire behoefte, noodzakelijk om te overleven. Iemand die leeft in armoede, oorlog of aan het vluchten is heeft geen zekerheid of er straks te eten zal zijn. Eenmaal in veiligheid (in een in hun ogen rijk en welvarend land) is het vluchtelingenkind, met name in de eerste periode, gefocust op eten en vaak teleurgesteld en gefrustreerd als het aanbod karig is. Kinderen kunnen gaan hamsteren, eten verstoppen en echt gefixeerd zijn op voedsel. Een andere oorzaak voor frustratie rondom eten

is dat vluchtelingenkinderen niet gewend zijn aan het soort eten dat in het land van aankomst wordt aangeboden. Deze fixatie op eten neemt vanzelf af als er voldoende eten voorhanden is, hamsteren wordt toegelaten en de inhoud van het menu los wordt gelaten. Na verloop van tijd (van een paar maanden tot een half jaar) hebben kinderen de zekerheid omtrent de beschikbaarheid van eten geïnternaliseerd en is het geen bron van stress meer. In veel culturen is gezamenlijk eten ook het moment om emoties te delen. Gezamenlijk eten – het samen ervaren van de geuren en de smaken – hangt samen met het delen van emoties en affectief samenzijn. Eten is ook de manier om te delen, gastvrij te zijn. Het is goed als in de begeleiding en woonsetting van deze kinderen de mogelijkheden geboden worden om dit te kunnen voortzetten. Wees je er bewust van dat het afwijzen van eetgewoontes van de jongere als zijnde niet gezond een indirecte afwijzing van de jongere en zijn achtergrond is.

Als coach heb je oog voor mogelijke frustraties over eten. Je hebt begrip voor het belang van voldoende en, voor het kind, passend eten. Tevens probeert de coach momenten van gezamenlijk eten te laten plaatsvinden.

Praktische begeleiding

-De eerste dag: Als coach ben je aanwezig op de dag dat de jongere aankomt om hem welkom te heten en hem wegwijs te maken in de omgeving. Als de coach ondersteunt wordt door bv. een gastvrouw, is die ook aanwezig. Een mooie manier om dit te doen is door samen met de jongere boodschappen te doen en een maaltijd te koken. De jongere maakt kennis met zijn huisgenoten. De eerste dag wordt er bij voorkeur gezamenlijk gegeten ook om het welkom gevoel te bevorderen. Gezamenlijk eten is een verbindende factor blijkt ook in de praktijk.

-Kamer inrichten: Er zijn situaties dat jongeren tegelijk in een woning worden geplaatst. In dat geval kiezen ze hun kamer. Ze kunnen dat met elkaar doen, of individueel. Vaak wordt er eerst gerouleerd als er een kamer vrijkomt en krijgt de nieuwkomer de overgebleven kamer. De kamers en keukens zijn basis ingericht met een bed en een kast. De eerste week is alles gericht op verder inrichten van de kamer en verkennen van de omgeving en kennis te maken. De inzet van de coaches is in deze week intensief. Persoonlijke spullen worden samen aangeschaft zoals beddengoed en lampen, er is in NL hier circa 130 euro p.p. Dit duurt vaak een halve dag en is daarmee een mooie manier om kennis te maken. De jongeren vinden dit een leuk uitje en laten zien zich hierdoor welkom te voelen en ze zorgen in het algemeen vervolgens ook goed voor de spullen.

-Kennismaken met coaches: Ook wordt er in deze periode aandacht besteed aan het kennismaken met de coaches en andere medewerkers die op de KWE werken. Een jongere kan een voorkeur aangeven voor een vaste coach als dit binnen de mogelijkheden van een KWE valt.

-Uitleg gebruik wasmachine en schoonmaken

Geef uitleg over het gebruik van de wasmachine en de schoonmaakmiddelen in huis. Maak afspraken met huisgenoten over schoonmaken.

-Uitgangspunten rondom eten: Gezien de functie die eten voor de jongeren heeft, is het belangrijk dat ze altijd toegang tot eten kunnen hebben. Zorg ervoor dat jongeren altijd kunnen koken, sluit bv. de keuken niet af na 20.00. Geef jongeren een eigen kastje waarin ze hun etenswaren kunnen bewaren. Laat ze vrij in wat ze koken, of betrek ze bij het koken van maaltijden als dat centraal gebeurt, zodat ze het gevoel hebben dat ze hierop invloed hebben.

3.4 Netwerk

Theoretisch kader

AMV zijn gewend dat je geholpen wordt door je familie of de gemeenschap. Het krijgen van hulp is gebaseerd op bestaande, veelal affectieve relaties. Het hebben van contact met familie is enorm belangrijk. Vluchtelingenkinderen komen overwegend uit een grootfamiliecultuur, dus ook al is de familie ver weg, ze dragen deze altijd bij zich. De meeste AMV zijn naar Europa gekomen om de familie te helpen, om bij te dragen aan het welzijn van de familie. Ze voelen zich verantwoordelijk voor de familie en willen daarom slagen in de asielprocedure en de gezinshereniging, en geld verdienen om op te sturen. Een amv wil graag aan de verwachtingen van de familie op dit gebied voldoen. In de landen waar de kinderen vandaan vluchten bestaan soms reële maar vaak ook irreële beelden van de mogelijkheden om een verblijfsvergunning te krijgen en een succesvol en rijk bestaan op te bouwen of om de gewenste gezinshereniging snel te realiseren. Dit kan veel druk op kinderen leggen. Contact tussen de coaches en de familie op afstand, waarin de coach benadrukt dat de jongere geen invloed kan uitoefenen op het gezinsherenigingsproces, draagt bij aan het ontwikkelen van reële verwachtingen over de AMV en zijn mogelijkheden. Het is ook belangrijk dat de familie hoort wat er goed gaat, vooral schoolprestaties vinden de meeste ouders belangrijk.

AMV zijn doorgaans niet bekend met zoiets als een professionele hulpverlener. Zoals in hoofdstuk 2 al aangegeven werd, kunnen kinderen in eerste instanties professionals wantrouwen of denken dat ze het alleen voor het geld doen. Daarom is het belangrijk dat de coach contact met ze maakt op basis van interesse, betrokkenheid en respect en niet enkel vanuit diens professie of taak.

Als coach toon je interesse voor de familie van de jongere en zorg je ervoor dat hij contact kan leggen als hij daartoe zelf de mogelijkheden niet heeft. Je stemt af met de andere betrokkenen, zoals een voogd, wie het contact met de familie onderhoudt en wat de rol van de coach hierin is.

Praktische begeleiding

-Faciliteren contacten met hun eigen bestaande netwerk: Als coach zorg je ervoor dat een jongere een lokale SIM – kaart krijgt en uitlegt hoe het werkt. Je geeft hem de gelegenheid contact op te nemen met familieleden in een ander land, voor zoverre dat nodig is. Ook ondersteun je de jongere bij het in contact komen met familie die in hetzelfde land als hij verblijft.

-Contacten met andere jongeren: Breng de jongere in contact met andere jongeren die in de stad wonen en uit hetzelfde land komen. Zij kunnen de jongere in eigen taal wegwijs maken in de stad, en tegelijkertijd als eerste contact dienen.

-Kennismaken met de burens: In Nederland is het gebruikelijk om je vrij snel nadat je ergens komt wonen, je persoonlijk aan de burens voor te stellen. Omdat de begeleiding niet 24/7 aanwezig is op de locatie, is het fijn als jongeren op andere volwassenen in de omgeving een beroep kunnen doen wanneer de situatie daarom vraagt. Burens hebben tegelijkertijd ook een rol in het bekend raken met belangrijke waarden en normen. Echter is dit afhankelijk van lokale gebruiken en dit kan verschillen van land tot land maar ook van platteland/stad of wijk.

3.5 School en werk

Theoretisch kader

Naar school gaan is essentieel voor de ontwikkeling van een kind en inbedding van de AMV op zijn nieuwe plek op de wereld. Afhankelijk van hoe lang de jongere al onderwijs heeft gevolgd in zijn gastland kan de coach inschatten hoeveel begeleiding een AMV nodig heeft rondom de schoolgang. Zeker wanneer een jongere weinig onderwijs gehad heeft, of lang niet naar school geweest is, kan het in het begin moeilijk zijn voor de jongere om regelmatig en op tijd naar school te gaan. Een coach vervult een brugfunctie richting de nieuwe school, door de achtergrond van het kind uit te leggen en begrip te vragen voor een langzame opstart van de dagelijkse schoolgang. Chronische stress en traumaklachten spelen een belangrijke rol in het functioneren van kinderen, ook cognitief. Door stress en traumaklachten hebben kinderen een verminderd cognitief vermogen, waardoor ze minder makkelijk nieuwe kennis op kunnen nemen. Ook is het ervaren van heftige emoties van invloed op het kunnen reguleren van gedrag. Kinderen kunnen hierdoor overspoeld raken door emoties, gedachten en ook herbelevingen waardoor ze minder capaciteit overhouden om gebeurtenissen te onthouden en op te slaan. Dit alles zorgt ervoor dat vluchtelingenkinderen met name in de begintijd soms weinig motivatie hebben om naar school te gaan. Ook slapen veel jongeren slecht door stress of traumaklachten, waardoor het ze 's morgens niet lukt om op te staan en naar school te gaan. Het is daarom van belang om bij de start van de schoolgang een AMV niet te overbelasten; dit kan betekenen dat er moet worden gekeken naar een aangepast en opbouwend rooster, of mogelijkheden om een aangepast onderwijsprogramma te volgen. Het naar school gaan draagt op een belangrijke manier bij aan de mate van integratie van een AMV. Daarnaast is naar school gaan een bron van afleiding en versterkt het de veerkracht van de jongere (Sleijpen, 2017).

Praktische begeleiding

-Uitleg geven over schoolsysteem in de stad/land en indien mogelijk inschrijven bij een opleiding:

Beperk je vooral tot de eerste stap, vaak is dat inschrijven bij een taalschool/internationale school (ISK). Het gesprek over eventuele beroepsopleiding of academische opleiding kan op een later moment gevoerd worden in de tweede of derde fase. Soms duurt het lang voordat een jongere aan school kan beginnen. Dan is het goed om samen met de jongere te kijken hoe hij op een andere manier meer structuur aan zijn dag kan geven.

-Uitleg geven over gebruik openbaar vervoer: OV kaart kopen zodat de jongere zich zelfstandig kan verplaatsen door de stad.

-Werk: Vertel de jongere wat de lokale situatie is op het gebied van werk en bijbaantjes. Kijk met hem wat hij graag zou willen en of dit wettelijk gezien mogelijk is. Overigens is dit niet in alle lidstaten hetzelfde. In Griekenland en Duitsland is het voor amv niet mogelijk om te werken.

-Contacten met school: Het is aan te raden om regelmatig met school overleg te hebben en/of te werken met vaste contactpersonen. Scholen kunnen het gedrag van AMV zoals hierboven beschreven staat anders interpreteren en vanuit een bestraffende houding de jongere benaderen. Zeker voor jongeren die lang niet naar school geweest zijn, kan dit een averechts effect hebben, waardoor de motivatie voor school verder afneemt. Dit geldt overigens niet voor alle jongeren.

3.6 Gezondheid

Theoretisch kader

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Gezondheid vraagt vanaf het begin speciale aandacht. Niet alleen vanwege ziektes die ze mee kunnen nemen maar ook vanwege cultuurverschillen waar het gaat om gezondheidsbeleving zoals visie, klachtbeleving en oplossingen. Vluchtelingen kunnen ziektes bij zich dragen, zoals tbc, geslachtsziekten, schurft, of ziektes als gevolg van ondervoeding. Veelal zijn deze tijdens de vlucht opgelopen. Ook kan er sprake zijn van (oude) verwondingen en psychotrauma opgelopen tijdens oorlog of vlucht. De gedwongen migratie, het moeten achterlaten van familie in vaak moeilijke of gevaarlijke omstandigheden en het achterlaten van de vertrouwde culturele context, de manier van omgang met elkaar en gedeelde religie is zeer stressvol. Dat geldt ook voor de asielprocedure en het verblijf in asielopvang. Of juist het feit dat er geen passend verblijf is voor AMV, omdat de beschikbare opvang vol is en jongeren daardoor gedwongen op straat leven. Het stresssysteem kan door langdurige stress zo overprikkeld raken dat er geen goed onderscheid meer gemaakt kan worden wat nu wel of niet gevaarlijk is. Vluchtelingen kunnen door alle stress en trauma's, met name in de beginfase, een overgevoelig stresssysteem hebben. Ze komen sneller in een hyper- of hypo-arousal of zitten er vervolgens langdurig in. De uitingen van deze problematiek moeten op de juiste manier herkend en gelabeld worden zodat de begeleiding hierop in kan spelen. De beleving van ziekte en het zoeken naar genezing kan bij AMV's anders zijn dan men gewend is. Klachten als nachtmerries, somberheid, of plotselinge agressie en hyperalertheid worden in veel culturen anders beleefd en anders verklaard. In veel culturen is het gewoon om alle soorten klachten lichamelijk te verklaren, te somatiseren, en wordt er geen onderscheid gemaakt tussen psychische en lichamelijke klachten. Psychische klachten bestaan alleen in de vorm van psychisch ziek zijn, gek zijn, en daarop rust in veel culturen een groot taboe. Het kan zelfs schadelijke gevolgen voor de (familie)eer hebben als de indruk wordt gewekt dat een kind gek is doordat het een psycholoog of psychiater als dokter moet bezoeken. Het is daarom onverstandig om westerse oplossingen aan te dragen zonder hierover goed bij de AMV te polsen hoe deze hierover denkt. Vluchtelingen zijn over het algemeen voorzichtig om te vertellen over traditionele of spirituele verklaringen, omdat ze niet weten of het gek gevonden wordt, ze schamen zich er vaak voor. Als ze eenmaal begrijpen dat het bekend is en het niet vreemd gevonden wordt, dan kunnen ze bijvoorbeeld vertellen dat ze last hebben van 'het boze oog', of 'bezetting door geesten/de duivel'. De oplossing die daarbij hoort is dan ook traditioneel: de geesten of het boze oog moeten verdreven worden, of tevredengesteld.

Als coaches heb je kennis van en oog voor specifieke gezondheidsproblemen van vluchtelingenkinderen. Je weet hoe je deze gezondheidsproblemen cultuursensitief kan benaderen en bespreken met de jongere.

Praktische begeleiding

-Inschrijven huisarts, apotheek en tandarts: Het is handig om als KWE een vaste huisarts en apotheek te kiezen voor de jongere, zodat je ook in de begeleiding door de huisarts een cultuur sensitieve benadering kunt afstemmen. Ga als coach mee om kennis te maken met de huisarts.

Bespreek de fysieke gezondheid van de jongeren en pak dringende zaken direct op. Check of de TBC screening is uitgevoerd. Onderzoek of de jongere een diagnose heeft en eventueel medicatie gebruikt voor psychische problemen zodat behandeling kan worden voortgezet.

-Duiden van gedrag: Jongeren kunnen door alles wat ze meegemaakt hebben een overgevoelig stresssysteem hebben. Dit kunnen ze uiten door juist heel passief te zijn (hypo-arousal) of door een

kleine trigger te ontploffen (hyper arousal) Als coach is het belangrijk je ervan bewust te zijn waar dit gedrag vandaan komt en je te realiseren dat de jongere er op dat moment weinig aan kan doen. Dit gedrag bestraffen of sanctioneren heeft een averechts effect. Blijf rustig en bespreek met de jongere op een later moment wat een gedragsalternatief kan zijn.

-Inzet intercultureel mediators: Veel culturen hebben een eigen benadering van gezondheidsproblemen en bijbehorende behandeling. Wees hier op een cultuur sensitieve manier nieuwsgierig naar, voer het gesprek met de jongere er over: Hoe zou je moeder dit oplossen? Als coach vervul je een brugfunctie tussen de cultuur waar de jongere vandaan komt en de nieuwe culturele omgeving, ook op het gebied van gezondheidsbeleving. Houd signalen in de gaten dat de westerse diagnose en behandeling niet aanslaat bij de beleving van de jongere. Indien je twijfelt, vraag advies bij een culturele mediator die de achtergrond van de jongere begrijpt.

-Psychologische ondersteuning bij stress, PTSS, psychiatrische klachten. Vraag niet naar mogelijk traumatische ervaringen die de jongere heeft meegemaakt. Ga ervan uit dat een jongere je dit vertelt als hij dat wil. Benoem naar de jongere wat er mogelijk is qua behandeling en geef aan dat de jongere altijd zelf kan beslissen om dit te doen of niet. Als coach straal je uit dat je daar geen oordeel over hebt. Werk aan het opbouwen van vertrouwen op een manier zoals beschreven in 3.2.

Let wel op signalen van psychische problemen en houdt deze bij met en voor andere collega's.

-Seksualiteit: Seksualiteit is soms een gevoelig onderwerp en kan beter besproken worden in een latere fase waar er meer onderling vertrouwen is. Zo lang er geen directe aanleiding is om dit onderwerp te bespreken is het nog niet nodig.

3.7 Vrije tijd

Theoretisch kader

Er zijn kinderen die nooit of al lange tijd geen veiligheid gekend hebben. Zij zijn altijd alert en op hun hoede en weten niet wat het is om te leven zonder oorlog, zonder geweld, zonder dreiging of zonder honger. Dan kan het lang duren voor ze zich kunnen gaan ontspannen. Ook AMV die slechts enkele maanden van onveiligheid en turbulentie achter de rug hebben, kunnen moeite hebben de stress en onrust los te laten. Door middel van het bieden van ontspanning en hebben van vrije tijd wordt er een belangrijk tegenwicht geboden aan de overbelasting die ze lang hebben gehad en nog steeds kunnen ervaren. Het ontspannen is echter geen vanzelfsprekendheid, het gaat vaak om het weer 'leren te ontspannen'. Daarbij is het ook zoeken naar wát dan voor ontspanning zorgt, dit hoeft niet altijd hetzelfde te zijn als voor autochtone jongeren en zal sowieso ook per jongere weer verschillen. Samen met het kind op zoek gaan naar wat hem vroeger hielp om te ontspannen, of wat zijn familie deed bij stress, kan daarbij helpen.

Praktische begeleiding

-Vrije tijdsbesteding: Vraag de jongere hoe hij de vrije tijd indeelde in het land van herkomst. Is er een sport die leuk vindt? Maakte je misschien muziek? Waar ben je goed in?

Geef uitleg over de opties die er zijn er zijn om vrije tijd te besteden en hoe jongeren in Nederland dit doorgaans doen. Vertellen over sportclubs, muziekscholen, kerk/moskee etc. In de eerste fase stimuleert de coach de jongere om bewust te worden van de mogelijkheden om zijn vrije tijd in te delen.

-Activiteiten gericht op het veilig deelnemen aan de maatschappij: Zoals zwemles of verkeersveiligheid op de fiets. Helaas vinden er veel incidenten plaats omdat jongere niet kunnen

zwemmen en omdat ze vaak niet bewust zijn van hun zwem capaciteiten. Het is daarom aan te raden om zwemles aan de jongere te bieden; misschien is er een zwem cursus mogelijk of kun je zelf iets organiseren. Dit geldt ook voor het organiseren van verkeerslessen om de jongeren te leren hoe ze veilig deel kunnen nemen aan het verkeer.

3.8 Overig

- *Begeleidingsplan*: Omdat dit de fase is waarin de jongere tot rust komt na de vlucht, wordt er in deze fase nog niet methodisch gewerkt aan een begeleidingsplan vanuit de visie dat er eerst een basis van vertrouwen moet zijn om samen gestructureerd aan doelen te werken. Het meeste initiatief op de hiervoor genoemde thema's/leefgebieden ligt bij de coach, waarin de behoefte van de jongere gevolgd wordt.

- *Eigen, vaste coach*: Uitgangspunt is dat ieder jongere een *eigen coach* krijgt. En tegelijk zijn meerdere coaches voor de jongeren beschikbaar. Door te werken met diverse teams, zijn er diverse rolmodellen en steunfiguren voor de jongeren beschikbaar zijn. Dit sluit aan bij de grootfamilie cultuur van de jongeren, waarin jongeren ook zelf kiezen welk familielid wanneer, voor wat, in vertrouwen te nemen of een beroep op doen. Als een jongere geen klik met zijn coach heeft, zou het mogelijk moeten zijn dat de jongere van coach kan wisselen.

In NL is een de KWE zo opgezet dat er 2 coaches per woning zijn, waarvan één gekoppeld is aan één of twee jongeren. Alle de taken kunnen in principe door beide coaches gedaan worden voor alle jongeren. Jongeren kunnen aangeven als ze de een of de ander bij iets specifiek willen. Wil een jongere van coach wisselen, dan wordt dit serieus afgewogen, de beslissing is aan de manager.

- *De verschillende rollen van de betrokken professionals uitleggen*: Het is belangrijk om veel uitleg te geven. Uitleg over waar de begeleiding van de coach uit bestaat en waarvoor de jongere bij hem terecht kan. Wanneer er meerdere professionals in de KWE werken die verschillende taken uitvoeren, is het goed om met de jongere deze verschillen te bespreken, zodat hij leert bij wie hij voor welke vraag terecht kan. En het verschil leert in rollen en taken tussen de verschillende betrokken professionals. Omdat de meeste jongere professionele hulpverlening niet kennen, moet je er rekening mee houden dat een jongere dit niet gelijk snapt, omdat hij geen referentiekader heeft.

In de NEO (de KWE van Nidos) werken er naast coaches, ook huismeesters en gastvrouwen. De huismeester onderhoudt het huis, hierin geholpen door de jongeren. De gastvrouw kan de jongere ondersteunen bij het doen van huishoudelijke taken. Dit zijn betaalde functies, maar worden niet uitgevoerd door maatschappelijk werkers. Door het informele karakter van deze functies vormen deze medewerkers een brug tussen coach en jongere. De coach kan op zijn beurt weer een brug zijn tussen de jongere en de voogd.

-De *voogd*: Het is van belang om zo snel mogelijk een afspraak te plannen voor een driegesprek tussen coach, voogd en jongere. Dit gesprek is bedoeld als kennismaking, maar gebruik je ook om de verschillen in rol en taak uit te leggen. Als coach ben je verantwoordelijk voor de dagelijkse zorg, terwijl de voogd wettelijk verantwoordelijk is voor het welzijn van de jongere. Hoe dit in elk land ingevuld is, kan verschillen en daarmee dus ook de taken die je als coach op je neemt.

3.9 Vertaling naar je eigen praktijk

Hoe pas je de informatie uit dit hoofdstuk toe in je begeleiding aan de jongere aan van de jongeren? Een coach zou zichzelf de volgende vragen kunnen stellen:

-Hoe heb je er als coach voor gezorgd dat de jongere(n) zich thuis voelen? Hoe heet je ze welkom? Wat zeggen de jongeren hier over?

-In hoeverre leg je als coach in het begin contact met de familie? Waarom wel of niet? Ken je anderen mensen met wie de AMV goed contact heeft?

-Hoe is het contact met school geregeld? Hoe is de schoolgang van de jongeren die je begeleidt? Welke factoren zijn hierop van invloed?

-Welke verschillen in gezondheidsbeleving zie je tussen jezelf en de jongere die je begeleidt? Op welke manier voer je daar met jongeren het gesprek over?

-Waarom merk jij dat de jongere stress ervaart? Hoe uit dat zich? Hoe ga je hier als coach mee om?

-Op welke manier vullen de jongeren die bij jou op SIL wonen hun vrije tijd in? Op welke manier ondersteun je ze daarin?

4 Fase twee - ontwikkelen

4.1 Inleiding

In **fase twee** staat de ontwikkeling richting zelfstandigheid van de jongere centraal. Het accent ligt op het stimuleren van een gezonde persoonlijke ontwikkeling. Naast het bieden van veiligheid en bescherming zijn het versterken van de veerkracht en empowerment in de ontwikkelfase belangrijk. De overgang van landen naar ontwikkelen wordt gemarkeerd door een gesprek tussen de jongere, zijn coach en indien mogelijk zijn voogd. Samen komen jongere en de coach overeen of **fase een** kan worden afgesloten en er een start gemaakt kan worden met **fase twee**. In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste acties van de coach per leefgebied uitgewerkt worden. In 4.2 wordt de faseovergang verder toegelicht. In paragraaf 4.3 tot en met 4.7 staat steeds één van de leefgebieden centraal. Elke paragraaf bevat twee delen. Als eerste een stuk theoretische achtergrond die uitlegt wat de belangrijkste uitdagingen op dit leefgebied voor een AMV zijn. Vervolgens de praktische uitwerking in acties voor de coach. In 4.8 wordt aandacht besteed van de begeleiding aan LHGBTI+ jongheren op de KWE. In paragraaf 4.9 staan overige zaken beschreven die in deze fase van belang zijn. Ten slotte wordt in de laatste paragraaf, 4.10, de koppeling gemaakt naar de eigen praktijk van de professional.

4.2 De faseovergang

Na een periode die per jongere kan verschillend, maar die gemiddeld een aantal weken duurt, vindt er een gesprek plaats tussen coach en jongere. Het doel van dit gesprek is om te bepalen of de eerste fase afgesloten kan worden. Gemiddeld duurt deze fase zo'n vier weken. Veel korter wordt afgeraden omdat een jongere echt even tijd nodig heeft om aan te komen. Forceer het niet. Probeer het overgangsgesprek daarom niet eerder dan drie weken na plaatsing te houden. De enige uitzondering waarbij je versnelt door de fases heen kunt gaan is bij een plaatsing vlak voordat iemand de leeftijd van 18 jaar bereikt. Wanneer wordt gezien dat een jongere na vier weken nog niet klaar is voor **fase twee** en er vanwege leeftijd of andere factoren geen reden is om te moeten versnellen, dan is het passend om de overgang van fases een paar weken uit te stellen. Wanneer **fase een** na in totaal acht weken nog niet afgerond lijkt, ga dan wel door naar de volgende fase en neem activiteiten die nog niet afgerond zijn (denk bv. start met school) mee in de begeleiding.

In het overgangsgesprek wordt aan de jongere gevraagd hoe hij terugkijkt op de eerste periode. Op hun beurt koppelen de coach en eventueel voogd aan de jongere terug welke zaken hen zijn opgevallen in de eerste weken. Aan de hand hiervan wordt voor het eerst het **begeleidingsplan** ingevuld met de jongere (zie 6.1). Hierin worden de doelen waar de jongere aan wil werken ingevuld. Samen met andere betrokkenen zoals de voogd spreekt de coach een overlegstructuur af waarin de voortgang van de jongere met wordt besproken. Dit kan bijvoorbeeld eens per 6 of 8 weken.

In deze fase staat de ontwikkeling van de jongere in de nieuwe (woon)omgeving centraal. De jongere bouwt in deze periode zijn eigen dagritme op en de coach ondersteunt hem in het zoeken naar een dagbesteding en het uitvoeren van taken in en om de woning. In deze fase blijft de coach laagdrempelig aanwezig door een aantal keer per week de jongere op te zoeken. Wel verschuift langzaam het initiatief tot het leggen van contact meer richting de jongere. De coach legt aan de jongere uit hoe hij vragen kan stellen aan de coach en moedigt aan om zelf met vragen en ideeën te

komen. Zo oefent de jongere met het omgaan met een grotere mate van zelfstandigheid, passend bij de ontwikkeling naar **fase drie**.

4.3 Wonen

Theoretisch kader

Als coach gun je de jongere dat hij zich veilig en welkom voelt, zo veel als mogelijk in zijn situatie, wanneer hij aan de ontwikkelfase begint. Dit kan niet altijd bereikt worden, waardoor je in deze fase een jongere begeleidt die nog niet volledig is 'geland' op de plek – het land, de woning – waar hij verblijft. Dit vraagt aanpassingsvermogen van de coach. Een jongere die nog niet is geland zal de woning nog niet als zijn thuis bestempelen. Dit kan invloed hebben op de manier waarop een jongere omgaat met zijn omgeving. Als in de begeleiding aandacht en erkenning wordt gegeven aan dit gevoel dan kunnen hier ook afspraken over gemaakt worden.

Help de jongere woorden te geven aan het nog niet voldoende 'thuis' voelen. Ga samen op zoek naar wat nodig is om te kunnen landen.

De jongeren die samen in een huis wonen zijn samen verantwoordelijk voor een veilige en fijne sfeer in de woning. Soms gaat dit vanzelf, soms heeft dit aandacht nodig. Bij dit proces kijkt een coach naar verschillende factoren die invloed zijn op de match tussen de verschillende jongeren in een woning. Denk hierbij aan de combinatie/verhouding jongens en meisjes, de culturele afkomst en/of het geloof van de jongeren, de taal die ze spreken en in welke fase van de procedure zij zitten. Deze factoren kunnen een voorspellende waarde hebben op de mate waarin jongeren op een goede manier samen kunnen wonen. Over het algemeen geldt dat het beter 'werkt' wanneer deze factoren redelijk overeenkomen en je jongeren samen plaatst met bv. dezelfde culturele afkomst of geloofsovertuiging. Hierop bestaan echter ook genoeg uitzonderingen, ga dus daarom altijd hierover met de jongeren in gesprek.

Niet elke jongere past bij het wonen in een groep. Er zijn veel verschillende aspecten die maken dat een jongere überhaupt kan wonen in een groep en samenwerking kan aangaan met zijn huisgenoten. Een aantal ervan liggen in het karakter van de jongere, in de cultuur waaruit hij afkomstig is, maar bijvoorbeeld ook welke ervaringen met leeftijdsgenoten de jongere heeft opgedaan tijdens zijn reis. Soms laat een jongere onaangepast gedrag zien zoals bijv. het niet houden aan de afspraken, het niet doen van schoonmaaktaken, binnen roken, alcohol en drugs gebruiken binnen de KWE en/of overlast veroorzaken tegenover de burens of huisgenoten. Zoek bij onaangepast groepsgedrag altijd naar een mogelijke reden hiervoor. Die kan liggen in verschillende facetten van de jongere zijn levensverhaal. Om de jongere te begeleiden met dit gedrag moet er eerst goed gekeken worden waar het gedrag vandaan komt. Is het een gebrek aan sociale vaardigheden, dan kan daar aan gewerkt worden, maar gaat het om beschadigd vertrouwen in medemens, dan moet de aandacht gericht zijn op het herstellen van vertrouwen. De coach stimuleert overleg tussen de jongeren in de woning en probeert hiermee bij te dragen aan een veilige sfeer. Faciliteer manieren waarop jongeren met elkaar overleg kunnen hebben. De achterliggende gedachte hierbij is dat je het groepsproces van de jongeren onderling in de gaten houdt en waar mogelijk bijstuurt. Daarnaast is ook een belangrijke rol voor de

coach weggelegd in het ondersteunen bij het schoonhouden van de leefomgeving. Ook speelt hij een rol in zijn persoonlijke hygiëne. Ook in het leren koken kan een jongere ondersteund worden.

Praktische begeleiding

- *Faciliteer het maken van gezamenlijke afspraken:* Een goed middel hiervoor is de huisvergadering, waarbij jongeren en coach op vaste momenten samen de gang van zaken in huis bespreken. Hierbij worden jongeren gestimuleerd om samen afspraken te maken. Een ander mogelijk hulpmiddel is het opzetten van een Whatsapp groep voor begeleiders en jongeren.

- *Voorkom conflicten die kunnen escaleren:* Veel voorkomende conflicten in de woning zijn de schoonmaak en het netjes houden van de woning. Als je hier duidelijke afspraken over maakt en controleert of deze worden nagekomen dan voorkom je irritaties tussen de jongeren.

- *De ondersteuning vanuit een gastheer/gastvrouw:* Overweeg de meerwaarde van een gastheer/gastvrouw. Deze medewerker heeft contact met jongeren op een informele manier. Samen met de jongere voert deze persoon praktische taken uit. Dit gebeurt vanuit vanzelfsprekendheid, op een manier zoals een ouder dat zou doen. De jongere ervaart dit contact als een laagdrempelig, informeel contact. De ervaring leert dat de jongere vaak dingen vertelt aan de gastvrouw of -heer die hij niet aan de coach vertelt.

- *Koken als contactmoment:* Samen koken is een belangrijke activiteit. De coach en/of de gastvrouw of -heer leert de jongere koken indien nodig en geeft uitleg over gezond eten. De eetcultuur uit het land van herkomst kan een aanleiding zijn tot gesprek.

- *Samen dingen repareren in huis:* Doe dit waar mogelijk samen met de jongere. Hij leert zo kleine technische mankementen in de woning op te lossen: bv. de stoppen die doorslaan, wifi resetten of het vervangen van een lamp vervangen. Dit kan worden gedaan samen met de coach, maar wanneer er een huismeester aan de KWE verbonden is dan kan hij of zij deze taak ook op zich nemen. De huismeester kan de jongere voor grote klussen zoals tuinonderhoud of schilderen vragen om te helpen. Ook zo leert de jongere meer verantwoordelijkheid te nemen voor zijn leefomgeving.

- *De burenen:* De coach gaat samen met de jongere kennismaken met de burenen (Dit is soms al gedaan in de eerste fase). Ook kunnen jongeren de burenen bij hen in de woning uitnodigen om iets te drinken. Dit is vanzelfsprekend afhankelijk van de lokale culturele gebruiken.

4.4 Netwerk

Theoretisch kader

In deze fase is er op meerdere manieren aandacht voor de sociale omgeving van de jongere. Dat komt tot uiting in het betrekken van de familie bij de begeleiding en het uitbreiden van het netwerk van de jongere in Nederland

Het is fijn en belangrijk voor een jongere om contact te kunnen hebben met zijn familie, al is het op afstand, als ze dat willen. Sommige kinderen zijn juist hun familie ontvlucht en willen daarom geen contact. Als coach vul je voor een deel de rol van de biologische ouders in, die weliswaar niet fysiek aanwezig zijn, maar wel invloed hebben op de jongere. Hoewel de familie niet dagelijks betrokken is en het contact meer op afstand moet worden vormgegeven, kan een coach de familie wel in begeleidingsgesprekken betrekken. Dit doet hij door te vragen hoe de familie over een bepaald onderwerp denkt. Dit wordt ook wel imaginair betrekken van de familie genoemd.

Het imaginair betrekken van familie:

“Stel dat we je grootvader nu zouden kunnen spreken, wat zou hij je dan adviseren?”

“Hoe zou dit bij jullie thuis worden opgelost?”

“Wat zou de volgende stap moeten zijn volgens je moeder?”

Er worden soms oplossingen aangedragen door het kind en zijn familie die veel beter werken dan oplossingen die door professionals in de opvang worden bedacht. Ook heeft familie een belangrijke rol wanneer de asielaanvraag niet lukt en het kind terug moet keren. De familie kan vaak het beste bedenken wat een reëel perspectief is bij terugkeer.

Wanneer de asielprocedure positief verloopt en er een gezinsherenigingsprocedure wordt gestart is de samenwerking met de gezinsleden van de jongere uiteraard ook heel actueel. Vluchtelingenkinderen en hun ouders hebben vaak een weinig realistisch beeld van de bureaucratische, trage asielprocedure en gezinshereniging. Ze kunnen dan spijt hebben als blijkt dat ze zo lang van elkaar gescheiden moeten blijven. Hierdoor kan de situatie ontstaan dat ouders belastende uitspraken doen naar de jongere. Bijvoorbeeld door te vragen om terug te keren of door mee te delen dat het geld opraakt. Of oorlog steeds dichterbij komt. De coach moet zich bewust zijn van de spanning die het contact met familie ook met zich mee kan brengen. Wat valt op in het gedrag van de jongere na een tussen hem en zijn ouders? En wat spreekt de jongere uit als het gaat om de druk die er van de familie uit gaat, of de verwachtingen waar hij zich mee belast voelt?

Naast het onderhouden van contacten met familie, is het opbouwen van een steunend netwerk een activiteit waar in deze fase aandacht voor is. De jongere gaat, eventueel samen met de coach, zijn netwerk uitbreiden. De coach probeert een beeld te krijgen van de sociale contacten van de jongere en maakt waar mogelijk kennis met belangrijke mensen in het leven van de jongere. De coach zoekt met de jongere aansluiting bij organisaties die hierin kunnen ondersteunen. Wanneer de jongere achttien wordt, vallen de professionele ondersteuners weg. Vrijwilligers en andere informele contacten kunnen deze rol deels overnemen en de jongere wegwijs maken in de nieuwe leefomgeving.

Verder maakt de jongere vrienden op school en in de wijk. Toon interesse in de contacten die vrienden heeft en probeer kennis te maken. Stimuleer de jongere ook vrienden en bekenden thuis uit te nodigen, zodat de coach hen leert kennen. Een goed contact met mensen in het netwerk van de jongere kan van pas komen als de jongere extra steun nodig heeft.

Praktische begeleiding

-Familie betrekken bij de begeleiding: Contact onderhouden met familie in het land van herkomst is zinvol. Stel de jongere in de gelegenheid om te bellen naar ouders en andere familieleden in het land van herkomst. Bouw waar mogelijk contact met ouders op. Soms spreekt de familie goed Engels, maar anders is het inzetten van een tolk verstandig. Ouders hebben invloed op de jongere en het is goed om hier inzicht in te hebben en dit in te kunnen zetten als het nodig is.

-Familie in het land van verblijf. Vaak heeft een jongere familieleden zoals ooms, tantes, broers, zussen die wonen in het land van verblijf. Bespreek met de jongere of er familieleden in Nederland

leven. Leg uit dat je graag contact met hen wilt opnemen, omdat ze de jongere kunnen ondersteunen. Het is hierbij van belang dit altijd in afstemming met een jongere te doen en diens wensen te respecteren als je geen toestemming krijgt om contact op te nemen met familie.

-Steunend informeel netwerk na 18: Zoals gezegd is het belangrijk om te investeren in een steunend informeel netwerk. Ga hieraan als coach actief op zoek naar initiatieven en mogelijkheden. Denk hierbij bv. aan gastgezinnen en/of taalmaatjes.

-Oud bewoners: In NL is het gebruikelijk dat oud-bewoners nog regelmatig op de KWE langskomen of op een andere manier contact onderhouden met hun coach. Deze oud-bewoners kunnen een rol spelen bij de integratie van de huidige bewoners en een soort van brugfunctie vervullen in het thuisraken in het gastland.

4.5 School en werk

Theoretisch kader

Om een succesvolle start te maken in het gastland is het voor de jongere van belang dat hij gaat werken aan zijn toekomst. School en werk zijn de belangrijkste hulpmiddelen hiervoor. De meeste vluchtelingen, zowel ouders als kinderen, hechten veel belang aan onderwijs. Onderwijs wordt gezien als een middel naar een betere toekomst. In deze gevallen is de belangrijkste drijfveer voor een goede, continue schoolgang al aanwezig. Lastiger wordt het volhouden om naar school te gaan en het tonen van inzet wanneer onderwijs geen prioriteit heeft voor de jongere. Dit is in de meeste gevallen geen onwil van het kind. Vaak zijn er onderliggende factoren die dit veroorzaken: dingen die samenhangen met de vlucht, de asielprocedure en de afstand tot de familie, of onbekendheid met dergelijke leerstructuren en bijbehorende verwachtingen.

In de eerste fase is idealiter rustig aan gestart met een introductie, wendagen en wat laagdrempelige onderwijsonderdelen. Er wordt dan minder van de jongere verwacht. Dit verandert in (de loop van) de ontwikkelingsfase. De jongere krijgt te maken met normale lesroosters, huiswerk en gebruikelijke beoordelingen van gedrag en aanwezigheid. Vanaf dit moment gaat blijken in hoeverre een jongere klaar is voor deze fulltime dagbesteding; zowel op cognitief, emotioneel als praktisch vlak. Jongeren zijn het niet (meer) gewend om hele dagen naar school te gaan. Sommige jongeren zijn lang onderweg geweest naar Europa en hebben onderweg geen normale dagstructuur gehad. Sommigen komen uit een cultuur waar überhaupt niet 'met de klok' geleefd wordt. Ook zijn stress, angst- en traumaklachten hardnekkige afleiders en hebben veel invloed op het dagelijks functioneren. Het vormt vaak de reden voor slecht slapen, wat het moeilijk maakt om 's ochtends op te staan en zich op school te concentreren.

De meeste vluchtelingen kennen de rol van een leerkracht vanuit hun thuisland. Het contact met leerkrachten is daardoor vaak ongecompliceerd en minder onderhevig aan het probleem met vertrouwen wat ze in contact met andere professionals kunnen hebben. De leerkracht is in de ogen van de jongere geen onderdeel van het 'corrupte, politieke systeem' waar de jongere een slechte ervaring mee heeft en zich zo van afhankelijk voelt. Door het frequente contact met leerkrachten hebben veel vluchtelingenkinderen een positieve en affectieve relatie met hun leerkracht. Veel vluchtelingenkinderen nemen daarom hun leerkracht op school in vertrouwen nemen en bespreken

veel met hem. Leerkrachten vormen daardoor een belangrijke informatiebron en maken onderdeel uit van het formele netwerk van de jongere.

In deze fase wordt er van de jongere verwacht dat hij een dag- en nachtritme aanleert dat past bij de schoolgang. Er wordt van de jongere verwacht dat ze zichzelf kunnen wekken en op tijd klaar kunnen maken voor school. Een jongere moet leren structuur aan te brengen in zijn dagbesteding, passend bij zijn ontwikkeling richting volwassenheid. Als dit niet lukt, voert de coach hierover het gesprek met de jongere om te kijken wat hierbij kan ondersteunen.

Mocht het gesprek niet tot het gewenste resultaat leiden, dan kan er tijdelijk worden overgegaan tot wekdiensten. In een periode van 1 of 2 weken wordt de jongere dagelijks gewekt door een begeleider. Dit is een instrument bedoeld om te helpen de structuur op gang te brengen. Let wel op dat dit een tijdelijke maatregel is, de jongere moet het uiteindelijk zelf aanleren.

Na de wenperiode wil de jongere waarschijnlijk graag gaan werken als dit mag. De grootste drijfveer hiervoor is dat hij hiermee de achtergebleven familie kan ondersteunen.

Praktische begeleiding

-*Opbouwen gezond dagritme:* Als coach kun je de jongere ondersteunen. Vraag naar de structuur die hij nu in het dagelijks leven heeft en kijk welke krachten en belemmeringen er zijn. Zoek middelen die de jongere kunnen helpen zelf op tijd naar bed te gaan en op te staan en licht deze toe tijdens het gesprek.

-*School:* Hoewel de jongere zelf verantwoordelijk is om naar school te gaan, is het belangrijk om contact te onderhouden met school. Stem met de voogd af wie van jullie dit doet. Omdat je als coach dichter bij de jongere staat en hem ziet functioneren in het dagelijks leven is het vaak handig als deze rol bij jou ligt. Onderhoud daarom contact met de mentor op school en voer voortgangsgesprekken. Zeker wanneer er sprake is van een moeizame schoolgang is dit belangrijk.

- *Zoeken naar werk:* Onderzoek de wens van de pupil (welk type werk, welke tijden, etc.) en kijkt samen naar welk werk er in de omgeving aangeboden wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gebruik gemaakt worden van online video's, zodat de jongere kan zien wat het werk inhoudt. Geef uitleg over het werk wat de jongere wil doen. Bespreek of wat de jongere wil ook praktisch haalbaar is: heeft de pupil de juiste competenties om dit type werk te doen? Zo niet, wat is er nodig om deze competenties te halen? Valt het werk te combineren met school? Laat de jongere hiervoor haalbare doelen formuleren. Je kunt vervolgens samen een CV en sollicitatiebrief maken. Oefen met de jongere een sollicitatiegesprek in de vorm van een rollenspel of instructievideo. Informeer in de omgeving of er initiatieven zijn waarbij jongeren of jonge vluchtelingen worden begeleid naar werk, soms is er bij andere organisaties al veel expertise opgebouwd op dit onderwerp. Tot slot geldt dat vaak jongeren via via aan werk komen. Het kan de moeite waard dit bij anderen in zijn netwerk na te vragen.

4.6 Gezondheid

Theoretisch kader

Zoals terug te lezen is in 3.6 bestaan er cultuurverschillen waar het gaat om gezondheid zoals kennis over gezondheid en gezondheidsbeleving, gezondheidsklachten en oplossingen. Afgezien van de daar beschreven theorie, die ook in deze fase geldt, is het van belang je te realiseren dat jongeren zich niet altijd bewust zijn van hun eigen invloed op hun gezondheid. Zo gaan ze bijvoorbeeld met een griep naar de huisarts en komen ze teleurgesteld terug wanneer de huisarts adviseert om water te drinken en uit te rusten. Het is van belang dat een jongere leert wat hij zelf kan doen om aandoeningen te voorkomen en milde klachten te verhelpen. Daarnaast is het belangrijk om informatie te verstrekken met betrekking tot risico's van besmettelijke ziektes, vaccinaties en TBC screening. Veel jongeren zijn zich niet bewust van de risico's.

Op psychische klachten ligt in veel culturen een taboe. Ze worden vertaald in somatische klachten of er wordt er een spirituele verklaring voor gezocht, zoals bv. 'het boze oog'. In deze fase van het verblijf op de KWE, kunnen psychische klachten meer zichtbaar worden. De meeste mensen herstellen op eigen kracht en met hulp van hun omgeving, dat geldt ook voor vluchtelingenkinderen. Posttraumatische reacties die vaak in hoge mate aanwezig de eerste dagen en weken na een schokkende ervaring, nemen vaak ook op een natuurlijke manier weer af. Sociale steun, goede voorlichting over gebeurtenissen en psycho-educatie kunnen hierbij helpen (Oppenheim et al., 2015; Jongedijk 2014). Als hulpverlener hebben we de neiging snel hulp te willen inschakelen, waardoor we het natuurlijke herstel geen kans geven.

Alle hierboven beschreven thema's kunnen gevoelige onderwerpen zijn en culturele verschillen tussen de jongere en de coach kunnen leiden tot obstakels en misverstanden in de begeleiding.

Praktische begeleiding

-Uitleg en voorlichting: Geef als coach voorlichting over zelfzorg. Wanneer er sprake is van een terugkerende onderwerp, kan dit een goed thema's zijn voor een bewonersavond. Hierbij geeft de coach ook uitleg over het zorgsysteem in het land van verblijf. Dit kan erg verschillen van het land van herkomst, heb hier oog voor. Vraag de jongere wat er anders is.

-Contact zorgverleners: In deze fase leert de jongere zelf een afspraak te maken met een zorgverlener en naar deze afspraak te gaan. De eerste keer/keren kan je als coach samen met de jongere de afspraak maken en ook samen deze afspraak bezoeken. Na verloop van tijd wordt van de pupil verwacht dit zelf te kunnen. Maak binnen een team van coaches één persoon verantwoordelijk om dit te monitoren.

-Inschatting maken van gedrag: Als je twijfelt, kun je als hulpmiddel **de signaleringslijst zorgelijk gedrag** uit 6.2 gebruiken. Dit is een praktische tool om in kaart te brengen welk zorgelijk en afwijkend gedrag een jongere vertoont. De coach kan deze periodiek invullen, maar kan er ook voor kiezen om deze eenmalig in te vullen op het moment dat er zorgen ontstaan. Na het invullen kan deze als spiegel gebruikt worden om de jongere om bewuster te maken van zijn gedrag. Deze lijst wordt gedeeld met de voogd en besproken met directe collega's om de signalen in de gaten te houden.

-Psychische klachten: Wanneer je het idee hebt dat er mogelijk sprake is van onderliggende psychische klachten ga je daar als coach met respect voor de ander over in gesprek met de jongere. Verken de geestelijke toestand van de jongere met behulp van concrete vragen.

Leg aan een jongere uit wat mogelijkheden voor specialistische hulp zijn bijvoorbeeld traumagerichte therapie. Zorg dat je als coach op de hoogte bent van procedures om in aanmerking te komen van

een behandeling. Geef de jongere uitleg hierover zodat hij meer bewust wordt van de mogelijkheden en dit in de toekomst zelfstandig kan.

-Seksuele voorlichting: Maak in je team een plan voor de omgang met seksualiteit onder de jongeren. Houd er rekening mee dat er sprake kan zijn van culturele verschillen op het gebied van seks. Ook zijn veel thema's rondom seksualiteit gender gebonden. Houd het laagdrempelig.

-Voorkomen van misverstanden: Maak binnen je team of organisatie gebruik van interculturele mediators. Zij kunnen als het ware vertalen tussen jongere en coach en vormen de brug tussen de westerse gezondheidsbeleving en die van de jongeren.

4.7 Vrije tijd

Theoretisch kader

In deze fase gaat de jongere leren om invulling te geven aan zijn vrije tijd. Vaak is dit heel anders dan in het land van herkomst. In 3.7 is te lezen wat het belang van een goede vrijetijdsinvulling is. In deze paragraaf staan we kort extra stil bij religie als invulling van vrije tijd. Voor veel jongeren is het kunnen uiten van hun religie erg belangrijk. Religie geeft amv's betekenis, troost en een gevoel van controle in hun nieuwe levensomstandigheden (Ni Raghallaigh, 2011). Het is daarmee een belangrijk coping mechanisme die jonge vluchtelingen helpt krachtig te blijven en hun steun biedt bij het verwerken van traumatische gebeurtenissen. Met name voor de Eritrese amv's is religie erg belangrijk, het biedt houvast en troost en is een manier om hun emoties te reguleren (Schippers, 2017). Veel jongeren zijn in hun vrije tijd actief bij een religieuze groep zoals een kerk of moskee. De jongeren krijgen hier veel informatie over de maatschappij en samenleving en ze hechten vaak veel waarde aan deze informatie. Ga hierover in gesprek met hen. Probeer niet te sturen naar wat 'waar' of 'niet waar' is of de leidende normen van de cultuur in het land van verblijf, maar probeer zonder je oordeel uit te spreken aan te horen wat de jongere meekrijgt. Door in open gesprek te zijn over dit onderwerp weet je beter wat er speelt bij een jongere en geef je de jongere vertrouwen dat je zijn overtuiging respecteert. Anderzijds kun je signaleren of de jongere extreme ideeën opdoet die mogelijk tot gevaar lijden.

Praktische begeleiding

-Lidmaatschap clubs en verenigingen: Laat een jongere lid worden van een sportclub, muziekvereniging of andere vrijetijdsvereniging, indien mogelijk. Leg aan de jongere uit welke verplichtingen er horen bij het lidmaatschap van een vereniging, zoals bijvoorbeeld deelnemen aan de trainingen en het betalen van contributie. Van de jongere wordt verwacht dat hij leert om zelfstandig deel te nemen aan deze activiteiten zoals trainingen of repetities. Tip: Zoek uit of er misschien fondsen beschikbaar zijn vanuit waar contributie of materiaal kan worden bekostigd om zo de drempel om deel te nemen voor de jongere te verlagen.

- Lokale initiatieven: Zijn er in de omgeving initiatieven gericht op vluchtelingen waar de pupil bij kan aansluiten? Vaak zijn er lokale organisaties die op een laagdrempelige manier sportieve, culturele of muzikale bijeenkomsten aanbieden. Leg contact met dergelijke organisaties en bespreek wat jullie voor elkaar kunnen betekenen. Het werkt het best als er één medewerker wordt aangesteld als contactpersoon naar deze organisatie toe zodat ze een vast aanspreekpunt hebben en je een duurzame samenwerking kunt creëren. Voor veel jongeren is het namelijk nog een te grote stap om zich bij een club of organisatie met geen of weinig migranten zich thuis te voelen. Lokale initiatieven

die zich op migranten richten bieden op deze manier laagdrempelig vrijetijdsbesteding aanbieden en zo kan de jongeren wennen aan het ondernemen van activiteiten in groepsverband.

-Religie bespreken: Ook hiervoor geldt dat het helpend kan zijn om gebruik te maken met een intercultureel mediator en samen met de jongere het gesprek aan te gaan. Deze kan uitleg geven en culturele verschillen duiden. Naarmate het onderling vertrouwen tussen jou en de jongere groter is, kun je ook meer jouw persoonlijke visie hierop uitleggen aan de jongere. Vaak ontstaan er leuke discussies met jongeren als je in gesprek gaat over levensbeschouwelijke onderwerpen.

4.8 LGBTQI+ op de KWE

LGBTQI+ staat voor Lesbisch, Homo, Bi, Transgender, Queer en Intersekse, de + symboliseert andere seksuele / romantische oriëntaties (of het ontbreken daarvan), of andere genderidentiteiten.

LGBTQI+ asielzoekers en vluchtelingen zijn een bijzonder kwetsbare groep, die zowel geconfronteerd wordt met homofobie en transfobie in hun thuisland als met racisme in veel LGBTQI+ ontmoetingsruimten. Deze problemen spelen ook bij AMV die in opvangcentra of de KWE wonen, omdat ze hun woonruimte moeten delen met andere jongeren bij wie ze zich misschien niet veilig voelen. Het is nog moeilijker wanneer de KWE zich in kleinere steden of dorpen bevindt, waar geen ontmoetingsruimtes zijn voor LGBTQI +.

Dit zijn allemaal overwegingen om in gedachten te houden wanneer een jongere van wie je vermoedt dat deze LGBTQI+ is naar je toe te komt, omdat ze waarschijnlijk slechte ervaringen met homofobie en /of transfobie hebben gehad en op hun hoede kunnen zijn om zich open te stellen, vooral omdat LGBTQI + meestal nog zwaarder gestigmatiseerd is in hun thuisland dan in Europa.

Hieronder staan enkele richtlijnen om in gedachten te houden wanneer een jongere naar je toe komt:

1. Deel wat de jongere je vertelt met niemand, of het nu om andere medewerkers of bewoners gaat, behalve wanneer een jongere je daarom vraagt. Je kunt een jongere vragen of ze het iemand anders hebben verteld, maar zet ze niet onder druk om dat te doen.
2. Stel geen persoonlijke of ongepaste vragen over de eerdere relaties, of vraag in het geval van transgender tieners niet of ze een genderbevestigende operatie willen ondergaan.
3. Twijfel niet aan dat wat de jongere je vertelt. Zeg ook niet dat het een fase is en dat het voorbij kan gaan. De jongere zou je niet in vertrouwen nemen als deze twijfels had over de ervaren gevoelens.
4. Als een jongere dat wil, ga dan op zoek naar lokale LGBTQI + -organisaties, bij voorkeur organisaties die zich richten op jongeren en / of migranten, zodat een jongere met hen in contact kan komen en mensen vindt die vergelijkbare ervaringen delen.
5. Bespreek met de jongeren hoe zij zich voelen bij hun huisgenoten, of ze gepest zijn/worden of negatieve opmerkingen krijgen over hun (vermeende) seksuele geaardheid of genderidentiteit. Als dat het geval is, bespreek dan zonder persoonlijke informatie te onthullen die de jongere met je gedeeld heeft, met je collega's hoe jullie deze situatie aanpakken? Kan bv. 'de pester' verhuizen naar een andere KWE-locatie? Ook wanneer een jongere niet gepest wordt, maar zich niet goed voelt op de KWE, is er misschien een andere KWE-locatie waar een andere bewoner ook LGBTQI + is en waar de jongere naartoe overgeplaatst kan worden?

4.9 Overige

-Begeleidingsplan: In deze fase wordt het begeleidingsplan geïntroduceerd, in hoofdstuk 6 is hiervan een voorbeeld opgenomen. Hoewel het begeleidingsplan belangrijk is, omdat je daarmee doelgericht met de jongere aan het werk gaat en de voortgang kunt bewaken, is het vaak vooral iets voor de professionals. Voor jongeren is het vaak minder belangrijk, dat geldt ook voor amv. Een jongere zit er vaak niet te wachten. Kijk daarom naar een manier waarop je het samen met de jongere aantrekkelijk kunt maken en vindt een manier die aanspreekt. Wees niet te uitgebreid, zonder dat dit ten koste gaat van de volledigheid.

-Omgaan met geld: Op de KWE beschikken jongeren over hun eigen geld. Het weekgeld voor de boodschappen wordt in deze fase vaak aangevuld door geld wat met werk verdiend wordt. Ondanks dat kan soms lijken alsof sommige jongeren niet met geld om kunnen gaan. Ze vragen bv. om een voorschot, of er verdwijnt eten van andere jongeren. Het is goed om in dit soort situaties onderzoekend te zijn hoe het komt dat een jongere niet met zijn geld lijkt uit te komen. In sommige gevallen moet een jongere nog leren om met geld om te gaan, maar het kan heel goed zijn dat er iets anders aan de hand is. Soms ligt er veel druk op de jongere om de familie te ondersteunen. Ook zijn er situaties bekend in NL waar bleek dat een familielid in het land van herkomst gegijzeld was door mensensmokkelaars en de familie binnen een bepaalde tijd losgeld moest betalen. Gebeurde dit niet, dan zou de gijzelaar gedood worden.

4.10 Vertaling naar je eigen praktijk

Hoe kun je je begeleiding vormgeven met alles wat er in dit hoofdstuk aangereikt is? Een coach zou zichzelf de volgende vragen kunnen stellen:

-Hoe bepaal jij of een jongere door kan naar de volgende fase? Wie betrek je daarbij? Wat doe je als je ziet dat een jongere er klaar voor is, maar hij dat zelf anders ziet?

-Hoe ondersteun jij jongeren in samen wonen en een goede sfeer creëren? Wat vind je daarin belangrijk? Wat neem je over en wat laat je ze zelf ontdekken?

-Stel, een jongere gaat niet naar school. In een gesprek geeft hij aan hulp nodig te hebben omdat hij zijn bed niet uit kan komen 's ochtends. Wat zou je met hem afspreken?

-Welke manieren heb jij tot je beschikking om met de jongere aan een ondersteunend netwerk te werken? Hoe is dit voor het invullen van vrijetijdsbesteding? Welke andere creatieve ideeën heb je hier over?

-Op welke manier maak jij seksualiteit met jongeren bespreekbaar? Welke thema's gaan je gemakkelijk af en waar heb je moeite mee?

-Hoe kijk je aan tegen de manier waarop jongeren met religie omgaan? Ben je zelf religieus? In hoeverre is dit ondersteunend of juist niet?

5 Fase drie - zelfstandigheid

5.1 Inleiding

Tijdens **fase drie** is de begeleiding gericht op afsluiting van het wonen op de KWE en het evalueren van de behaalde zelfstandigheid. De competenties en aandachtspunten van de jongen worden in kaart gebracht. In deze laatste fase regelt de coach veel achter de schermen om te zorgen dat de overgang soepel verloopt en wordt de jongere geïnformeerd wat geregeld is en waarom. De coach werkt samen met de voogd om de puntjes op de i te zetten. Indien nodig wordt er vervolg hulpverlening geïndiceerd, bv. de overdracht naar Vluchtelingenwerk, het wijkteam of beschermd wonen. Samen zorgen de coach en de voogd voor een warme overdracht. Als de eerste twee fasen goed zijn doorlopen, dan zal de jongere in deze laatste fase minder actieve aandacht nodig hebben van de coach en kan hij zelfstandig werken aan zijn ontwikkeling op de diverse leefgebieden.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste acties van de coach per leefgebied beschreven. In 5.2 wordt de faseovergang verder toegelicht. In paragraaf 5.3 tot en met 5.7 staat steeds één van de leefgebieden centraal. In tegenstelling tot eerdere hoofdstukken wordt er niet meer bij elk leefgebied en indeling gemaakt tussen de theorie achtergrond en de praktische begeleiding. Dat hangt samen met het feit dat de coach in deze fase een bescheiden rol in neemt en op de achtergrond de jongere steunt. In paragraaf 5.8 staan overige zaken beschreven die in deze fase van belang zijn. Ten slotte wordt in de laatste paragraaf de koppeling gemaakt naar de eigen praktijk van de professional.

5.2 De faseovergang

Idealiter start je met **fase drie** drie tot vier maanden voordat een jongere meerderjarig wordt en indien mogelijk zes maanden van tevoren. **Hoewel** ze in hun culturen als volwassenen worden beschouwd en heel zelfstandig kunnen zijn, zijn de regels en voorschriften in hun nieuwe land die veranderen wanneer ze achttien worden, onbekend voor hen. Het is belangrijk om hen voor te bereiden op de veranderingen in rechten en verantwoordelijkheden, inkomen, recht op onderwijs, huisvesting en ziektekostenverzekering. Het levert vaak veel onzekerheid op, helemaal omdat ze vaak niet terug kunnen vallen op familie en ouders zoals andere jongeren. In veel gevallen vervolghuisvesting of ondersteuning niet goed geregeld, terwijl jongeren daar eigenlijk nog wel behoefte aan hebben.

De lengte van **fase twee** kan daardoor sterk verschillen tussen jongeren en is afhankelijk van de ontwikkeling van een jongere en de leeftijd waarop de jongere in de KWE is komen wonen. Soms is het niet mogelijk om voldoende tijd te nemen voor deze laatste fase omdat een jongere pas in de KWE komt wonen net voordat hij achttien wordt. In dat geval worden de drie fasen versneld doorlopen en zal er een goede afweging zijn bij welke onderdelen de jongere het meeste baat heeft.

Deze laatste fase focust zich op de zelfredzaamheid van de jongere. Zelfredzaamheid is een belangrijk factor in het vergroten van de kansen van de jongeren op een positief zelfstandig bestaan. Het maakt onderdeel uit van autonomie, van persoonlijke ontwikkeling en persoonlijke kracht.

Zelfredzaamheid draagt ook bij aan het ervaren van agency en zelfvertrouwen en vergroot daarmee de veerkracht en weerbaarheid van een vluchtelingenkind.

Naast zelfredzaamheid zijn het hebben van een ondersteunend netwerk, contact met familie (in het land van herkomst), het spreken van de taal van het gastland en het hebben van een helder toekomstperspectief andere belangrijke factoren voor het opbouwen van een positief zelfstandig bestaan na de achttiende verjaardag.

De rol van de coach is er een op de achtergrond, waarbij hij ervoor zorgt dat de jongere over voldoende informatie beschikt om zelfredzaam te zijn of worden. Door middel van een groepsbijeenkomst, kun je jongeren veel praktische informatie geven. Net als in de vorige fasen faciliteert de coach een 'veilige' setting waarin de jongere kan oefenen met de nieuw verworven en voor zijn toekomst noodzakelijke vaardigheden.

5.3 Wonen

Theoretisch kader

In deze fase wordt er van de jongere verwacht dat hij zelf verantwoordelijkheid neemt voor het samen leven in huis met andere jongeren. Omdat jongeren zich niet hetzelfde ontwikkelen of op hetzelfde moment in een woning komen wonen, zullen ze ook in verschillende fasen van het begeleidingstraject zitten. De jongeren die in deze laatste fase zitten vervullen daarmee ook een voorbeeldfunctie. Ook in het contact met buurt ligt het initiatief nu bij de jongere in plaats van de coach. Denk bv. aan afspraken over geluidsoverlast, onkruid gedeelde ruimte, aannemen van pakketjes, klusjes in de straat etc.

De jongere gaat zich oriënteren wat betreft vervolghuisvesting en samen met de coach kijkt hij naar de mogelijkheden. Als de jongere in een traject van gezinshereniging zit, ligt dit vaak anders. In Nederland wordt er van de jongere verwacht dat hij dan bij zijn ouders gaat wonen.

Praktische begeleiding

-Lokale huisvestingssituatie: De coach informeert zichzelf over de lokale huisvestingssituatie en bouwt een netwerk op van organisaties die hier steun in bieden zoals bv. gemeenten of organisaties voor studentenhuisvesting.

-Informeren: er komt veel op jongeren af wanneer ze achttien worden en ze ineens zelf verantwoordelijk zijn voor bv. huur, ziektekostenverzekering, schoolkosten, etc. Tijdens een groepsbijeenkomst kan er aandacht besteed worden aan de kosten die verbonden zijn aan zelfstandig wonen, de verhuizing en inrichting van de nieuwe woning.

-Verhuizen: Om een veilige nieuwe start te faciliteren is het aan te raden om de jongere te helpen met verhuizen. Stimuleer de jongere te vragen naar mensen die hierbij willen helpen.

-Afscheid: Om de begeleiding ook symbolisch af te ronden, als afscheid van de woning en de daarbij horende professionals, is het leuk om met elkaar een afscheid te organiseren. Dit kan bijvoorbeeld door samen te eten.

5.4 Netwerk

Theoretisch kader

Een ondersteunend netwerk ter vervanging van de professionals in de omgeving waar jongeren terecht kunnen met hun vragen is, samen met een sociaal netwerk met vrienden, rolmodellen en

steunfiguren, belangrijk. Jongeren kunnen zich vlak voor hun achttiende vaak zorgen maken over al het regelwerk waar ze mee te maken gaan krijgen. Onzekerheid over het toekomstige verblijf speelt daarbij ook een rol. De jongere heeft, net als autochtone leeftijdsgenoten, ook ná zijn achttiende vaak nog behoefte aan ondersteuning van volwassenen. Daarom is een goed sociaal netwerk waar hij op terug kan vallen van groot belang. Vaak is dit netwerk er al en kan een jongere terugvallen op landgenoten die in dezelfde stad wonen, of tot dezelfde geloofsgemeenschap horen. Voor jongeren die vlak voor hun achttiende jaar in het gastland zijn aangekomen, of in de KWE zijn komen wonen, moet daar meer oog voor zijn. Voor hen is er maar een korte periode steun beschikbaar bij het vinden van hun weg en het voorbereiden op de volwassenheid. Als er geen steunend netwerk is of het toekomstperspectief is onduidelijk of niet wat de amv gehoopt had, dan kan meerderjarig worden heel spannend zijn. De coach heeft hierin samen met de voogd een belangrijke signalerende taak. Samen met de jongere wordt er gekeken welke reguliere instanties de jongere ook na zijn achttiende kunnen blijven ondersteunen.

Praktische begeleiding

-Inzetten extra ondersteuning: Voor elke jongere die bijna achttien wordt worden alle leefgebieden geëvalueerd en gekeken waar extra steun nodig is: op medisch, didactisch, juridisch, psychisch gebied en/of maatschappelijke hulp. Tijdens het proces kan het voorkomen dat de jongere een ander idee heeft van de hulp die hij nodig heeft dan dat de coach heeft. In deze fase bedenkt de coach oefeningen om de jongere te “toetsen” met als doel inzichtelijk te maken waarom er extra hulp ingezet moet worden (denk hier aan zelfstandig post lezen). In het geval dat extra hulp ingezet wordt, wordt van de jongere verwacht dat hij zelf afspraken kan maken en nakomen met deze hulpverleners.

-Warme overdracht: Het is van belang dat dit goed overgedragen wordt, plan hierover een gezamenlijk gesprek met alle partijen. Het is belangrijk dat deze hulp een paar maanden voor de 18de verjaardag wordt ingezet, zo dat de coach checkt of vervolg hulpverlening goed aansluit bij de behoefte en de begeleiding kan losgelaten worden bij volwassenheid.

-Inzicht in de sociale kaart: De coach probeert een duidelijk beeld te krijgen wie binnen het informele netwerk van de jongere concreet kan ondersteunen bij volwassenheid. Kijk wat er al bestaat aan netwerk en probeer dat verder uit te breiden als dat nodig is. Het kan helpen om dit visueel te maken en te tekenen.

5.5 School en Werk

In EU landen hebben jongeren tot hun 18^e levensjaar recht op onderwijs en de daarbij horende leerplicht. Vaak vervalt deze na de 18^e verjaardag en gaat er een hoop veranderen voor de jongere. Wat deze veranderingen zijn verschilt per land, wees als coach op de hoogte van algemene wetten en regels rondom arbeid en belasting.

Praktische begeleiding

Bespreek met de jongere wat dit van hem vraagt. Als je niet meer verplicht bent om naar school te gaan, hoe ga je je aanzetten om elke dag op te staan hiervoor? En bespreek ook hoe de toekomst eruitziet. Als de jongere nog naar een taalschool gaat, wat zijn de mogelijkheden hierna? Probeer het

in kleine stapjes op te delen zo dat het meer concreet is. Betreft werk, controleer bij de jongere of hij op de hoogte is van de veranderingen bij 18 jaar.

5.6 Gezondheid

Theoretisch kader

Het migratieproces van vluchtelingenkinderen vindt meestal plaats tijdens de adolescentie, een belangrijke periode voor het ontwikkelen van de identiteit die door de kwetsbaarheid en migratie niet zonder risico is. De jongeren combineren bij het ontwikkelen van hun identiteit waarden en normen uit verschillende culturen en sociale groepen waartoe ze behoorden en behoren. Ze zijn hun oude rolmodellen, zoals familieleden, vrienden, leeftijdgenoten en hun ouders als centrale figuren voor identificatie kwijt. Nieuwe rolmodellen moeten in het gastland gevonden worden. Dit bemoeilijkt een vlotte ontwikkeling van een eigen identiteit. Veel amv's worstelen dan ook met ingewikkelde vragen over hun identiteit (Plysier, 2003). Ze zoeken naar hun eigen culturele wortels en manieren om deze vorm te geven in een nieuwe, westerse samenleving.

Berry (1990) onderscheidt verschillende migratiestrategieën voor aanpassing aan een andere cultuur: integratie, assimilatie, segregatie en marginalisatie. Deze strategieën worden ook wel acculturatiestrategieën genoemd.

Acculturatiestrategieën

Sociale aanpassing aan een andere cultuur		Aanpassing aan de dominante cultuur	
		Ja	Nee
Behoud van eigen cultuur	Ja	Integratie	Segregatie
	Nee	Assimilatie	Marginalisatie

Als jongeren een verblijfsvergunning hebben en naar de volwassenheid in het gastland toeleven, richten ze zich over het algemeen op het verwerven van een plek in de nieuwe samenleving. Tijdens hun verblijf op de KWE staan ze pas aan het begin van dit proces. Het als persoon volwassen worden in combinatie met het langer wonen in het gastland en opgedane ervaringen, zorgen ervoor dat de jongere voor een van de vier strategieën zal neigen. De mate waarin de jonge vluchteling in staat is vanuit een verbinding met de eigen cultuur zich aan te passen aan de dominante cultuur van het land wordt gezien als een van de bronnen van zijn veerkracht. Jonge vluchtelingen vonden, bleek uit onderzoek (Sleijpen, 2017), aanpassen aan de nieuwe cultuur zonder de eigen cultuur te vergeten zelf de meest wenselijke strategie.

De coach kan de jongere helpen om sociale aansluiting te vinden bij land- en lotgenoten én bij Nederlandse inwoners zodat ruimte voor een gezonde integratie ontstaat en het ontwikkelen van een duale identiteit.

Op het moment dat een jongere volwassen wordt, krijgt hij volle regie over zijn gezondheid. Het inschakelen van zorg en eventuele betaling hiervan moet de jongere zelf kunnen regelen. Ga in gesprek of de jongere de wegen kent naar een zorginstelling. Check zijn zelfstandigheid daarin. Probeer samen een beeld te krijgen hoe dit is geregeld. Informeer de jongere wanneer hij een nieuwe huisarts of tandarts moet krijgen, bijvoorbeeld vanwege verhuizing.

Praktische begeleiding

-Identiteitsontwikkeling: Als coach heb je geen directe invloed op het hierboven geschetste acculturatiestrategieën. Je benadert jongeren op een cultuur sensitieve manier en geeft ze handvaten mee voor het vormgeven van de toekomst. Wel is het goed om de vier strategieën te kennen en ze in het achterhoofd te houden tijdens de begeleiding, zodat je daar met de jongere het gesprek over kunt aangaan als dat nodig is.

-Vergoeding gezondheidszorg tot 18 jaar: Vaak heeft een jongere onder de 18 andere rechten op gezondheidszorg dan een volwassene. Zo kan het zo zijn dat bijvoorbeeld een tandartscontrole voor de 18^e verjaardag nog gratis is voor de jongere maar daarna geld kost. Het is goed dit met de jongere na te gaan. Dit geldt in NL ook voor vaccinaties. Controleer ook of er nog andere specifieke zorg is die onder achttien jaar nog vergoed wordt maar daarna niet meer.

5.7 Vrije tijd

Praktische begeleiding

In de tweede fase heeft de jongere hopelijk activiteiten gevonden die hij graag doet in zijn vrije tijd. Hij is bv. lid van een sportclub geworden. Check bij de jongere of hij begrijpt in hoeverre er iets verandert wanneer hij 18 is. Moet er bijvoorbeeld periodieke contributie worden betaald? Zijn er fondsen waar de jongere ook na zijn 18de verjaardag aanspraak op kan maken? Help de jongere hier voldoende inzicht in te geven.

5.8 Overige

-Groepsgesprek stimuleren met behulp van een training: In NL wordt gebruik gemaakt van de door de coaches van de NEO ontwikkelde '**Bijna 18 training**': Tijdens deze training komen belangrijke onderwerpen naar voren, die de jongere moet weten in de aanloop naar de 18de verjaardag. Denk hierbij aan opleidingen, financiën, zorgverzekering, vervolg hulpverlening en juridische procedures. Het is aan te raden om dit in groepsverband te doen met de jongeren die bijna 18 worden (ongeveer 3 maanden van tevoren). Dit zorgt ervoor dat ook de jongeren die minder op de voorgrond treden, door de antwoorden op vragen die anderen stellen, nadenken over de betekenis voor hun eigen situatie. Zorg voor wat lekkers en probeer een informele sfeer te creëren zodat de jongeren de veiligheid ervaren om actief mee te doen. Probeer de training interactief te houden en faciliteer dat de jongeren met elkaar in gesprek gaan en vragen stellen. Als jongeren hele specifieke vragen over hun eigen situatie hebben, vraag dan of ze dit op een ander moment met hun coach kunnen bespreken, om te voorkomen dat andere jongeren afhaken. In 6.5 is een voorbeeld te zien van een dergelijke training. Deze training is ontwikkeld voor jongeren die na hun 18^e verjaardag een verblijfsvergunning hebben en dus legaal mogen blijven in het gastland.

-*Terugkeer naar het land van herkomst*: Kinderen wiens verzoek om een verblijfsvergunning afgewezen is, worden gestimuleerd zich bezig te houden met 'terugkeer'. Soms gaat dit om terugkeer naar het land van herkomst, soms betreft dit een ander (Europees) land waar de jongere eerder een asielaanvraag heeft ingediend of familie aanwezig is. Het bespreken van terugkeer is in de praktijk heel lastig voor de jongere; zij schamen zich tegenover de familie en houden ze regelmatig hoop op het alsnog krijgen van een verblijfsvergunning. Deze hoop kan heel hardnekkig zijn. Er zijn jongeren die er daarom voor lijken te willen kiezen voor een illegaal verblijf in het gastland. Als een jongere deze keuze lijkt te maken, maak dit als coach bespreekbaar. Wijs hem op de consequenties en de hieraan verbonden risico's. Als een jongere toch de keuze lijkt te maken om illegaal in het gastland te blijven, geef hem dan een lijst mee van organisaties en instanties die zich hiervoor inzetten.

-*Volwassenheid vieren*: In westerse landen is de papieren volwassenheid erg belangrijk. Dit is vaak heel anders in de landen van herkomst. Het vieren van de volwassenheid door middel van een gezamenlijk feest zorgt ervoor dat de jongeren zich meer bewust zijn van het belang dat de leeftijd van 18 in de westerse samenlevingen heeft. Tegelijkertijd is het een vorm om met elkaar in contact te komen. Het doel hiervan is om de jongeren die 18 of recentelijk 18 zijn geworden bij elkaar te krijgen en elkaars ervaringen kunnen uitwisselen. Onderzoek de mogelijkheden om met meerdere locaties of betrokken organisaties een dergelijk feest te organiseren..

5.9 Vertaling naar de eigen praktijk

Hoe kun je je begeleiding vormgeven met alles wat er in dit hoofdstuk aangereikt is? Een coach zou zichzelf de volgende vragen kunnen stellen:

-Wanneer is een jongere volgens jou klaar om door te gaan naar de laatste fase? Hangt dat alleen samen met dat bijna 18 wordt, of spelen er meer factoren een rol?

-Op welke manier verandert je begeleiding aan de jongere in deze fase? Wat doe je nog wel en wat niet meer? Wat zou je daarin moeilijk vinden?

-Hoe is het vinden van huisvesting in jouw land geregeld? Hoe zou je daar de jongere bij kunnen helpen?

-Wat vond jij de grootste verandering toen je achttien werd? Wat veranderde er qua rechten en plichten voor je bv. wat betreft school, gezondheidszorg, huisvesting en inkomsten? Wat zou jij de jongere daarin willen meegeven?

-Hoe bepaal je of een jongere na zijn 18^e nog extra ondersteuning nodig heeft? Wat moet hij allemaal kunnen? Wie zou je bij dit besluit kunnen betrekken? Wat is daarin gebruikelijk in jouw land?

-Op welke manier wordt in jouw land de overgang naar 18 gevierd? En in het land van de jongeren die je begeleid?

6 Tools

6.1 Introductie

In dit hoofdstuk zijn een aantal praktische hulpmiddelen verzameld die op de KWE van Nidos gebruikt worden en/of ontwikkeld zijn. Achtereenvolgens komen in de verschillende paragrafen het begeleidingsplan, de signaleringslijst zorgelijk gedrag, een format voor de weekrapportage en de door de coaches zelf ontwikkelde 'Bijna 18 training' aan bod. Er is bewust voor gekozen geen uitgebreide toelichting bij deze hulpmiddelen te voegen, omdat ze met name bedoeld zijn als voorbeeld. Het staat professionals vrij om deze tools aan te passen aan de praktijk.

6.2 Begeleidingsplan

Zoals in paragraaf 4.2 terug te lezen valt wordt het begeleidingsplan ingevuld bij de start van fase 2. Dit doe je het liefst samen met de jongere, waarna je het plan in een driegesprek met de voogd bespreekt. Het is belangrijk het plan regelmatig bij te stellen en te evalueren. Het liefste wanneer er iets wezenlijks verandert, maar in ieder geval eens per jaar.

Begeleidingsplan (in ontwikkeling)

<i>Naam</i>	
<i>Leeftijd</i>	
<i>Start wonen KWE</i>	
<i>Coach</i>	
<i>Jeugdbeschermer</i>	
<i>Datum plan</i>	

Wonen
Hoe is het om hier te wonen op een schaal van 0 tot 10 of de smileyschaal ⁵ ?
0 ----- 3 ----- 5 ----- 8 ----- 10

⁵ Het werken met smileys werkt vaak goed voor de wat jongere kinderen, maar kunnen ook als kinderachtig ervaren worden.

Wat zou maken dat je een punt hoger scoort ?	
Wat is er dan anders ?	
We spreken af:	

Coachteam	
Hoe vind je het coachteam (en je coach) op een schaal van 0 tot 10 of de smileyschaal?	
<p>0 -----3-----5-----8----- 10</p> 	
Wat zou maken dat je een punt hoger scoort ?	
Wat is er dan anders ?	
We spreken af:	

Veilig zijn	
Hoe veilig voel je je op een schaal van 0 tot 10 of de smileyschaal?	
<p>0 -----3-----5-----8-----10</p>	

Wat zou maken dat je een punt hoger scoort ?

Wat is er dan anders ?

We spreken af:

Nederlandse taal

Hoe goed is je Nederlands op een schaal van 0 -10 of smileyschaal ?

0 -----3-----5-----8-----10

De coach ziet dat (*beschrijf wat de jongere kan*):

Wat kun je doen om je Nederlands te verbeteren ?

We spreken af:

Sociaal netwerk

Hoeveel mensen ken je in je omgeving ?

Bij welke van deze mensen kun je terecht met vragen ?

Met hoeveel van die mensen praat je Nederlands ?

We spreken af:

Sociale kaart
Wat weet je te vinden ?
Wat zou je nog willen weten ?
We spreken af :

Wat belangrijk is	
Wat is er nu belangrijk voor jou ? <i>Wat strest je op dit moment ?</i>	
Wat vindt je familie belangrijk voor je ? <i>Wat willen zij dat jou gaat lukken ?</i>	
Wat vind je voogd belangrijk ?	
Wat moet er komende tijd gebeuren	
Wat spreken we af ? <i>Wie doet wat, wanneer is dat klaar?</i>	

Laatste fase (optioneel)	
Waar zie je tegenop als je hier straks weg bent ?	
Wie kun je vragen voor hulp en waarvoor ?	
Wat spreken we af ? <i>Wie doet wat en wanneer is dat klaar</i>	

Evaluatie	
	1.
	2

Afspraken voor de komende tijd (geef de voorgaande afspraken hier weer)	3
	4
Evaluatie (datum)	

6.3 Signaleringslijst zorgelijk gedrag

De signaleringslijst zorgelijk gedrag die in 4.6 genoemd is, is bedoeld als een praktische tool om in kaart te brengen welk zorgelijk en/of afwijkend gedrag een jongere vertoont. De coach kan deze periodiek invullen, maar kan er ook voor kiezen om deze eenmalig in te vullen op het moment dat er zorgen ontstaan. Na het invullen kan deze lijst met de jongere gedeeld en besproken worden, met als doel hem bewuster te maken van zijn gedrag. De lijst wordt gedeeld met de voogd en besproken met directe collega's om eventuele veranderingen in de gaten te houden.

Signaleringslijst zorgelijk gedrag (in ontwikkeling)				
<i>Uit de AMV methodiek COA 2010⁶</i>				
Gegevens jongere		Gesprek over signalen:		
<i>Naam:</i>		<i>Datum:</i>		
<i>Geboortedatum:</i>		<i>Deelnemers:</i>		
		<i>Reden gesprek:</i>		
	Signaal	Gesignaleerd d.d.	Gesignaleerd door:	Beschrijving ondernomen acties
1	Teruggetrokken gedrag			
2	Angstig en/of schrikachtig gedrag			
3	Agressief gedrag			
4	Veel huilbuien			
5	Afwezig in contact			

⁶ Bijlage 2 AMV methodiek (2010)COA, pg. 17.

6	Onverzorgd uiterlijk en kleding			
7	Lichamelijke klachten			
8	Lichamelijk letsel			
9	Neerslachtig/depressief			
10	Hoofdpijn /buikpijn			
11	Nachtmerries			
12	Vermijden van bepaalde situaties			
13	Maakt geen oogcontact			
14	Psychische klachten			

15	Verveling/geen interesse			
16	Oververmoeidheid			
17	Eet slecht			
18	slaapproblemen			
19	Zondert zich af/sociaal isolement			
20	Druk en rusteloos			
21	Heeft veel conflicten			
22	Onveilig gevoel uiten			
23	Nerveus			
24	Opvallend gedrag naar andere sekse			

25	(overmatig) drankgebruik			
26	Drugsgebruik (afwezig, rode ogen)			
27	'Foute' vrienden			
29	Veel geld			
30	Dure kleding/sieraden			
31	Dure spullen			
32	Terug komen met tassen vol spullen			
33	Materiele zaken aanbieden aan anderen			
34	Veel contact met kwetsbare jongeren			
35	Vaak afwezig van school			
36	Vaak 's avonds afwezig			
37	Niet terug na (weekend)verlof			
38	Korte onduidelijke bezoeken van....			
39	Korte onduidelijke afwezigheid			
40	Uitdagende kleding			
41	's Nachts thuis komen			
42	Afwerende houding bij vragen stellen			

6.4 Rapportage format

In paragraaf 0.6 is de weekrapportage geïntroduceerd. In deze paragraaf is een voorbeeld opgenomen van hoe een weekrapportage eruit kan zien. Dit zijn als het ware de werk aantekeningen voor de coaches, waarmee ze elkaar op de hoogte houden van alles wat er rondom jongeren speelt. Door dit eens per week kort vast te leggen, zijn afspraken en gebeurtenissen terug te vinden. Voor de weekrapportage geldt hetzelfde als voor het begeleidingsplan: houdt het kort en simpel.

Weekrapportage

Naam Jongere:	Week: 51
Begeleidingsafspraken: <i>actiepunten</i> 1: 2: 3:	

School: <i>verzuim, aandachtspunten</i>
Gezondheid: <i>huisarts, tandarts</i>
Familie: <i>gezinshereniging</i>
Woning: <i>huisgenoten, huisregels</i>
Externe contacten: <i>vrienden, familie in Nederland</i>
Acties/afspraken: <i>voogd, coach, jongere</i>
Vrije tijd: <i>werk, sporten</i>
Andere: <i>Inschrijvingen, vluchtelingenwerk</i>

6.5 Bijna 18 training

Deze training is door de coaches van de NEO ontwikkeld voor de jongeren die bijna achttien worden. Door deze onderwerpen met een groep te bespreken een paar maanden voor ze achttien worden, proberen de coaches de gezamenlijke discussie op gang te brengen.

Sheet 1

Sheet 2

Sheet 3

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

RECHTEN EN PLICHTEN

- **Zelf verantwoordelijk**, geen voogd (Nidos) meer
- Je mag zelf een abonnement aanvragen (bijv. telefoon, krant)
- Zorgverzekering en WA verzekering
- Je mag je eigen woning of kamer huren
- DigiD
- Rijbewijs

Sheet 4

FINANCIIEEL

- **Uitkering**
 - Als je 18 bent krijg je soms een uitkering van de gemeente. Dit wordt aangevraagd samen met Vluchtelingenwerk. Als je naar het ROC of MBO gaat dan krijg je geen uitkering!
- **Studiefinanciering of scholieren tegemoetkoming (WTOS)**
 - Wanneer je naar school gaat krijg je ook nog studiefinanciering. Ook dit vraag je aan samen met Vluchtelingenwerk.
- **Werk**
 - Als je meer geld wil, kan je altijd op zoek naar een bijbaan naast je school.
 - DUO -> werken mag
 - Uitkering -> vraag aan de gemeente hoe veel je mag werken!

Sheet 5

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

VERSCHILLENDE SOORTEN INKOMEN EN UITGAVEN

INKOMEN

- Nu leefgeld
- Bijbaantje
- Als je 18 bent
 - Werken
 - DUO
 - Uitkering
 - Huurtoeslag
 - Zorgtoeslag

UITGAVEN

- Eten en drinken
- Andere boodschappen
- Kleren
- Bus of trein
- Telefoon (abonnement 18)
- Verzekering (18)
- Huur (18)
- Verzekering (18)

Sheet 6

OPDRACHT OPSTELLEN BUDGET OVERZICHT

- Ga in groepjes zitten
- Wat krijg je nu? En wat betaal je nu?
- En als je 18 bent? Hoe zit het dan?

Opdracht: Vul het budget formulier in
I voor hoe het nu is &
I voor wanneer je 18 bent

Heb je vragen? Vraag het de trainer!

Sheet 7

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

HUIS

- Als je bijna 18 jaar bent dan ga je met jouw coach, voogd en Vluchtelingenwerk in gesprek over waar je kan wonen na je verjaardag.
- Per gemeente zijn de regels anders.
- Je kan ook zelf een woning gaan huren als je 18 bent. Dit kan via SSH of Kamernet.
 - Inschrijven doe je voor je 18de samen met coach of voogd.
- **Je moet altijd huur gaan betalen! Bij Nidos of bij een andere woning.**

Sheet 8

OPDRACHT STEL.... JE GAAT VERHUIZEN

- Wat moet je kopen?
- Hoeveel kost dat?
- Zijn er andere dingen waar je aan moet denken, zoals dubbele huur, aansluitkosten voor internet, ...

Laten we samen een overzicht maken....

Sheet 9

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

SCHOOL

- **School is erg belangrijk voor je toekomst!**
- Je mag op de ISK blijven als je nog niet klaar bent. Je bent verplicht om elke dag naar school te gaan. Als je niet gaat, dan kan de school je uitschrijven en mag je niet meer naar school.
- Geen school dan krijg je ook geen studiefinanciering of scholierentegemoetkoming (geld)!

Sheet 10

ZORGVERZEKERING

www.uitlegzorgverzekering.nl

Verplicht (basisverzekering)

Niet verplicht (aanvullende verzekering)

Zelf kiezen (OHRA, Univé, Zilveren Kruis, ...)

Zorgtoeslag aanvragen (bijna 90€ per maand!)

Sheet 11

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

GEZINSHERENIGING

- Voor 18 jaar oud aangevraagd, regels voor minderjarig
- Vergoeding voor leges
- Geholpen door Vluchtelingenwerk
- Jouw voogd stuurt het dossier op naar Vluchtelingenwerk

Sheet 12

ADMINISTRATIE

- Bewaar belangrijke papieren, doe de papieren van elke organisatie/bedrijf bij elkaar
- Gebruik een map met tabbladen

VRAGEN?
DOEI!

Bijlage I Duits perspectief op integratie

In 2015 sprake bondskanselier Merkel de gevleugelde woorden: "Wit schaffen das!", verwijzend naar de opvang, plaatsing en integratie van in totaal ongeveer 890.000 vluchtelingen die bescherming zoeken in Europa. Nu, vijf jaar later wordt er voortdurend in de media gediscussieerd of Duitsland daarin daadwerkelijk geslaagd is. Zoals verwacht is, lopen de meningen sterk uiteen. Vlucht, migratie en integratie zijn controversieel en veelbesproken onderwerpen waar mensen sterke en verschillende meningen over hebben. De analyse van de integratiecontext behandelt ook de integratie van personen die bescherming zoeken, maar binnen de context van het Europese samenwerkingsproject PROUD focust zich op niet-begeleide minderjarige vluchtelingen en hun integratiemogelijkheden in Duitsland. Er wordt niet expliciet gekeken naar de afgelopen 5 jaar, hoewel niet kan worden ontkend dat 2015 en de daaropvolgende periode het keerpunt werd in het Duitse (en in bredere zin zeker ook in het Europese) asiel-, verblijfs- en integratiebeleid.

In tegenstelling tot 2015, toen de systemen onvoorbereid waren, zijn nu de tekortkomingen vastgesteld en daarop zijn nieuwe structuren en strategieën ontwikkeld. In de analyse van de integratiecontext is op basis van een literatuuronderzoek gecombineerd met gesprekken met medewerkers van maatschappelijke organisaties en NGO's een beeld geschetst hoe integratie voor niet-begeleide jonge vluchtelingen in Duitsland in theorie en in de praktijk werkt. Wat er verandert, wat goed werkt en waar lacunes zijn. Om de integratie van niet-begeleide minderjarigen in de Duitse context te begrijpen, is uitleg nodig over het Duitse kinder- en jeugdzorgstelsel dat verantwoordelijk is voor de opvang van minderjarigen. Voor de bredere context is het belangrijk te weten dat de Bondsrepubliek Duitsland een federale structuur heeft. Naast de Federale Overheid, bestaat de Bondsrepubliek uit 16 gedeeltelijk soevereine staten, de federale staten, die op hun beurt eigen staatstaken vervullen. De federale staten hebben hun eigen legitimiteit, rechten en bevoegdheden. Zo hebben de deelstaten bijvoorbeeld culturele soevereiniteit en zijn daarmee primair verantwoordelijk voor de taalverwervings- en onderwijsstelsels. Elke deelstaat interpreteert wetten strikter of gunstiger, afhankelijk van de federale staat.

Alleenstaande minderjarigen die zonder hun ouders naar Duitsland komen, worden opgevangen volgens de Duitse wet op de kinder- en jeugdzorg – hierna ook wel Boek VIII van het Sociaal Wetboek genoemd. De Wet op de jeugdzorg heeft voorrang op de Wet asiel en verblijf. In principe kan worden gezegd dat het systeem werkt zodra de minderjarigen in het jeugdzorgstelsel worden opgenomen. Wettelijk is bepaald dat elke minderjarige die zonder begeleiding aankomt, onderdak krijgt. Over de toelatingsvoorwaarden valt te twisten: in het eerste gesprek met twee professionals, een taalbemiddelaar en de minderjarige, wordt een leeftijdsbeoordeling uitgevoerd wanneer er geen identiteitsdocumenten kunnen worden overgelegd. Bovendien is het mogelijk om een aanvullende medische leeftijdsbeoordeling te regelen. Deze praktijk krijgt veel kritiek vanuit zowel jeugdzorg als de medici, omdat deze inmenging in de fysieke zelfbeschikking (bijvoorbeeld door medisch onderzoek en/of röntgenfoto van tanden/kaak, sleutelbeen, carpale botten) om zo te beslissen of een jongere recht heeft op uitkeringen als disproportioneel wordt beschouwd. Als de minderjarige over deze drempel komt en wordt opgevangen, is de volgende stap dat ze via een quorum toegewezen worden aan een federale staat. Daar worden ze vervolgens opgevangen en kunnen ze onder toezicht van een voogd hun asielprocedure starten. Ook dit proces van hertoewijzing is onderhevig aan kritiek van zowel

maatschappelijke organisaties als NGO's. De herverdeling ontlast de individueel zwaarbelaste federale staten en stelt hen in staat zo goed mogelijke kwaliteit te leveren, terwijl tegelijkertijd het belang van de minderjarigen - bijna nooit worden meegewogen in het kader van ertoewijzing. Onafhankelijke organen (bv. NGO's) zijn niet bij het proces betrokken. Dit kan leiden tot nadelen voor de minderjarigen in het verdere verloop van de integratie.

Na een eerste gehoor, een leeftijdsbeoordeling en de quotumsgewijze toewijzing aan een federale staat, begint het integratieproces. Voor niet-begeleide minderjarigen gebeurt dit door plaatsing en begeleiding in een jeugdzorginstelling en starten met school. In theorie hebben niet-begeleide minderjarigen dezelfde rechten, rechten en plichten als autochtone minderjarigen omdat ze in het reguliere jeugdzorgsysteem opgenomen worden. In de praktijk staat een niet-begeleide minderjarige voor veel extra uitdagingen. Dit ontstaat door verschillen in taal, cultuur en algemene oriëntatie. Ook onduidelijkheid over verblijf, vooropleiding, zorgen over achtergebleven familie, verwerking van de ervaring van de vlucht spelen daarbij een rol. Niet-begeleide minderjarigen staan voor de uitdaging om een volledig nieuw leven op te bouwen zonder de steun van een vertrouwd persoon, naast de uitdagingen waar de gemiddelde tiener mee te maken krijgt - inclusief het zoeken naar identiteit. Ze staan door zowel interne als externe factoren onder intense druk om te presteren.

De specifieke kritiek van zowel maatschappelijke instellingen als NGO's, afgezien van andere punten van kritiek die ermee samenhangen, is gericht op het beperkte recht op asiel en verblijf, waardoor het voor minderjarigen steeds moeilijker wordt om een toekomstperspectief te vormen, mede door de kleine kans om te blijven (met betrekking tot "klassieke redenen voor asiel en vlucht"). Kritiek richt zich ook op de belemmeringen die er zijn wat betreft de toegang tot school- en beroepsopleidingsplaatsen.

Het Duitse onderwijs- en beroepsopleidingssysteem is, ondanks een heterogene studentenpopulatie en verschillende middelen, nog steeds gefixeerd op formele kwalificaties en de Duitse taal en heeft weinig alternatieve benaderingen om deze situatie te veranderen. Een ander belangrijk punt van kritiek is de steun en hulp aan jonge vluchtelingen nadat ze achttien en daarmee volwassen worden. Op 18-jarige leeftijd eindigt het recht van de jongeren op huisvesting en ondersteuning; afhankelijk van de vraag van de jongvolwassenen als de medewerking van Bureaus jeugdzorg kan verdere bijstand worden aangevraagd. Dit is geen wettelijk recht en wordt in verschillende mate toegekend, afhankelijk van de betrokken federale staat. Bovendien eindigt de leerplicht en de zekere mate van bescherming die een minderjarige in het Duitse asiel- en verblijfsrecht heeft. Als de jongvolwassene geen eigen woning heeft kunnen vinden, blijft maatschappelijke opvang zoals een opvanghuis over, omdat betaalbare appartementen in de meeste Duitse steden moeilijk te vinden zijn. Gezien het grote aantal jongvolwassenen is dit een van de meest nijpende kwesties om de integratie van jongeren op lange termijn te waarborgen.

Het complexe bureaucratische Duitse systeem kan ontmoedigend zijn voor niet-begeleide minderjarigen en degenen die hen begeleiden. Hoewel het landschap van aanbieders en innovatieve integratieprojecten die verder gaan dan de integratiediensten van jeugdzorg en scholen, veelbelovend is, bestaat er geen algemeen overzicht van waarop jongeren zich kunnen oriënteren. Deze diensten worden voor een groot deel lokaal en gemeenschappelijk aangeboden en drijven op individuele inzet

Over het algemeen worden de vooruitzichten voor minderjarigen die door het Duitse immigratiesysteem worden gecategoriseerd als afkomstig uit "veilige landen" of "slechte niet goed en door de hoge drempels en toegangsbelemmeringen.

Ook zijn er zorgen over de huidige financiële situatie van maatschappelijke instellingen die amv'ers begeleiden. Het maatschappelijk werk voor vluchtelingen is bijvoorbeeld niet opgenomen in de Covid-19 overheidssteun en het aanbod wat verder gaat dan de verplichte basale uitgaven (jeugdzorg, taalcursussen, school enz.) lopen het risico de komende jaren niet langer te worden gefinancierd.

Hoewel er de afgelopen jaren veel kennis en ervaring is opgedaan, maken medewerkers van maatschappelijke organisaties en NGO-medewerkers zich zorgen dat opgedane kennis en vaardigheden verloren zullen gaan als gevolg van het afnemende aantal niet-begeleide minderjarigen en het daaruit voortvloeiende afname van diensten.

Bijlage II Kleinschalige opvang in Duitsland

Wettelijk kader: §30 SGB VIII (Sociale wetgeving voor kinderen en jeugdzorg) –

'Erziehungsbeistandschaft/ Betreuungshelfer' (sociaal pedagogische hulp voor gezinnen' / zorgassistent) / 'Ambulant betreutes Wohnen/ Verselbstständigungswohnen' (ambulante begeleid wonen/ Huisvesting om zelfstandig te worden... hierna ondersteund zelfstandig wonen genoemd)⁷

Ondersteund zelfstandig wonen in Duitsland maakt deel uit van het jeugdzorgstelsel en heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld naar de behoeften van amv'ers. Reguliere jeugdzorginstellingen die dit soort zorg bieden, hebben vaak een aantal flats of kamers die aan jongeren van 16 jaar en ouder kunnen verhuren (jonger dan 16 jaar kan alleen met een speciale toestemming, volgens de wet mag een jongere onder de 16 jaar niet alleen wonen). Wanneer de organisatie en de jongere (incl. de wettelijke voogd en Bureau Jeugdzorg) akkoord gaan met de voorwaarden, spreken zij een gebruikers-/huurovereenkomst af. Om deel te kunnen nemen aan deze regeling hebben jongeren eigen inkomsten nodig. Wanneer dit niet kan wordt gedekt door loon uit werk of tegemoetkoming studiekosten, is het noodzakelijk een beroep te doen op het stelsel van sociale uitkeringen. Normaal gesproken wordt de huur dan betaald door de sociale zorg (bv. uit sociale uitkeringen of asielzoekersuitkeringen) en hoeven de jeugdzorgorganisaties 'slechts' de pedagogische zorg te betalen (die wordt geteld in de zogenaamde 'Fachleistungsstunden' – gespecialiseerde/geschoolde diensturen die door maatschappelijk werkers worden uitgevoerd).

Het ondersteund zelfstandig wonen wordt gezien als de voorbereidend proces voor zelfstandig wonen. Waar voorheen zorg- en toezichtaspecten integraal deel uitmaakten van het pedagogisch werk (met name in het werk met amv'ers die voorheen in residentiële voorzieningen hebben gezeten), beperken zij zich nu tot het bieden van advies en begeleiding. Daarom is deze vorm van huisvesting meestal alleen geschikt voor degenen die al verantwoordelijk genoeg zijn een eerste basis van persoonlijke, sociale en huishoudelijke vaardigheden hebben. De focus in ondersteund zelfstandig wonen ligt op het ondersteunen van persoonlijke ontwikkeling, onderwijs, verduidelijking van perspectieven en het creëren van ruimte voor ontwikkeling in de toekomst.

Als jongeren deelnemen aan het beroepsonderwijs terwijl ze in de asielprocedure zitten, kunnen ze een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen (tot 21) om in Duitsland te blijven om hun opleiding af te ronden en een diploma te halen.

Vooraf voor jonge vluchtelingen verschilt de pedagogische ondersteuning vaak van de ondersteunende systemen van de reguliere jeugdzorg. Naast ondersteuning in het opbouwen van een dagelijkse routine (dagelijkse structuur, gezondheid, school/ beroepsopleiding, hygiëne en schoonmaaktaken, voeding en boodschappen doen, oriëntatie enz.) werken de maatschappelijk werker en de jongere idealiter aan:

⁷ Aangezien Duitsland een federale republiek is, verdeeld in 16 staten en de uitoefening van de staatsmacht wordt verdeeld tussen de federale regering en de staten (Duits: 'Bundesländer'), zijn er verschillen in de manier waarop bepaalde zaken (met name als het gaat om onderwijs en jeugdzorg) worden uitgevoerd. Daarom is er niet die ene gedefinieerde term over ondersteund zelfstandig wonen voor heel Duitsland.

- De ondersteuning van de asielpprocedure of andere verblijfsgrond op basis van het vreemdelingenrecht, de uitoefening van eigen rechten en plichten ondersteund door advocaten of adviescentra
- kennis opbouwen van culturele, structurele en politieke context van het gastland
- opbouwen van vertrouwen
- mogelijkheden onderzoeken om deel te nemen aan onderwijs, waar ze wettelijk gezien recht op hebben
- integratie, sociale contacten in de eigen culturele kring en in de Duitse samenleving, bijvoorbeeld via culturele organisaties, clubs enz.

Het praktische doel is om jongeren voor te bereiden op het hebben van een eigen huishouden en bijbehorende verantwoordelijkheden. Zoals bijvoorbeeld:

- Helderheid creëren over het benodigde inkomen om zelfstandig te kunnen wonen
- Het ondersteunen in het verkrijgen van een realistisch toekomstperspectief
- Ondersteuning bieden bij het zoeken naar een vervolgplek en het regelen van vervolgbegeleiding indien nodig
- Ondersteuning bij het opbouwen van duurzame sociale contacten
- Zorg dragen voor deelname aan opleidingen, het creëren van duurzame motivatie en organisatie van steunmaatregelen

Medewerkers werkzaam bij SIL

Jeugdzorg werker Werkt in de residentiële zorg/ondersteund zelfstandig wonen. Zorgt voor de minderjarige en is verantwoordelijk voor de dagelijkse zorg (in overleg met de wettelijke voogd). De kind- en jeugdwelzijnswet stimuleert dat het welzijnsstelsel een diversiteit van organisaties met verschillende waardeoriëntaties heeft en een verscheidenheid aan inhoud, methoden en modi operandi kent. Daarom kent het Duitse jeugdzorgstelsel veel verschillende professionals met verschillende professionele achtergronden.

Meestal hanteren onafhankelijke welzijnsinstellingen en -voorzieningen de professionele normen die ook de openbare Bureaus Jeugdzorg hanteren ('personeel dat qua persoonlijkheid geschikt is voor de het werk en een passende opleiding heeft, of ervaring in maatschappelijk werk') om de vergunning te krijgen die nodig is om in de kinder- en jeugdbeschermings- en welzijnssector te kunnen opereren.

Bureau Jeugdzorg Alle lokale aanbieders van kinder- en jeugdzorg (over het algemeen alle stadswijken en provincies) moeten een Bureau voor Jeugdzorg opzetten. Deze verlenen kinder- en jeugddiensten zoals vereist op grond van afdeling 2 van Boek 8 van het Sociaal Wetboek.

Jeugdzorgfunctionaris/ -agent Heeft een fundamentele rol in tijdens de start in de begeleiding van de jongere en het organiseren van zorg en daaropvolgende activiteiten. Doet het verzoek aan de familierechtbank om een privé/ officiële persoon als wettelijke voogd aan te stellen. Een speciale sociaal-educatieve opleiding is niet noodzakelijk om voogd te mogen worden, maar vaak wordt er wel soort check gedaan op geschiktheid. De jeugdzorgfunctionaris initieert medische zorg (ziekttekostenverzekering) en volgt de geboden zorg in ondersteund zelfstandig wonen op.

Wettelijke voogd

Totdat een voogd door de familierechtbank wordt benoemd, voert het bureau voor jeugdzorg de voogdij uit, maar zij is wettelijk verplicht om binnen drie werkdagen een voogd te laten benoemen. Het uitvoeren van de wettelijke vertegenwoordiging door het bureau voor jeugdzorg wordt gezien als noodmaatregel.

Taken van de door de familierechtbank benoemde voogd zijn:

1. Is de persoonlijk contactpersoon voor de jongere
2. Treed op als wettelijke vertegenwoordiger
3. Voert de voogdij uit
4. Is verantwoordelijk voor het toezicht op en het bevorderen van een toekomstperspectief
5. Is verantwoordelijk voor het aanvragen van uitkeringen op grond van de jeugdwet
6. Staat de jongere bij in de asielprocedures
7. Is het eerste aanspreekpunt met betrekking tot asiel- en verblijfsrecht

In werkelijkheid worden zaken die betrekking hebben op dagelijks leven geregeld door de opvang waar de minderjarige woont, tenzij de voogd anders beslist. De voogd is wettelijk verplicht om het kind één keer per maand te bezoeken.

Bijlage III Integratie perspectieven in Griekenland

In 2015 kreeg Griekenland te maken met ongekende migranten- en vluchtelingenstromen, omdat het een toegangspoort en doorreisland leek naar de rest van Europa. Vanuit dit perspectief gezien arriveerde een zeer groot aantal niet-begeleide minderjarigen (AMV's) op Griekse grondgebied, zowel op de eilanden als op het vasteland. Tekortkomingen in het Griekse systeem, met name het ontbreken van een voogdijstelsel, adequate huisvestingsplaatsen, voldoende tolkdiensten, beperkte toegang tot onderwijs en ontoereikendheid in sociale en medische diensten beïnvloedden de mate waarin kinderen hun rechten uitoefenen en hun veiligheid. De Griekse economie bevond zich in die periode in de interne economisch-sociale crisis. In 2019 kondigde de Griekse regering een nieuwe regeling aan genaamd "No Child Alone", om niet-begeleide minderjarigen die in Griekenland waren aangekomen te beschermen, waarbij erkend werd dat speciale aandacht besteed zou worden aan niet-begeleide minderjarigen middels speciale beschermingsmaatregelen.

De analyse van de integratieperspectieven focust op de analyse van het politieke en wetgevende kader in Griekenland, met name op de acties die worden ondernomen voor de niet-begeleide minderjarigen. Het beschrijft de middelen op basis waarvan de nationale belanghebbenden samenwerken en coördineren om een duurzaam perspectief te bieden aan de niet-begeleide minderjarigen, met name in de leeftijd van 16-18 jaar. Hierbij is te zien dat alle belanghebbenden zich de afgelopen vijf jaar hebben ingespannen om niet-begeleide minderjarigen te beschermen.

Een cruciale factor waarmee rekening moet worden gehouden in de situatie in Griekenland, is dat het beschermingssysteem voor niet-begeleide minderjarigen gebrekkig en ondoeltreffend is, ondanks het feit dat Griekenland gebonden is aan internationaal en Europees recht om de rechten van kinderen te beschermen. Hierdoor kon niet worden voldaan aan de behoeften van het enorme aantal niet-begeleide minderjarigen (AMV) dat sinds begin 2015 in Griekenland aankwam.

In Griekenland wordt het kindbeschermingsbeleid uitgevoerd door verschillende ministeries op basis van hun bevoegdheden. Dit wordt daarom niet altijd homogeen toegepast in het hele land, omdat elke geografische regio een andere capaciteit heeft op het gebied van diensten en personeel.

De administratieve procedures rondom AMV's hangen af van het punt van binnenkomst, het tijdstip en de manier van identificatie, evenals de nationaliteit van kinderen. Gewoonlijk zijn AMV's die binnenkomen via grensgebieden waar opvang- en identificatiecentra zijn gevestigd onderworpen aan registratie- en identificatieprocedures. De autoriteiten bij de toegangspunten informeren de bevoegde openbare aanklager, die optreedt als tijdelijke voogd, en verwijzen UAM's door naar het Nationaal Centrum voor Sociale Solidariteit, dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van de voogdij (hoewel het die rol nog niet invult) en naar het speciaal secretariaat voor niet-begeleide kinderen, die belast is met de algehele bescherming van AMV's en verantwoordelijk is voor het beheer van de huisvestingsverzoeken en de toewijzing van AMV's naar accommodatiefaciliteiten. Totdat er een opvangplek is gevonden, verblijven kinderen in de regionale grootschalige opvanglocaties. De duur van het verblijf varieert en hangt af van vele factoren, zoals kwetsbaarheid, opvangcapaciteit enz. Kinderen die niet aan deze registratie- en identificatieprocedure worden onderworpen (voornamelijk wanneer zij via de Grieks-Turkse landgrens binnenkomen en op het vasteland blijven) kunnen worden

vastgehouden en/of lopen het risico dakloos te worden. Ze verblijven zonder juridische status in onveilige omstandigheden die hun mentale en fysieke gezondheid bedreigen en effectieve

Uit de interviews die zijn gevoerd met betrekking tot de personeelsbezetting van opvangcentra en de Asylum Services, kwam naar voren dat het aantal werknemers met een vaste aanstelling beperkt is, en de meerderheid van de werknemers contracten voor bepaalde tijd hebben en werkzaam zijn in programma's voor algemeen nut. Dit verhindert langetermijnplanning op het gebied van human resources, training en opleiding op het gebied kinderbescherming en versterkt de onzekerheid van het personeel. Ook wordt er een gebrek aan goede beoordeling van de behoeften en de bescherming van kinderen waargenomen, wat in combinatie met de onjuiste verdeling van verantwoordelijkheden over het personeel resulteert in hiaten in de kinderbescherming. Op alle locaties waar kinderen binnenkomen ontbreekt het de bevoegde autoriteiten aan adequate informatie over te volgen procedures en de naleving ervan, wat een essentiële voorwaarde is voor een juiste beoordeling van het belang van het kind evenals het betrekken van het kind daarbij. Het informatieproces vindt meestal een paar uur na de aankomst van de kinderen plaats tijdens het informeren van de gehele populatie, zonder rekening te houden met het feit dat kinderen behandeling en informatie op maat nodig hebben, afhankelijk van hun leeftijd en niveau van begrip.

Niet-begeleide kinderen moeten soms maanden wachten voordat ze volledig geregistreerd door de Asylum Services, terwijl ze ondertussen in onveilige omstandigheden zonder toereikende zorg leven. Vertragingen in dit registratieproces en het gebrek aan vertegenwoordiging en juridische ondersteuning voor niet-begeleide kinderen ondermijnen niet alleen hun mogelijkheid om zich te herenigen met familieleden in andere EU-landen, maar belemmeren ook het integratieproces. Wanneer AMV's geregistreerd worden als kinderen die alleen reizen, worden zij verondersteld een voogd toegewezen te krijgen door de Griekse autoriteiten. De rol van de voogd is om de rechten en het welzijn van het kind te waarborgen en de toegang tot diensten te vergemakkelijken. Ondanks het feit dat de wet die professionele voogdij regelt in maart 2020 in werking is getreden, is deze nog niet geïmplementeerd door de Griekse autoriteiten; de NGO METAdrasi voert op beperkte schaal het Guardianship Network for Unaccompanied Children uit om deze kloof te dichten en om AMV's voldoende bescherming te bieden.

Onlangs werd de regeling voor ondersteund kleinschalig wonen (SIL) geïmplementeerd, gericht op AMV's tussen 16-18 jaar oud, waarbij niet-begeleide kinderen ondersteund worden die bijna volwassen zijn en de nadruk wordt gelegd op alternatieve opvang en integratie. Het programma werd voor het eerst geïnitieerd in Griekenland door METAdrasi in januari 2018.

Het project is gericht op het bevorderen van de integratie en de overgang naar volwassenheid te versoepelen voor kinderen die in Griekenland in de asielprocedure zitten of al een vluchtelingenstatus hebben gekregen. SIL biedt via haar multidisciplinaire team een pakket aan diensten aan, zoals toegang tot onderwijs, juridische en medische ondersteuning, recreatieve activiteiten, tolkdiensten en oriëntatie op werk.

Bovendien is het verzoek om internationale bescherming een belangrijk element in de asielprocedure dat van invloed is op het welzijn van AMV's. De aanvraag voor het gezinsherenigingsproces vereist aanzienlijke documentatie en is een gecompliceerde bureaucratisch proces te navigeren. Er is een enorme kloof in het uitvoeren van Best Interest Assessments die uiterst belangrijk zijn voor Dublin-zaken.

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Over het algemeen heeft Griekenland de afgelopen jaren veel stappen gezet om de bescherming en integratie van AMV's te verbeteren, hoewel er nog meer aandacht kan worden besteed aan de bureaucratische trage processen, zoals de behandeling van verzoeken om internationale bescherming of het gezinsherenigingsproces, aangezien de onzekerheid die met deze vertragingen gepaard gaat een groot negatief effect heeft op het psychologisch welbevinden van kinderen. Covid-19 zorgde voor verdere beperkingen in dit proces, aangezien gezinshereniging niet plaats kon vinden, ook al was er sprake van een positief besluit. Afgezien daarvan hadden de COVID-beperkende maatregelen ook de negatieve invloed op het welbevinden van kinderen.

Ten slotte is het nodig dat het betrokken personeel adequaat wordt opgeleid wat betreft de rechten van het kind en de erkenning van hun speciale behoeften, evenals de herkenning van signalen van mensenhandel en hen door te verwijzen naar de juiste diensten. Het is ook van cruciaal belang om de voorzieningen voor de overgang naar volwassenheid te versterken en te verbeteren.

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Bijlage IV Integratie perspectieven in NL

Nederland heeft in de periode 2015-2018 een toename gezien in de toestroom van vluchtelingen die, waaronder niet-begeleide minderjarigen (AMV's). De trend in het aantal AMV's dat bescherming zoekt in Nederland is vergelijkbaar met die in de lidstaten van de Europese Unie in het algemeen. Vooral in 2014 nam het aantal sterk toe en in 2015 kwamen ongeveer 3.500 niet-begeleide minderjarigen het land binnen, bijna vier keer zoveel als in 2014, waar het aantal 960 niet-begeleide minderjarigen was. De meerderheid van de kinderen komt uit Syrië en Marokko, gevolgd door Eritrea, Irak en Afghanistan. Op basis van de meest recente gegevens waren in 2019 de meeste kinderen tussen de veertien en zeventien jaar oud. In de loop der jaren waren de meeste niet-begeleide minderjarigen zestien of zeventien jaar oud, gevolgd door minderjarigen van veertien en vijftien jaar oud. De kleinste leeftijdsgroep omvat kinderen jonger dan 14 jaar.

Vanuit de Nederlandse wet bezien is een niet-begeleide minderjarige een persoon die jonger is dan 18 jaar en wiens land van herkomst buiten de Europese Unie ligt, en die in Nederland is zonder een ouder of andere persoon die het ouderlijk gezag over hen uitoefent, inclusief een echtgenoot ouder dan 18 jaar. In het algemeen richt het wettelijk kader zich op AMV's die vluchtelingen of asielzoekers zijn, evenals op degenen die het slachtoffer zijn van mensenhandel.

Nederland is vaak niet de eerste keuze van bestemming voor AMV's. Uit studies blijkt dat het merendeel van de AMV's niet de intentie had om naar Nederland te migreren bij vertrek uit het land van herkomst. Ze vertrokken meestal zonder specifieke bestemming en hadden voor hun aankomst in de EU meestal in een buurland gewoond in plaats van naar Europa door te reizen. Factoren zoals het gebrek aan toekomstperspectieven, de mogelijkheden voor gezinshereniging in Europa, culturele verschillen of vijandige houding ten opzichte van vluchtelingen, vormden de redenen om het buurland in de regio te verlaten en naar Europa te reizen.

De pullfactoren voor het kiezen van Nederland als land van bestemming variëren. De belangrijkste factor is de reputatie die Nederland heeft met betrekking tot procedures: namelijk dat asiel- en gezinsherenigingsprocedures gemakkelijker en korter zijn en de duur van verblijfsvergunningen langer is. Ook haar reputatie als samenleving als geheel in termen van vrijheid, veiligheid, tolerantie, en democratische waarden spelen een rol.

Specifiek voor AMV's geldt dat de nadruk gelegd wordt op een snelle afhandeling van asielaanvragen. Bij binnenkomst wordt van AMV's verwacht dat ze hun asielaanvraag registreren bij een aanmeldcentrum. Het registratieproces kan een leeftijdsbepaling omvatten om minderjarigheid te bepalen, wanneer er geen bewijs van de exacte leeftijd beschikbaar is. In dit stadium zal de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) ook onderzoeken of de minderjarige familieleden heeft in een andere EU-lidstaat (tracing), in welk geval het Europese en nationale kader voor gezinshereniging van toepassing is.

Na het registratieproces begint de 'rust- en voorbereidingsperiode'. Tijdens deze periode krijgt de minderjarige een advocaat en kan het vrijwillig deelnemen aan een medisch onderzoek om te bepalen of het eerste gehoor afgenomen kan worden.

De asielprocedure kan de vorm aannemen van een versnelde procedure, die in totaal acht (8) dagen duurt, of de gewone, uitgebreide procedure, die maximaal 6 maanden kan duren, waarbij de mogelijkheid bestaat dat deze tot maximaal 15 maanden wordt verlengd. De versnelde procedure bestaat uit duidelijk vastgestelde stappen. Het begint met het nader gehoor, dat tot doel heeft basisinformatie te verzamelen over de identiteit, nationaliteit, gezinsstatus en reis van het kind naar

Nederland. Het interview wordt afgenomen door medewerkers die training hebben gekregen over het interviewen van kinderen, rekening houdend met hun specifieke behoeften. Personen die bij het interview aanwezig zijn, zijn de minderjarige, de IND-interviewer en een tolk. Ook kan de advocaat van het kind aanwezig zijn. Wat betreft de inhoudelijke behandeling van de asielaanvraag van de UAM verschilt de procedure niet wezenlijk van die voor meerderjarige asielzoekers. De IND beoordeelt of het kind een gegronde vrees voor vervolging heeft of beschermd moet worden tegen onmenselijke of vernederende behandeling of willekeurig geweld in situaties van gewapend conflict in het land van herkomst.

Als de IND niet overtuigd is van de geloofwaardigheid van de verklaringen van het kind of van mening is dat de minderjarige bescherming kan krijgen in het land van herkomst of in een derde land, wordt het verzoek afgewezen. Een AMV die als vluchteling een verblijfsvergunning heeft gekregen, kan verzoeken om herenigd te worden met zijn familieleden in zijn land van herkomst of elders. AMV's waarvan het asielverzoek wordt afgewezen en die niet binnen het toepassingsgebied van de beschermende bepalingen voor slachtoffers of getuigen van mensenhandel of slachtoffers van kinderontvoering vallen, worden binnen 28 dagen onderworpen aan een procedure voor vrijwillige terugkeer.

Voor de zorgverlening aan niet-begeleide minderjarigen zijn twee instellingen primair verantwoordelijk: het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en Stichting Nidos. Het COA is sinds 1994 verantwoordelijk voor de opvang, ondersteuning en begeleiding van asielzoekers in Nederland. Hun missie bestaat uit het organiseren en beheren van opvangcentra, het handhaven van de veiligheid en leefkwaliteit binnen deze opvanglocaties en het bieden van huisvesting en de nodige middelen voor hun levensonderhoud aan asielzoekers. Nidos is de nationale voogdij-instelling voor niet-begeleide en alleenstaande kinderen.

Vanuit Nidos krijgen AMV's een voogd die verantwoordelijk voor hen is tot hun 18e verjaardag, of totdat ze worden teruggestuurd naar hun land van herkomst. Afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige, evenals beschikbaarheid en verblijfsstatus zijn er verschillende vormen van opvang beschikbaar. Kinderen onder de 15 jaar worden door Nidos normaal gesproken bij pleeggezinnen geplaatst. Kinderen ouder dan 15 jaar, *met een verblijfsvergunning*, worden geplaatst in kleinschalige opvangvoorzieningen in gemeenten, onder verantwoordelijkheid van Nidos. Voor zover mogelijk blijven AMV'ers in dezelfde regio zodra ze een verblijfsvergunning hebben verkregen en/of 18 worden. Op basis van eerste onderzoeksbevindingen is het positief voor de integratie van AMV's om in dezelfde regio te blijven, omdat minderjarigen op die manier hun persoonlijke netwerk dat ze hebben opgebouwd houden. Kinderen die geen verblijfsvergunning hebben en ouder zijn dan 15 jaar, worden in kleinschalige woonvoorzieningen van het COA geplaatst; kinderen jonger dan dat (13-14 jaar) worden in dezelfde voorzieningen geplaatst als er nog geen pleeggezin voor hen beschikbaar is. Ongeacht de opvang waarkinderen verblijven, krijgen ze toezicht, begeleiding en ondersteuning. Dit laatste omvat, indien van toepassing, ook ondersteuning met het oog op integratie.

Wat betreft de integratieperspectieven van AMV's in de Nederlandse samenleving wordt hun integratiecontext bepaald door het type accommodatie waar ze wonen. Met name minderjarigen jonger dan 15 jaar, verblijven bij pleeggezinnen uit dezelfde of een vergelijkbare cultuur. Volgens een geïnterviewde is deze vorm van opvang bevorderlijk voor integratie:

"Huisvesting in cultuurgezinnen helpt de integratie. Het creëert een veilige haven en tegelijkertijd een brug naar de Nederlandse cultuur omdat het gezin een eigen integratie-ervaring heeft."

Aan de andere kant gaf een andere geïnterviewde aan dat het verblijf bij opvanggezinnen uit dezelfde cultuur, ook een belemmering kan vormen voor integratie:

AMV's worden vaak geplaatst bij gezinnen uit hetzelfde land van herkomst die nog niet zo lang in Nederland zijn. Deze gezinnen kunnen moeite hebben om de minderjarige de nodige ondersteuning te bieden omdat ze zelf ook nog bezig zijn met integratie."

Naast de dienstverlening in opvanglocaties gefaciliteerd door het COA of door Nidos, hangt de mate van integratie ook af van het soort professionele begeleiding dat zij krijgen en in hoeverre AMV'ers in staat zijn om een persoonlijk netwerk op te bouwen binnen de Nederlandse samenleving.

Kijkend naar de uitdagingen waarmee AMV'ers geconfronteerd worden, is stress een van de belangrijkste uitdagingen die moeten worden aangepakt. Een vertegenwoordiger van de nationale autoriteiten en een NGO gaven in hun interview aan dat de stress veroorzaakt door gezinshereniging de minderjarigen hindert in hun eigen integratieproces. Aan de ene kant kan gezinshereniging lang duren en kunnen AMV's druk vanuit hun familie ervaren. Aan de andere kant kan ook het verplicht samenwonen met hun gezin het integratieproces van AMV's vertragen.

Bovendien verwijzen twee nationale autoriteiten en twee NGO's naar de uitdagingen die ontstaan wanneer AMV'ers met een verblijfsvergunning 18 jaar worden. Na 18 jaar eindigt de voogdijbegeleiding vanuit Nidos, de ondersteuning van mentoren en de huisvesting in de KWE. Verlengde ondersteuning en begeleiding hangt af van de gemeente waarin een ex-AMV woont, want gemeenten hebben hierover andere afspraken.

De nationale autoriteiten en een NGO geven aan dat er veel kritiek is geweest op het huidige integratiesysteem, terwijl ze positiever zijn over de mogelijkheden van het nieuwe systeem dat in 2022 wordt ingevoerd.

Bijlage V Integratie perspectieven in Spanje

In het midden van de jaren '90 werd Spanje een van de eerste tien landen ter wereld die nieuwe migratiestromen ontving als gevolg van globalisering. Dit oversteeg haar rol als doorreisland in migratieroutes naar Midden- en Noord-Europa. Tegelijkertijd werd haar verantwoordelijkheid voor het beheer van de zuidelijke grens van de Europese Unie in de landgrens van de Spaanse steden in Noord-Afrika, Ceuta en Melilla, en over zee versterkt, door de komst van "pateras" (rudimentaire boten die proberen de sterke zeestromingen in het gebied te navigeren) naar de kusten van het schiereiland via de Straat van Gibraltar en naar de Canarische Eilanden.

Tegenwoordig maken immigranten voor 13% (personen zonder Spaanse nationaliteit die in Spanje wonen, ongeacht hun geboorteplaats) deel uit van de Spaanse bevolking: ongeveer 6 miljoen mensen op een totale bevolking van ongeveer 47 miljoen, waarbij een aanzienlijk deel van de bevolking die in derde landen is geboren, in de afgelopen twintig jaar de Spaanse nationaliteit heeft verkregen. Als gevolg van de economische crisis in 2008 nam het aantal aankomsten af en werd de toepassing van de Spaanse vreemdelingenwet strikter geïnterpreteerd waardoor een verblijfsvergunning moeilijker te verkrijgen werd. Vereiste bewijzen werden: rapporten van "sociaal geworteld zijn in de lokale gemeenschap" uitgegeven door de sociale diensten van de gemeenteraden; in het land werkzaam zijn geweest of, in het geval van kinderen van immigranten, in het land zijn geboren (het Spaanse recht past de *ius sanguinis* toe en niet de *ius solis*) en/of jarenlang hebben deelgenomen aan het Spaanse onderwijssysteem, ook ongeacht de geboorteplaats.

Twee aanvullende factoren zijn van invloed op het begrijpen van de opvangcontext van AMV in vergelijking met de situatie van kinderen van immigrantengezinnen in Spanje (met of zonder geboorte in een derde land, met of zonder Spaanse nationaliteit): De zeer hoge niveaus van jeugdwerkloosheid en voortijdig schoolverlaten komen veel vaker voor onder jongeren met een immigrantenachtergrond.

Met deze stroom van "onverwachte immigratie" zoals gelabeld door Izquierdo (1996), die samengesteld was uit een grote diversiteit van landen van herkomst, migratiepatronen en -praktijken (mannen of vrouwen alleen met daaropvolgende gezinshereniging, gezinsmigratie, migratieketens en werkniches, nieuwe modellen van internationale afhankelijkheid via geldovermakingen, enz.) begon ook de aankomst van niet begeleide minderjarigen. De aantallen AMV zijn sindsdien niet gestopt met groeien en zijn complexer geworden, met een nieuwe piek van aankomsten tussen 2015 en 2018.

De achtergrondsituaties die leiden tot vertrek, soorten landen van herkomst, de sociaal-economische profielen van minderjarigen en de soorten migratie zijn ook diverser en complexer geworden als gevolg van de opkomst van nieuwe gewapende conflicten zoals de oorlog in Syrië, de aanscherping van de Europese grensbeleid voor vluchtelingen die de Middellandse Zee oversteken (en de daaruit voortvloeiende intensivering van de routes door Noord-Afrika naar het Westen), evenals de verarming en het intermitterende geweld in veel Afrikaanse landen ten zuiden van de Sahara. Daarnaast is het aanhoudende gebrek aan levensvooruitzichten voor jongeren in landen als Marokko en West-Afrika een steeds belangrijkere pushfactor, zelfs onder degenen met een hoger opleidingsniveau.

Spanje is verdeeld in 17 autonome gemeenschappen op het schiereiland en 2 autonome steden in Noord-Afrika, direct grenzend aan Marokko. De bevoegdheden op het gebied van sociaal beleid, zorg voor kinderen en onderwijsbeleid worden volledig overgedragen aan de autonome gemeenschappen, waardoor er grote problemen bestaan in de onderlinge coördinatie. Dit is op meerdere manieren van invloed op hoe Spanje reageert op de behoeften van AMV, alsmede hun rechten als minderjarigen op basis van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind en de universele toegang tot gezondheidszorg en onderwijs die in theorie gegarandeerd is voor de complete bevolking van Spanje

en in een gemeenteraad is geregistreerd. Er is een verscheidenheid aan beleidsmaatregelen van regionale overheden met verschillende politieke standpunten, modellen en middelen die zijn toegewezen aan de zorg voor AMV, terwijl een strategisch kader voor het land als geheel ontbreekt. Als gevolg hiervan zijn er verschillende manieren van registreren en ontbreekt een uniform AMV-register, wat resulteert in onbetrouwbare gegevens, verliezen en "verdwijningen" van AMV's waardoor het precieze aantal AMV in Spanje onbekend is, hoewel er volgens het openbaar ministerie ongeveer 14.000 kunnen zijn. Er zijn achterstanden in de verwerking van vergunningen, waardoor AMV beperkte rechten hebben en er een hoge mobiliteit van AMV tussen regio's bestaat. In veel autonome gemeenschappen zijn opvangcentra en programma's voor AMV in particuliere handen, in sommige gevallen met een op veiligheid gerichte, verre van een kindvriendelijke aanpak. Bijvoorbeeld de situatie in de Melilla-centra, de onbetrouwbare polsbottest voor leeftijdsbepaling, enz.

De eerder genoemde beperkende Spaanse vreemdelingenwet heeft negatieve invloed op de emancipatieprocessen van de AMV's niet, omdat dit wettelijke kader ingaat wanneer de persoon 18 wordt en meerderjarig wordt. Op dat moment stopt de toepassing van de kinderbeschermingswetten die de autonome gemeenschappen uitvoeren en eindigt het systeem van volledige bescherming voor niet-begeleide minderjarigen in Spanje abrupt. Dit is met name een groot risico voor meisjes, van wie velen voortdurend worden lastiggevallen door netwerken voor mensenhandel en seksuele uitbuiting, zonder dat een regionaal of nationaal kader dit risico beperkt. Dit wordt verergerd door het feit dat Spanje de op een na grootste toeristische bestemming ter wereld is en op de derde plaats staat in termen van de grootste vraag naar prostitutie in de Europese Unie.

Ondanks de hiervoor beschreven beperkingen zijn er ook goede praktijken te noemen, hoewel het meestal interventies zijn op lokaal niveau door specifieke organisaties en programma's. Er zijn emancipatieprogramma's die gericht zijn op het voorkomen van de hierboven beschreven situaties waarbij AMV's ondersteuning krijgen van mentoren in gedeelde appartementen, taalprogramma's volgen en ondersteund worden bij het solliciteren op arbeidsmarkt en psychologische ondersteuning krijgen van de organisaties die verantwoordelijk zijn voor voogdij. Daarnaast zijn er ook initiatieven door maatschappelijk organisaties gericht op de AMV's die 18 worden. Op regionaal en lokaal niveau waarschuwen veel besluitvormers dat deze programma's in gevaar kunnen komen door de grote vraag ernaar, terwijl er tegelijkertijd bezuiniging op publieke middelen plaatsvindt als gevolg van de Covid-19-crisis.

In 2016 werd er in de pers gesproken over een "vloedgolf" van aankomsten van AMV toen de gebrekkige vooruitziende blik van de kant van de autoriteiten leidde tot de oprichting van noodcentra op ongeschikte locaties en het inhuren van personeel zonder adequate training en ervaring. Dit heeft de negatieve houding naar AMV versterkt en leidde ertoe dat er zonder waarschuwing vanuit de lokale bevolking geweldadige protesten ontstonden gericht op de noodcentra. Verder belemmert de oprichting van deze tijdelijke opvanglocaties de mogelijkheid van AMV om deel te nemen aan de lokale samenleving, omdat ze te maken krijgen met opeenvolgende plaatsingen.

Als gevolg hiervan, kunnen er in Spanje drie praktijken geïdentificeerd worden, die door de autonome regio's ontworpen zijn om aan de behoeften van UAM's te voldoen:

- Een kindonvriendelijke veiligheidsaanpak in de zuidelijke stadsgebieden aan de landgrens;
- Een eerste opvang in Andalusië en de Canarische Eilanden;
- Een op bescherming en mentoring gerichte aanpak in Noord-Spanje, die ondanks dat ze over meer middelen beschikken, niet over voldoende middelen beschikken om adequaat te voorzien in de juridische, materiële, sociale en emotionele behoeften van AMV's. Tot slot is het belangrijk om vanuit een realistisch oogpunt te waarschuwen dat zelfs met voldoende middelen de overgang naar een onafhankelijk volwassen leven voor de AMV's wordt bepaald door het bestaan van enorme ongelijkheden in de Spaanse samenleving, vooral voor kinderen van immigranten, en de grote

verandering in het productiemodel waardoor er minder laaggeschoolde arbeid nodig is. Beide factoren hebben dragen bij aan het uitsluiten van jongeren als ze niet onvoldoende onderwijs en opleiding ontvangen hebben.

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Referenties

Berry, J. (1990). Psychology of acculturation. Understanding individuals moving between cultures. *Applied cross-cultural psychology*, p. 232-253.

Deardorff, D.K. (2006). Intercultural competence model. From "The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States". *Journal of Studies in International Education* (10), p. 241-266.

Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council. (2013, 26 June). <http://data.europa.eu/eli/dir/2013/33/oj>

Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council. (2011, 13 December). <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj>

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkox, M. (2016). *Allemaal Andersdenkenden: Omgaan met cultuurverschillen*. (Everybody thinks differently: Dealing with cultural differences). Business Contact/ Atlas Contact.

Jongedijk, R. (2014). *Levensverhalen en psychotrauma, narratieve exposure therapie in theorie en praktijk* (Life stories and psychotrauma, narrative exposure therapy in theory and practice). Stichting Arq Diemen, p/a Uitgeverij Boom.

Ní Raghallaigh, M. (2011). Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *The British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

Ogden, P., & Minton, K. (2000). Sensorimotor Psychotherapy: One method for processing traumatic memory. *Traumatology*, 6 (3), 149-173. <https://doi.org/10.1177/15347656000600302>

Oppenheim, H., Hornsveld, H., Ten Broeke, E., & De Jongh, A. (2015). *Praktijkboek EMDR deel II, Toepassingen voor nieuwe patiëntengroepen en stoornissen* (EMDR manual part II, applications for new patient groups and disorders). Pearson Amsterdam.

Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht* (Children with a second skin, reception for fleeing children). Garant- Uitgevers.

Rijken, C., Khadraoui, L., Leito, T. (2020). *Signalering en registratie van slachtoffers mensenhandel in de jeugdhulpverlening: Optimalisering van signalering en registratie van slachtoffers mensenhandel in de jeugdhulpverlening*. CoMensHa.

Sleijpen, M. (2017). Crossing borders: Trauma and resilience in young refugees. A multi-method study. Arq, psychotrauma expert group.

Schippers, M., Bastiaens, F., & Verstegen, T. (2019). *Veerkracht Versterken van Vluchtelingenkinderen. De Nidosmethodiek voor interculturele jeugdbescherming*. (Strengthening the resilience of unaccompanied children, the Nidos methodology for intercultural child protection). Nidos.

Schippers, M. (2017). *Kinderen gevlucht en alleen*. (Children, fled and alone). Nidos.

Struik, A. (2010). *Slapende honden? Wakker maken!: Een behandelmethodede voor chronisch getraumatiseerde kinderen. (Sleeping dogs? Wake them! A method for treatment of chronically traumatised children)*. Pearson Assessment And Information B.V.

Verrept, H. (2019). *Health Evidence Network Synthesis Report. What are the roles of intercultural mediators in health care and what is the evidence on their contributions and effectiveness in improving accessibility and quality of care.* (Report No. 64). World Health Organisation.
euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/migration-and-health/publications/2019/what-are-the-roles-of-intercultural-mediators-in-health-care-and-what-is-the-evidence-on-their-contributions-and-effectiveness-in-improving-accessibility-and-quality-of-care-for-refugees-and-migrants-in-the-who-european-region-2019

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

Co-funded by the
Asylum, Migration and
Integration Fund of
the European Union

